

**MEVDUDİ’NİN TEFHİMUL KURAN ADLI
ESERİNDE KADIN OLGUSU**

Hazırlayan

Hazel ÖZGÜR

Danışman

Dr. Öğrt. Üye. Mahmut SÖNMEZ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

TEFSİR BİLİM DALI

İĞDIR/2020

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
İĞDIR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MEVDUDİ’NİN TEFHİMUL KURAN ADLI
ESERİNDE KADIN OLGUSU

Hazırlayan
Hazel ÖZGÜR

Danışman
Dr. Öğrt. Üye. Mahmut SÖNMEZ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI

İĞDIR/2020

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

04.06.2020

Hazel ÖZGÜR

ÖZET

MEVDUDÎ'NİN TEFHİMUL KURAN ADLI ESERİNDE KADIN OLGUSU

ÖZGÜR, Hazel

Yüksek Lisans Tezi

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Tefsir Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mahmut SÖNMEZ

Haziran 2020,94 Sayfa

Allah, İslam dini kadına değer vermiş ve onu yüceltmıştır. Öyle ki Kur'an-ı Kerim'de bir sure onun adıyla isimlendirilmiştir. Hz. Muhammed (sav)'de, hadis ve sünnetlerinde kadının değerli bir varlık olduğunu pek çok kez vurgulamıştır. Kadına hiçbir toplumda olmayan hak ve özgürlükleri İslam dini tanımıştır. Günümüzde çoğu toplumun gelenek, görenek, örf ve adetlerinden kaynaklanan kalıplaşmış dar fikirlerinden ötürü kadına verilen haklar tahrip edilmiştir. Bu kalıplaşmış fikirleri de İslam dinine atfetmek son derece yanlıştır.

Çalışmamızda kadının sosyal ve hukuki alanda sahip olduğu hak ve özgürlükler geleneksel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Mevdûdî, bu hak ve özgürlükleri savunurken, onların sosyal hayattaki faaliyetlerinin sınırlandırılması gerektiğini de belirtmiştir. Bu görüşlerini de hadis, sünnet ve bazı mezhep âlimlerinin görüşleriyle desteklemiştir. Özellikle bu çalışmasında kadının sosyal hayattaki sınırlamaları dikkatimizi çekmektedir. Mevdûdî, bu sınırlamaların sebebi olarak da aile ve toplum yapısının bozulacağını düşünmesidir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Kadın, Mevdûdî

ABSTRACT

MEVDUDİ'NİN TEFHİMUL KURAN ADLI ESERİNDE KADIN OLGUSU

ÖZGÜR Hazel

Master Thesis Department

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Tefsir Bilim Dalı

Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Mahmut SÖNMEZ

JUNE 2020,94 Pages

The God gives importance to women and make them exalted. So that their names are given to suras. Prophet Mohammed emphasized that many times women are worthful beings in his hadiths and traditions. Islam relief entitles many rights and freedoms which are not being in any society to women. In nowadays almost many rights of women are demolished because of traditions cliches and customs of societies. It is extremely wrong that attributing these cliches to Islam.

Women rights and freedoms in social and legal life are discussed in a traditional way, in this paper. Mevdudi supports women rights and freedoms but also he indicates that their actions in social life should be limited. He backs up his idea with hadiths, traditions and some scholar opinions. The limitations of women in social life draw our attention in this paper. Mevdudi thinks that if there is no limitation the structure of family and society will be damaged.

Keywords: Koran, Women, Mevdudi.

ÖNSÖZ

İnsanlığın hidayet kaynağı olan Kur’ân-ı Kerim, Hz. Peygamber (sav)’e nazil olduğu dönemden günümüze kadar tefsir edilmiş, açıklanmış ve bundan sonra da açıklanıp yorumlanmaya devam edecektir. Hayatın her anıyla ilgili konuları ele alan Kur’ân, bu insanlığın problemlerini giderecek, maddi ve manevi dertlerini tedavi edecek kural ve kaideler ihtiva etmektedir.

Kur’ân’ın üzerinde durduğu konulardan birisi de “kadın” mevzusudur. Bu konu Kur’ân’ın değişik surelerinde farklı şekillerde ele alınmıştır. Bu cümleden onun bir eş olarak yaratılışı başta olmak üzere, evlenme, miras, boşanma ve iddet konuları üzerinde ayrıntılı bilgiler vermiştir. Bunların yanında kıyamete kadar gelecek müminlere numune-i imtisal olacak kadın prototiplerini ve bunların yüksek ahlaki özellikleri, insanlığın nazarına arz edilmiştir. Bu konu üzerinde gerek tefsirlerde ve gerekse müstakil eserlerde azımsanamayacak ölçüde malumat verilmiştir.

“Mevdûdî’nin Tefhimû’l Kur’ân adlı eserinde Kadın Olgusu” nu incelediğimiz bu çalışmamızda, XX. yüzyılda kaleme alınan bu eserde Mevdûdî’nin kadına ve kadını değerlendirme hususundaki bakış açısını tespit etmeye çalıştık.

Bu çalışmamızın ortaya çıkmasında danışmanım değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Sönmez’e teşekkür ederim. Ayrıca tezimin konusunu belirleme hususunda yardımlarından dolayı Doç. Dr. Zeki Tan hocama, bu çalışma noktasında görüş ve düşüncelerini belirten, tezimin gerekli şekil ve düzenlemelerini yapan değerli hocam Arş. Gör. Mustafa Karatay’a, bu süreçte maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen kıymetli aileme ve dostlarıma çok teşekkür ederim.

HAZEL ÖZGÜR
İĞDIR-2020

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1
1.ARAŞTIRMANIN AMACI VE SINIRLARI.....	1
2.ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE KAYNAKLARI	2
3. MEVDÛDÎ’NİN HAYATI, GÖRÜŞLERİ VE ESERLERİ.....	3
a.Mevdûdî’nin Hayatı.....	3
b. Mevdûdî’nin Görüşleri	7
c. Mevdûdî’nin Eserleri.....	9
d. Mevdûdî’nin Tefhimû’l-Kur’ân Adlı Eseri.....	10
1.BÖLÜM	
1. MEVDÛDÎ’NİN TEFSİRİNDE KUR’AN’DA ADI ZİKREDİLEN KADIN PROTOTİPLERİ	12
1.1.Saliha Prototipler.....	12
1.1.2 Hz. Meryem ve Ailesi.....	12
1.1.3. Sebe Melikesi Belkıs	19
1.1.4. Firavun’un Hanımı Âsiye	24
1.1.5. Hz. Musa’nın Annesi.....	27
1.2.Yerilen Prototipler	29
1.2.1.Hz. Nuh ve Hz. Lut’un Eşleri	30
1.2.2. Ebu Leheb’in Karısı.....	31
2. BÖLÜM	
2. TEFHİMÛ’L KUR’ÂN’DA KADIN’IN AİLE HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	34
2.1. Annelik	34
2.2.Zevc	41
2.3.Nefs	46
2.4.Boşanma, İddet, Mehir	48
2.5.Kadınların Miras Hakkı.....	59
2.6.Zina Suçu Ve Kadının Durumu.....	60

2.7.Kazf Suçu Ve Kadının Durumu	67
2.8.Lian Suçu Ve Kadının Durumu	69

3.BÖLÜM

3.TEFHİMÜ'L KUR'ÂN'DA KADIN'IN SOSYAL HAYATTAKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	73
3.1.Kadının Örtünmesi/Tesettürü	73
3.2.Bakışların İndirilmesi	77
3.3.Kadının Süslenmesi	79
3.4.Kadının Sesi	81
3.5.Kadının Çalışma Ölçüleri	82
3.6.Kadın-Erkek Arasındaki Eşitlik	83
3.7.Erkeklerin Kadınlar Üzerinde Kavvam Olması	85
3.8.İlahi Vahye Muhataplık.....	88
SONUÇ.....	90
KAYNAKÇA	91
ÖZGEÇMİŞ.....	95

KISALTMALAR

age	Adı geçen eser
bkz	Bakınız
c	Cilt
çev	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
M	Miladi
S	Sayı
s	Sayfa
Y.y	Yayın yok
S.a.v	sallallahu Aleyhi ve Sellem
ra	Radıyallahu anh
As	Aleyhi ve Sellem
UÜİF	Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
vd	Ve diğerleri
y	Yıl
tsz	Tarihsiz
Tahk	Tahkik

GİRİŞ

1.ARAŞTIRMANIN AMACI VE SINIRLARI

Seyyid Ebu'l-â'la Mevdûdî, hem kendi dönemine damga vurmuş hem de kendisinden sonraki Müslüman ilim adamlarını etkilemiştir. Hint alt kıtası gibi geniş bir coğrafyada fikirlerini yaymaya çalışan Mevdûdî, bu konuda başarılı olmasının yanı sıra siyasi kimliğiyle de mücadelesini her zaman diri tutmaya çalışmıştır.

Mevdûdî'nin Tefhimû'l-Kur'ân adını verdiği ve otuz seneyi aşkın bir zaman diliminde yazdığı tefsiri, ülkemiz başta olmak üzere diğer İslam ülkelerinde de şöhret bulmuş bir eserdir. Kur'an'da yer alan ayetleri sadece indiği dönemle sınırlandırmamış, aynı zamanda ayetlerin günümüzle olan bağlantısını da ortaya koymaya çalışmıştır. Bu şekilde Müslümanların yaşadıkları sorunlara çareler üretme gayretinde bulunmuştur.

Mevdûdî'yle ilgili bugüne dek birçok eser yazılmış, araştırmalar yapılmış ve sempozyumlar düzenlenmiştir. Biz de bu çalışmamızda onun, yedi ciltlik Tefhimû'l-Kur'ân adlı eserinde, kadın hakkındaki düşüncelerini tespit etmeye çalıştık.

Çalışmamızın birinci bölümünde İslam'a ve Müslümanlara örnek şahsiyetler olan Hz. Meryem, Belkıs, Asiye gibi salih kadın prototiplerini ve topluma derin izler bırakan Hz. Lut ve Hz. Nuh'un eşleri gibi yerilen kadın prototiplerini ele aldık.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, aile hayatında eş ve anne olarak kadın olgusunu ve boşanma, miras, mehir gibi durumlarda kadının sahip olduğu hakları, Mevdudî'nin görüşleri çerçevesinde inceledik.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, kadının örtünmesi, çalışma hayatı, süslenmesi gibi sosyal hayattaki sınırlarını ve özgürlüklerini yine Mevdûdî'nin görüş ve düşünceleri çerçevesinde ele aldık.

2.ARAŖTIRMANIN YÖNTEM VE KAYNAKLARI

Mevdûdî'nin Kadın ilgili değerdendirmelerini tespit etmek amacıyla, her Ŗeyden önce onun tefsirini incelemeye çalıştık. Tezimizin konusu olmasından dolayı daha çok kadın ile ilgili ayetleri tespit ettik ve Mevdûdî'nin bu ayetlere yapmış olduğu yorumları açıklamaya çalıştık.

Kaynak olarak Tefhimû'l-Kur'ân'ın İnsan Yayınları tarafından yayınlanan yedi ciltlik çevirisini temel aldık. Bu tefsirin yanı sıra Mevdûdî'nin “Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı”, “Hicab”, “İslâm'da Aile Hukuku (Karı-Koca Hakları),” gibi kaynaklardan da istifade ettik.

3. MEVDÛDÎ'NİN HAYATI, GÖRÜŞLERİ VE ESERLERİ

a.Mevdûdî'nin Hayatı

25 Eylül 1903'te Hindistan'ın Haydarâbâd eyaletine bağlı Evrengâbâd kasabasında dünyaya geldi. Soyü Hz. Muhammed'in torunu olan Hz. Hüseyin'e dayandığı için, "Seyyid" olarak anılmıştır. Babası Seyyid Ahmed Hasan; annesi ise, Türk asıllı bir ailenin kızı olan Rukiye Begüm'dür. Mevdûdî, babasının yanında Farsça, Urduca, Arapça, Mantık, Fıkıh ve Hadis alanında eğitim aldı. 1914'te Mevdûdî, hem Batı tarzında hem de İslami usule uygun eğitim veren Medresetü'l-Fevkaniyye'de eğitime başladı. 1915'te ailesinin taşınmasından sonra eğitimini Haydarâbâd'daki Dârü'l Ulûmda sürdürdü.¹

1918 yılında abisinin yanında gazeteciliğe başlayan Mevdûdî, Osmanlı Devleti'nin temsil etmiş olduğu, Hilafetin korunması için Diyoendiler'in öncülüğünde başlatılan Hindistan Hilafet Hareketi içerisinde yer aldı.² O, 1921 yılında "Müslim" adlı gazetenin editörlüğünü yapmaya başladı. Bu gazete 1925'ten itibaren "el-Cemiyet" ismi ile yayın hayatına devam etmiştir. Yazılarında çoğunlukla Müslümanların içinde bulunduğu kötü durumu ele almıştır.³ Mevdûdî "el-Cemiyet" in müdürüyken, Swami Shradhanand isimli Hindu bir kişi tarafından, İslam aleyhine yaptığı propagandalar sebebiyle suikast ile öldürüldü. Bu durumun Hindistan basınında İslam aleyhine büyük bir kampanyaya dönüşmesi sonucunda İslam'ın şiddete dayalı bir din olduğu düşüncesi ileri sürülmeye başlandı. Böylece Mevdûdî, cihad fikri üzerinde düşünmeye ve yapılacak bu cihadın nasıl olması gerektiği hususunda çalışmaya başladı. Mevdûdî'nin cihat üzerine yaptığı araştırma altı ay kadar sürdü. Onun bu konudaki yazıları 1927 yılı şubat ayından, mayıs ayına kadar el-Cemiyet'in yirmi iki sayısında yayımlandı.⁴ Mevdûdî'nin görüşleri, dönemin önde gelen Hindistanlı Müslüman ilim, fikir ve siyaset çevrelerinde benimsenmiştir.⁵

¹Anis Ahmad, "Mevdûdî", DİA, 2004, c. XXIX, s. 432.

² Abdülhamit Birışık, "Ebü'l-A'lâ Mevdûdî'nin Kur'ân Yorumunu Şekillendiren Temel Dinamikler", UÜİFD, c. XX, S. 2, 2011 s. 5.

³Ahmad, "Mevdûdî", s. 432.

⁴Turan Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Önderler: Mevdudî*, İstanbul, 2015, s. 50-52.

⁵Birışık, "Ebü'l-A'lâ Mevdûdî'nin Kur'ân Yorumunu Şekillendiren Temel Dinamikler", s. 6.

Mevdûdî, 1920’li yıllarda İngilizlerin, Hindistan’a yönelik yapmış olduğu işgal girişimlerine karşı çıktı. Müslümanları işgalden korumak amacıyla, onların Afganistan’a göç etmesi gerektiğini savundu ve “Hindistan Hicret Hareketi”ne katıldı. Bu sırada Ebüzziyâd Niyazi’den Arapça, Fıkıh, Edebiyat, Mantık ve Kelam dersleri aldı ve Fetihpûrî Medresesi’nden icazet aldı. Bununla beraber fasih bir İngilizce öğrendi.⁶

Seyyid Ebu’l-Â’la Mevdûdî, 1932’de Ebu Muhammed Muslim Sahsaram tarafından Haydarabad’da yayımlanmakta olan “Tercümanü’l-Kur’an” dergisini devraldı. Onun bu dergiyi çıkarmaktaki amacı, Müslüman aydınlar üzerinde ki Batı kültürünün etkisini kırmak ve Müslüman entelektüellere İslam’ın Batı kültüründen çok daha üstün bir medeniyete, felsefeye ve eğitim sistemine sahip olduğu fikrini aşılamdı. Bu bağlamda dergide yayımladığı “Tenkibat” ve “Tefhimat” isimli makalelerle, eğitilmiş Müslümanların Batı uygarlığı karşısındaki teslimiyet duygusunu ortadan kaldırmayı amaçladı.⁷

Mevdûdî, 1930’lu yılların sonlarında, Hindistan’ın İngiliz işgalinden kurtarılmasını savunan Cemiyet-i Ulema-i Hind’in milliyetçilik fikrine karşı çıktı. Bunun yanında Müslümanların bağımsız bir devlet kurmasını isteyen “Hindistan Müslümanları Birliği”ne de, İslam esaslarına önem vermedikleri sebebiyle mesafeli durdu. Böylece Mevdûdî, yeni bir hareket oluşturma çabasına girişti. Bu amaç doğrultusunda, kendisiyle benzer düşünceleri paylaşan, âlim ve aydın kişilerden oluşan bir grupla beraber 25 Ağustos 1941 yılında “Cemaat-i İslami” adlı teşkilatı kurdu.⁸ Onun, kuruluşuna öncülük ettiği bu teşkilatın amacı; ilahi değerler ve prensipler ışığında insan düşüncesini yeniden şekillendirerek, toplumu oluşturan bireyleri kötü huylarından arındırmak ve onlara gerçek bir İslami şahsiyet kazandırmaktı. Ayrıca ülkedeki siyasi ve ekonomik hayatı İslam ölçüleri temelinde yeniden düzenlemek ve bir İslam devleti kurmaktı.⁹

Mevdûdî’nin Darü’l-İslam’da yapmayı planladığı işler yarıda kaldı. Çünkü 14 Ağustos 1947 yılında Pakistan Hindistan’dan ayrılarak yeni bir devlet olarak kuruldu. Bu bağlamda Mevdûdî, Hindistan sınırları içerisinde kalan Pathankok’tan ayrıldı ve

⁶Ahmad, “Mevdûdî”, s. 432.

⁷Kıslakçı, *Çağa İz Bırakan Önderler: Mevdudî*, s. 57-58.

⁸Ahmad, “Mevdûdî”, s. 432.

⁹ Muhammed Manazır Ahsan, “Cemaat-i İslami”, DİA, 1993, c. VII, s. 293.

Pakistan’a geçti. Ayrıca Cemaat-i İslami de ikiye ayrıldı. Cemaatin merkezi Pakistan’a taşındı ve Pakistan tarafındaki Cemaat-i İslami’nin liderliğini de Mevdûdî üstlendi. Bir İslam devleti olarak kurulan Pakistan, Mevdûdî’nin fikirlerini hayata geçirmesi için uygun bir zemindi. Fakat burada yaptığı dini-siyasi içerikli konuşmalar ve yaptığı faaliyetler sebebiyle bazı sorunlar yaşadı.¹⁰ Görüş ve fikirleri Pakistan hükümeti tarafından tehlikeli bulunan Mevdûdî, İslami anayasa talebinde bulunması sebebiyle devlet düşmanı olmakla suçlandı. 4 Ekim 1948’de gözaltına alınarak mahkemeye çıkarılmadan uzun bir müddet hapisanede tutuldu. Kamuoyunun büyük tepki göstermesi sonucunda yirmi aylık bir tutuklamadan sonra 28 Mayıs 1950’de serbest bırakıldı. Hapiste kaldığı süre zarfında Mevdûdî, “Tefhimû’l-Kur’ân” adlı eserinin giriş bölümünün yanı sıra “Faiz” ve “İslam ve Modern Ekonomik Düşünceler” isimli kitaplarını yazdı.¹¹

Bütün bu çalışmalarının yanında Mevdûdî’nin, Hint alt kıtasında yayılma fırsatı bulan “Kadıyanilik” hareketinin aleyhinde hazırlamış olduğu “Kadıyani Mes’ele” adlı risalesi yasaklandı. 1953’te yazıları ve söylemleriyle Kadıyanilik karşıtı gösterileri provoke ettiği sebebiyle tutuklandı ve 11 Mayıs 1953’te idam cezası verildi. Mevdûdî’ye idam cezası verilmesi dünya çapında büyük yankı uyandırdı. Gelen baskılar üzerine cezası, önce müebbet hapse çevrildi. Daha sonra 22 Nisan 1955’te yüksek mahkemede beraat etti. Mevdûdî, 1956 yılında İslami bir anayasa konusunda, Doğu Pakistan’ın önemli şehirlerini dolaşarak konferanslar vermeye başladı. 1956’da çıkarılan anayasada İslami temellere dayanan bir toplum oluşturulmasını öngören maddelere yer verilmesinde, Mevdûdî’nin ve Cemaat-i İslami’nin büyük etkisi oldu.¹²

Bu dönemde “Tefhimû’l-Kur’ân”ın yazımına devam eden Mevdûdî, Kur’an-ı Kerim’de zikredilen bölgeleri ve peygamberlerin tebliğ yaptıkları yerleri görmeyi çok istiyordu. Bu amaç doğrultusunda 1959’un sonlarından 1960’ın başlarına kadar Haliç bölgesi, Hicaz, Suriye, Ürdün, Filistin, Kudüs ve Mısır’a seyahatlerde bulundu. Bu yerlerle ilgili bilgiler, fotoğraflar ve haritalar topladı. Onun en temel amacı, 1942’de yazmaya başladığı “Tefhimû’l-Kur’ân” isimli eserini sağlam bir bilgi temeline

¹⁰ Birışık, “Mevdûdî’nin Hayatı ve Eserleri”, Mevdûdî: Hayatı, Görüşleri ve Eserleri, (Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum), Ed. Abdülhamit Birışık, İstanbul, 2007, s. 19.

¹¹ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Önderler: Mevdudî*, s. 85-86.

¹² Ahmad, “Mevdûdî”, s. 433.

oturtmaktı. Ayrıca seyahati sırasında bölgedeki İslami hareketleri de daha yakından inceleme fırsatı buldu. Suudi Arabistan hükümetinin Medine’de uluslararası bir İslam üniversitesi açma planı doğrultusunda istişare toplantısına davet ettiği Mevdûdî, 1962 yılında açılan üniversitenin bir üyesi oldu.¹³

Askeri darbe ile yönetime el koyan Eyüp Han’ın idaresini kabul etmeyen Mevdûdî, halkın anayasasız bir hayata dönmesini önlemek için, anayasayı ıslah etmek gerektiğini savundu. İslami şartlar ve ana haklar ilave maddelerle kabul edildi. Bu gelişmeler, Cemaat’ın gittikçe kuvvetlenmesini sağlıyordu. Bunun üzerine askeri yönetim tarafından Mevdûdî’ye karşı iftira kampanyası başlatıldı. Cemaat-i İslami 25 Ekim 1963’te Lahor’da açık hava toplantısı düzenleme kararı aldı, fakat hükümet tarafından bir takım engel çıkarıldı. Toplantı günü geldiğinde toplanan on bin kişiye ilk konuşmayı yapacak olan Mevdûdî, konuşmasının daha başında silahlı ve sarhoş olan bir grup, toplantıyı basarak sağa sola ateş açmaya başladı. Hedefteki isim olan Mevdûdî yara almadan kurtuldu. 6 Ocak 1964’te ise birçok cemaat üyesiyle beraber Mevdûdî tekrar hapse atıldı. Bununla beraber dokuz ay sonra Yüksek Mahkeme göz altılarının kanunî olmadığını iddia ederek, Mevdûdî ile beraber tüm tutukluları serbest bıraktı.¹⁴

1965 Eylül’ünde, Hindistan’ın Pakistan’a saldırması üzerine, ülkede seferberlik ilan edildi. Bu savaş esnasında Mevdûdî hükümetin yanında yer aldı ve halkı cihada katılmaya teşvik etti. Bütün bunlara rağmen, Eyüp Han’ın Mevdûdî’ye ve Cemaat’e yönelik tavrı değişmedi. Mevdûdî, 1967 yılının Kurban Bayramı’nda hilalin görünüp görünmemesiyle ilgili görüşlerinden ötürü tutuklandı ve yine hapse atıldı.¹⁵

Türkiye’ye ve Türklere karşı sevgi duyan Mevdûdî, Türkiye’nin bağımsızlık günü münasebetiyle Türk Edebiyatı Derneği’nin 29 Ekim 1965 tarihinde Lahor Senato Salonu’nda hazırladığı programında bir konuşma yaptı. Konuşmasında Türklerle Hindistan toplumunun tarihî bağlarından bahsetti ve sömürgeci güçlerin Türklerle Araplar arasına düşmanlık soktuğunu belirtti.¹⁶

Cemaatin liderliğini sürdüren Seyyid Mevdûdî, 2 Kasım 1972’de konuşma yaptı. Sağlığının bozulması üzerine Cemaat’ın liderliğinden ayrıldı. Mevdûdî 1975’te Cemaat

¹³ Birışık, “Mevdûdî’nin Hayatı ve Eserleri”, Mevdûdî: Hayatı, Görüşleri ve Eserleri,” s. 21.

¹⁴ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Önderler: Mevdûdî*, s. 100-104.

¹⁵ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Önderler: Mevdûdî*, s. 104-108.

¹⁶ Birışık, “Mevdûdî’nin Hayatı ve Eserleri”, Mevdûdî: Hayatı, Görüşleri ve Eserleri,” s. 22.

şurasında, siyasetten çekilme fikrinde bulundu, fakat onun bu fikri kabul edilmedi. Mevdûdî, Cemaat'ın liderliğinden ayrıldıktan sonra da ilmî çalışmalarını devam ettirdi. Vefatından kısa bir müddet önce, ilminden ve İslam'a hizmetlerinden ötürü kendisine "Kral Faysal Ödülü" verildi. 1979 Nisan'ında sağlığının kötüye gitmesi sebebiyle Amerika'ya gitti ve ikinci oğlunun doktorluk yaptığı New York Buffalo'da müşahede altına alındı. 22 Eylül 1979'da yetmiş yedi yaşında vefat etti. Naaşı Pakistan'a götürüldü ve bir milyondan fazla insan cenaze törenine katıldı. Ünlü İslam düşünürlerinden Yusuf el-Karadavî tarafından kılınan cenaze namazının ardından Lahor'un İçra mahallesindeki evinin bahçesine defnedildi.¹⁷

b. Mevdûdî'nin Görüşleri

Seyyid Ebu'l-Â'la Mevdûdî, kendi döneminde yaşayan, döneminin sorunlarına vâkıf, fikir akımlarını bilen, Batı uygarlığının kaynaklarını derin bir şekilde okuyan, fikri, felsefi ve manevi temellerini, özelliklerini ve somut delillerini iyi bir şekilde anlayan ve kusurlarını açıkça gören birisidir.¹⁸ Mevdûdî, genç bir gazeteci olarak Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'na şahit olmuştur ki, bu savaşta insanlar birbirlerine karşı korkunç şeyler yapmıştır. Mevdûdî, bunu Batı medeniyetinin tanrıtanımaz neo-pagan görüşlerine bağlamıştır. Ona göre bu medeniyet insanoğluna hiçbir hayır getirmeyecektir. Bu medeniyetin varlığını sürdürmesi de mümkün olmayacağı gibi, insanlığa huzur ve mutluluk getirmesi mümkün olmayacaktır.¹⁹

Mevdûdî'yi en çok meşgul eden sorunların başında, Müslümanların sömürge durumuna düşme sebepleri gelmektedir. Ona göre Müslümanların sömürge durumuna düşmelerinin sebebi ilim ve fikir hayatında geri kalmalarıdır. Mevdûdî, Batı düşüncesine duyarsız kalan ulemayı da eleştirmiştir. Bu manada ulemanın geleneklerine körü körüne bağlandıklarını ifade etmiştir. Müslüman ülkelerin içinde bulunduğu bu durumun çözümü olarak, yeni bir tecdit hareketinin zorunluluğuna kanaat getirmiştir. Bu bağlamda Müslüman ülkelerin din anlayışında, teşkilatlanmasında, toplumsal ve

¹⁷ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Önderler: Mevdûdî*, s. 114-127.

¹⁸ Yusuf el-Karadavî, "Bir Düşünür Olarak Mevdûdî", (çev. M. Ekrem Çavuş), Ekin Yayınları, İstanbul, 2017. s. 31-32.

¹⁹ Muhammed Han Kayanî, "Ebu'l-A'la Mevdûdî'nin Siyasal ve Toplumsal Görüşleri", Mevdûdî: Hayatı, Görüşleri ve Eserleri, (Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum), Ed. Abdülhamit Birışık, İstanbul, 2007, s. 137.

politik yaşamlarında uygulanabilir program ve projelerin hayata geçirilmesi gerektiği üzerinde önemle durmuştur.²⁰

Mevdûdî, tecdit ile tahrifi birbirinden ayırmış, Kur'an'ın Allah'ın değişmez son mesajı, sünnetin ise kâmil ve kusursuz bir İslamlaştırma örneği olduğunu ifade etmiştir. Bu amaçla sünneti eserlerinde İslam'ın ana kaynakları arasında görmüş ve müdafaa etmiştir. Mevdûdî'nin hadis ilmine dair farklı tarihlerde kaleme aldığı makaleleri, arkadaşı olan Mevlana Abdülvekil Alevi tarafından tedvin edilerek, “Tefhimû'l-Ehadis” ismiyle yayınlanmıştır.²¹

Mevdûdî, din ve şeriatın birbirinden farklı kavramlar olduklarını söyler. Din, bütün peygamberlerin getirdikleri mesajların ortak niteliği olması hasebiyle, inanç esaslarından ve uyulması gereken kurallardan oluşur. Şeriat ise ibadet şekilleri, emredici ve yasaklayıcı, iyi ve kötüyü belirleyen kurallardan oluşur. Mevdûdî'ye göre, bu hukukî kurallar dönemden döneme değişikliğe uğrayabilir. Aynı dini tebliğ etmelerine rağmen, farklı dönemlerde yaşayan peygamberlerin farklı şeriatları olmuştur. Mevdûdî, İslam hukuk sisteminin gerçekleştirmek istediği temel amacın; insan hayatını, insanın yapısına uygun olan şeyler üzerine kurmak ve insanın tabiatına aykırı olan şeylerden uzaklaştırmak olduğunu belirtir.²²

Mevdûdî'ye göre Kur'an ve Sünnet, insani yaşam alanlarından bir bölümü hakkında kesin bir hüküm veya özel bir kural koyar. Bu noktada hiçbir fakih, kadı veya kanun koyucu verilen hükmü değiştiremez. İnsanın görevi, Kur'an ve Sünnet'in belirlediği hükmü çok iyi bilmek, daha sonra onun kavram ve usulünü belirlemek, bu hükmün bağladığı koşul ve durumları araştırmak, bu hükmün gelecekte meydana gelecek sorunlara uygulandığı şekil ve resmi ortaya çıkarmak ve istisnai durumlarda hüküm ve kuralların geneli için ince detayları koymaktır.²³

Mevdûdî'nin etki alanı sadece Cemaat-i İslami'yle sınırlı kalmamıştır. Onun görüşleri XX. yüzyıldaki İslami hareketlerin oluşumunda da etkili olmuştur. Bununla birlikte otuzdan fazla dile çevrilen eserleri, Avrupa, Afrika, Kuzey Amerika ve Asya'ya

²⁰ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Önderler: Mevdudî*, s. 140-142.

²¹ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Önderler: Mevdudî*, s. 146-147.

²² M. Kamil Yaşaroğlu, “Mevdudî ve İslam Hukuku”, *Mevdudî: Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, (Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum), Ed. Abdülhamit Birişik, İstanbul, 2007, s. 92-93.

²³ el-Karadavi, “Bir Düşünür Olarak Mevdudî”, s. 120-121.

kadar ulaşmıştır. Onun özellikle cahiliye anlayışı üzerine yaptığı yorumlarını, Seyyid Kutub geliştirmiştir. Mevdûdî'nin yazdığı ilk kitap olan “İslam’da Savaş Hukuku” Arapçaya çevrildiğinde, kitabı okuyan Mısır’daki “İhvan-ı Müslimin” hareketinin lideri Hasan el-Benna, bu eserin kendilerinin savunduğu cihad anlayışını çok iyi yansıttığını belirtmiştir. Onun fikir ve görüşleri, çeşitli ülkelerdeki Müslüman âlimler, entelektüeller ve politikacıların yanı sıra birçok İslami örgütün de fikirlerini etkilemiştir.²⁴

c. Mevdûdî'nin Eserleri

Tefsir, Hadis ve Siyer:

- 1- Tercüme-i Kur'an-ı Mecid ma'a Muhtasar Havaşi
- 2- Tefhîmu'l-Kur'ân
- 3- Kur'an ki Çar Bünyadi Istılâhayn: İlâh, Rab, 'İbadet, Dîn
- 4- Kur'ân aôr Pîygâmbir
- 5- Sünnet kî Â'inî Haysiyyet
- 6- Sîret-i Server-i 'Âlem

Akaîd:

- 1- Dinîyyât
- 2- Dîn-i Hak
- 3- Hutabât
- 4- İslâm kâ Nizâm-i Hayat
- 5- Tevhidu Risalet aôr Zindegi Bad Mevt ka 'Aklî Sübût
- 6- Mes'ele-i Cebr u Kader

Fıkıh:

- 1- El-Cihâd fi'l-İslâm
- 2- Resâ'il ü Mesâ'il
- 3- Mürted kî Sezâ İslâmî Kânûn meyn
- 4- İslâm aôr Zabt-i Vilâdet
- 8- Tecdîd ü İhyâ'-i Dîn
- 9- İslâm aôr Câhiliyyet
- 10- Tahrîk-i İslâmî kî Ahlâki Bünyâdeyn
- 11- Binâ'ü Beygâr

²⁴ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Önderler: Mevdudî*, s. 148.

13- Islamic Law and Constitution

14- Hilâfet aôr Mülûkiyyet

17- İslâmî Nizâm aôr Magribî Lâdinî Cumhûriyyât

Eğitim:

1- Ta'limât

Kadın:

1- Perde

2- Müslim Havâtîn sey İslâm kâ Mutâlebât

3- Hukûku'z-zevceyn

d. Mevdûdî'nin Tefhimû'l-Kur'ân Adlı Eseri

Mevdûdî, Tefhimû'l-Kur'an'ın adlı tefsirine Şubat 1942'de başlamış ve Haziran 1972'de tamamlamıştır. Mevdûdî, ilk ciltte yer alan notları kısa tutmuş, daha sonraki ciltlerde daha uzun bilgilere yer vermiştir.²⁵

Tefhim'in en belirgin özelliği, yazarının tarihte ilk kez Kur'an'da adı geçen yerler ve peygamberlerin yaşadığı coğrafyaya inceleme-araştırma gezisinde bulunmuş olmasıdır. Bununla beraber yine Mevdûdî ilk defa, konuları ele alırken haritalara yer vermiştir. Mevdûdî, gezilerinde elde ettiği bilgilerle dışında, okuyucunun zihnini açmak ve bilginin daha kalıcı olmasını sağlamak amacıyla, görsel öğelere de yer vermiştir. Böylece Mevdûdî, Kur'an-ı Kerim'in tefsir edilmesinde harita ve krokilerin kullanılması yoluna gitmiş, modern eğitim öğelerini Kur'an-ı Kerim'in tefsirinde kullanmaya çalışmıştır.²⁶

Tefhim, meal ve tefsir olmak üzere iki bölümden meydana gelir. Her surenin girişinde, surenin nüzul sebebi ve dönemin şartları gibi konular ele alınmıştır. Tefhim'de yer alan kaynakların kullanımı, klasik ile modern dönem arasındaki geçişin izlerini taşımaktadır. Bu bağlamda Mevdûdî'nin eserinin "Karşılaştırmalı Dinler Tarihi" açısından da önemli bir çalışma olduğunu söylemek mümkündür.²⁷

Mevlana Seyyid Ebu'l-A'la Mevdûdî, *Tefhimû'l-Kur'ân*, İstanbul, İnsan Yayınları, 1986, c. VII, s. 341.

Mustafa Özel, "Bir Yirminci Yüzyıl Müfessiri: Mevdudî", Mevdudî: Hayatı, Görüşleri ve Eserleri, (Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum), Ed. Abdülhamit Birışık, İstanbul, 2007, s. 48-49.

²⁷ Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Önderler: Mevdudî*, s. 135.

Mevdûdî, özellikle III. ciltten sonra, kaynakları günümüz çalışmalarında izlenen yönteme uygun şekilde kullanmıştır. Verdiği bilgilerle ilgili olarak yer, tarih, cilt, sayfa gibi hususları belirtmektedir. Bu yöntem, okuyucuya elde ettiği bilgi ve kaynağa yönelmesine ve gerektiğinde onları kontrol etmesine olanak sağlamaktadır.²⁸ Mevdûdî, tefsirinde konulara ayrıntılı bir şekilde yer vermemiştir.²⁹

Mevdûdî'nin tefsirini diğer tefsirlerden farklı kılan özelliklerden bir tanesi de, kaynağı belli olmayan ve kullanıldığı takdirde tefsire çok fazla katkısı olmayacak rivayetleri kullanmamasıdır. Mevdudî, bazı ayetlerin yorumunda ise Kitab-ı Mukaddes'ten ve bazı Yahudi kaynaklardan alıntılar yapmıştır. Bunun sebepleri, Kur'an-ı Kerim'le ilgili şüpheleri gidererek, onun Kitab-ı Mukaddes'in bir kopyası olduğu iddialarına yanıt vermektir.³⁰

²⁸ Özel, “Bir Yirminci Yüzyıl Müfessiri: Mevdudî”, Mevdudî: Hayatı, Görüşleri ve Eserleri”, s. 58.

²⁹ Mevdûdî, Tefhimû'l-Kur'ân, c. IV, s. 467-495.

³⁰ Burhan Çonkor, “Mevdudî'yi Kitab-ı Mukaddes'e Müracaata Sevk Eden Âmiller”, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, c. IV, y. 2015, S. 11, s. 163-174.

1.BÖLÜM

1. MEVDÛDÎ'NİN TEFSİRİNDE KUR'AN'DA ADI ZİKREDİLEN KADIN PROTOTİPLERİ

1.1.Saliha Prototipler

Allah, Kur'an-ı Kerim'de güzel davranışlarda bulunan, ahlaklı ve iffetli kimselerden hayırla bahsederken, bunun tam aksine İslâm dininin kural ve kaidelerine aykırı davranan kimseleri de yermiştir. Kur'an, Saliha prototiplere özellikle yer vermiştir. Çünkü onlar sınavlara tabii tutularak toplumun örnek alacağı davranışlarda bulunmuşlardır. Onlar fedakarlıkları, sabırları ve Allah'a olan teslimiyetleri neticesinde övgüyle bahsedilmiş ve seçkin kişiler olarak kabul edilmişlerdir. Bu kişiler, Hz. Meryem, Sebe Melikesi Belkıs, Firavunun Hanımı Asiye, Hz. Musa'nın Annesi'dir. Şimdi bu Saliha kadınları temelde Mevdûdî'nin tefsirinde ve diğer bazı tefsirlerden örneklerle açıklamaya çalışacağız.

1.1.2 Hz. Meryem ve Ailesi

Kur'an-ı Kerim'de Hz. İsa hakkında bilgilere yer verilir.³¹ Bu bilgiler, Hz. İsa'nın annesi Hz. Meryem ve ailesi ile başlar. Bu aile "Âl-i İmran" dır ve seçkin kılınmıştır. Bu ailenin seçkin olması, Kur'an-ı Kerim'deki şu ayetle delillendirilmektedir: *"Şüphesiz Allah Adem'i, Nuh'u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini birbirinden gelmiş birer nesil olarak seçip âlemlere üstün kıldı. Allah, her şeyi hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."*³²Hz. Meryem, Kur'an-ı Kerim'de seçkin olarak nitelendirilen İmran ailesine mensuptur.

Kur'an-ı Kerim'de İmran'ın kim olduğuyla alâkalı farklı görüşler vardır. Beydavi'ye göre Âl-i İmran suresinin 33. ayetinde zikredilen "Âl-i İmran" ifadesinden kastedilen, ya İmran'ın iki oğlu olan Hz. Musa (as) ve Hz. Harun (as) ya da İmran'ın kızı olan Hz. Meryem ve oğlu Hz. İsa'dır. Zikredilen bu iki İmran arasında 1800 sene vardır. Yine Âl-i İmran suresinin 35. ayetinde zikredilen "İmran'ın hanımı" ifadesinde kastedilen, Hanne'dir. Dolayısıyla Hanne, Hz.İsa'nın nenesidir. Hz. Musa (as) ve Hz. Harun (as)'ın babalarının adı da İmran'dı. Bu iki peygamberin yaşça kendilerinden

³¹ Bakara, 2/253, Âl-i İmran, 3/45-46.

³² Âl-i İmran, 3/ 33.

büyük Meryem adında ablaları da vardı. Bu sebeple ayette zikredilen İmran'ın hanımını Hz. Musa (as) ve Hz. Harun (as)'ın anneleri olduğunu düşünenler varsa da Hz. Zekeriyya (as)'ın Hz. Meryem'in terbiyesiyle iştigal olmasının Kur'an'da yer alması bunu reddeder.³³

Mevdûdî'ye göre ise İmran, Hz. Musa (as) ve Hz. Harun (as)'ın babalarının adı olmakla birlikte, Kitab'ı Mukaddes'te "Emren" olarak geçmektedir. Yine 35. ayette zikredilen "İmran'ın hanımı" ile kastedilen "İmran'ın hanımı" ise, bu, 33. ayette ismi zikredilen İmran'dan başka biri olması gerektiği görüşündedir. Böylece atalarından sonra da Hz. Meryem'in de bu adı alabileceği sonucuna varılabilir.³⁴

Hristiyanların ibadet hayatında çok önemli bir yeri olan, Hz. İsa (as) gibi asli günahlardan temizlenmiş olduğuna ve öldükten sonra semaya yükseleceğine inanılan Hz. Meryem, İslam dininde de üstün özellikleri sebebiyle övülen, iffet ve itaat simgesi olarak gösterilir.³⁵ Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde de kişiliği örnek gösterilen salih hanımlardan biridir. Erkeklerden sakınması, iffetli olması, Allah'a ibadet etmek maksadıyla kendini adamasından dolayı "Betül" olarak da adlandırılmıştır. Yahudiler'in büyük iftiralarla lekelemeye çalıştıkları Hz. Meryem'i, Hristiyanlar'da kutsal saymakla birlikte hakkında yanlış fikir ve söylemlerde bulunmuşlardır.³⁶ Kur'an'da "Meryem, şüphesiz Allah seni seçti, seni arındırdı ve alemlerin kadınlarına üstün kıldı."³⁷ buyrulmuştur. Zikredilen "seni arındırdı" cümlesinde de gördüğümüz gibi Hz. Meryem maddi ve manevi kirlerden münezzeh kılınmıştır. O'nun bu denli üstün oluşu ayetlerde bahsedildiği gibi, hadislerde de zikredilmiştir. Özellikle Hz. Meryem'in kadınlar arasında en hayırlı olanlardan biri olduğu önemle vurgulanmıştır.³⁸

Kur'an'da Hz. Meryem ile ilgili şu bilgilere yer verilmektedir: "İmran'ın kızı Meryem'i de. Ki o kendi ırzını korumuştur. Böylece biz de ona kendi ruhumuzdan üfledik. O da Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını tasdik etti. O, (Rabbine) gönülden

³³ Nasirüddin Ebu Said (Ebu Muhammed) Abdullah b. Ömer b. Muhammed el-Beydavi, *Envâru't-Tenzil ve Esrârü't-Te'vil*, (çev. Şadi Eren), İstanbul, Işık Yayınları, 2013, c. I, s. 291.

³⁴ Mevdûdî, *Tefhimû'l-Kur'ân*, c. I, s. 251-253.

³⁵ Ömer Faruk Harman, "Meryem", *DİA*, c. XXIX, s. 236,

³⁶ Abdülkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur'an'da Kim Kimdir?*, İstanbul, Timaş Yayınları, 2007, s. 269.

³⁷ Âl-i İmran, 3/42.

³⁸ Harman, "Meryem", *DİA*, c. XXIX, s. 241.

bağlı olanlardandı."³⁹ Mevdûdî'ye göre, Allah Hz. Meryem'i en zor sınavlardan birine tabii tutmuştu. O ise, büyük bir teslimiyetle Allah'ın emirlerini yerine getirmiş, Allah da ona makamların en yüce olanını vermiştir. Yine Mevdûdî'ye göre yeryüzündeki hiçbir kız, Hz. Meryem'in imtihanı gibi bir durum yaşamamıştır. Yüce Allah onu, bakire bir kız iken, tüm aleme mucize olması için hamile kılmıştır. O da kendisine bahşedilen bu görevi sabır ve tevazu göstererek lâıykıyla yerine getirmiştir.⁴⁰

1.1.2.1. Hz. Meryem'in Doğumu ve Mabede Adanması

İmran ve karısı Hanne'nin yaşlı ve aciz olduklarından dolayı çocukları olmuyordu. Bir gün, ağaç üstünde bir kuşun yavrusunu beslediğini gördüğünde Hanne o an Allah'tan bir çocuk ister.⁴¹ Allah onun duasını kabul edip ona bir çocuk bahsettiğinde; *"Rabbim karnımda olanı, 'her türlü bağımlılıktan özürlüğü kavuşturulmuş olarak' sana adadım, benden kabul et."*⁴² diyerek onu mabede adar. Onu doğurduğunda kız çocuğu dünyaya getirdiğini görünce kederlenerek: *"Rabbim, doğrusu bir kız (çocuğu) doğurdum. Erkek ise kız gibi değildir."*⁴³ fikrine kapılır. Mevdûdî'ye göre, Hanna bebeğin erkek olmasını istiyordu. Çünkü onu adadığı amaca erkek çocuk daha uygun olurdu. Kadın'ın yapısı gereği hassas ve doğal zayıflıklarının olmasının yanı sıra toplumsal açıdan da birtakım kısıtlamalarının olması da durumu zorlaştırıyordu. Üstelik bir din adamı da olamazdı. Bu sebepler göz önünde bulundurulduğunda erkek çocuğunun olması daha avantajlıydı.⁴⁴ Dönemin şartlarını düşündüğümüzde mevcut din Yahudilikti ve onlara göre, mabede sadece erkek çocuklar adanabilmektedir⁴⁵

Hanne, adağını yerine getirmek üzere söz verdiği gibi Yüce Allah'a çocuğunu teslim etti. Rabbine olan inancını ve teslimiyetini kızına koyduğu *Meryem* yani 'Allah'ın hizmetçisi, ibadet eden'⁴⁶ 'Mabed'in hizmetkârı'⁴⁷ anlamına gelen isimle

³⁹ Tahrir, 66/12.

⁴⁰ Mevdûdî, *Tefhimû'l-Kur'ân*, c. VI, s. 390-391.

⁴¹ Mustafa Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, Ankara, 2011, c. II, s. 303.

⁴² Âl-i İmran, 3/35.

⁴³ Âl-i İmran Suresi, 35-36.

⁴⁴ Mevdûdî, *Tefhimû'l-Kur'ân*, c. I, s. 253.

⁴⁵ Harman, "Meryem", *DİA*, c. XXIX s. 240.

⁴⁶ Ebu Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin Razi, *et-Tefsiru'l-Kebir (Mefatihu'l-Gayb)*, Beyrut, tsz, c. VII-VIII, s. 72.

göstermiştir. Bunun üzerine Allah da onun bu içten emanetini kabul etti ve onu muhafaza etti.⁴⁸

O zamanın şartlarında mabede adanan çocukların birtakım görev ve sorumlulukları vardı. Onlar mabedin gerekli hizmetlerini yapmak ve belli bir yaşa gelene kadar bu hizmetleri yerine getirmek durumundaydılar. Daha sonra burada kalmak veya gitmek istemeleri konusunda karar onlara bırakılırdı. Kız çocuklarının rahatsız edilmeleri veya özel durumlarının olması halinde mabede adanamazlardı. Bundan dolayı mabede erkeklerin adanması daha uygundu. Aslında Hz. Meryem'in annesinin kız çocuğuna karşı bu denli tepki vermesinin sebebi de budur. Hemcinslerinin olmadığı bir ortamda kızının tek başına yaşam sürecektir olması onu endişelendirmişti. Mabedin şartlarının uygun olmadığını çok iyi biliyordu. Fakat Rabbine verdiği bir söz vardı ve o bu sözü yerine getirecekti.⁴⁹

Hanne, söz verdiği gibi çocuk sütten kesilir kesilmez onu Beytülmakdis'e götürüp oradaki din adamlarına bırakır. Hz. Meryem'in eniştesi olan Hz. Zekeriyya onun tüm sorumluluğunu üstlenmek ister. Fakat orada bulunan din adamları onun bu isteğini geri çevirdiler. Çünkü Hz. Meryem'in babası İmran onların dini liderleriydi ve bundan dolayı Hz. Meryem'in bütün sorumluluğunu kendileri üstlenmek istiyorlardı. Ona sahip çıkmak için kendi aralarında yarışa girmişlerdi.⁵⁰Bunun üzerine Hz. Zekeriyya "ben ona bakmaya daha layığım, çünkü onun eniştesiyim" demesi üzerine yine kabul etmediler. En sonunda kura çekmeye gönüllü oldular. Din adamlarının sayısı yirmi yediydi. Bir nehrin yanına geldiler ve kalemlerini suya bıraktılar. Bir tek Hz. Zekeriyya'nın kalem su üstünde kalırken, diğerlerin kalemleri batmıştı. Dolayısıyla Hz. Meryem'in sorumluluğunu Hz. Zekeriyya üstlenmiş oldu.⁵¹Bunun üzerine O, Hz. Meryem'i büyütmesi için teyzesine verdi. Hz. Meryem ergenlik çağına ulaştığında Hz. Zekeriyya onu annesinin adağı üzerine mabede bıraktı. Hz. Zekeriyya, Hz. Meryem ile yakinen ilgilenmiş, iyi bir eğitim vermiş ve gücü yettiğinde maddi ihtiyaçlarını karşılayarak ona her yönden velilik yapmıştır. Onun hayatında ki birtakım mucizevi

⁴⁷Abdulkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur'an'da Kim Kim'dir?*, s. 270.

⁴⁸ Âl-i İmran Suresi, 3/37.

⁴⁹ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, c. II, s. 304.

⁵⁰ Harman, "Meryem", *DİA*, c. XXIX s. 240.

⁵¹Beydavi, *Envâru't- Tenzil ve Esrâru't- Te'vil*, c. I, s. 392-393.

olaylara tanıklık ettiğinde onun sıradan biri olmadığını anlamıştır. Allah'ın onu mükâfatlandığı ve çeşitli sebeplerle yine ona nimetler verdiğine şahit olmuştur.⁵² Allah, bu mucizelerden birini Kur'an'da şöyle bildirmiştir: *“Zekeriyya'yı da ona sorumlu kıldı. Zekeriyya ne zaman mihraba girdiyse, yanında bir yiyecek buldu: ‘Meryem, sana nereden bu?’ deyince, ‘Bu, Allah katındadır. Şüphesiz Allah, dilediğine hesapsız rızık verendir.’ dedi.”*⁵³

1.1.2.2. Hz. Meryem'in Hz. İsa ile Müjdelmesi

Meryem, yaşantısının her safhasında, yaptığı her işte, attığı her adımda Yüce Allah'ı en güzel şekilde anmış, ona yürekten itaat ederek hakiki bir mümine olmuştur. Onun iffetine ve namusuna karşı olan hassaslığı ve titizliği o dönemlerde de herkes tarafından bilinirdi. Kur'an-ı Kerim, Hz. Meryem'in bu seçkin özelliğini şu şekilde zikreder: *“Ey Meryem! Allah, seni seçip temizledi ve seni dünya kadınlarına üstün kıldı. Ey Meryem! Rabbine ibadet et; secdeye kapan, O'nun huzurunda eğilenlerle beraber sen de eğil.”*⁵⁴

Hz. Meryem'i, bu ilahi duyguyla yücelten ve kuşatan Allah, sanki ilerleyen zamanlarda onun tarafından gerçekleştirileceği mucizevi olayı yalanlamak için, Yahudilerin atmış oldukları iftiraya kendilerinin bile inanmamalarına zemin hazırlamıştır. Ayrıca Allah'ın yaratmasındaki kudretini hafife alanlar için bu durum bir imtihana dönüşecektir.⁵⁵

Bu zamana kadar kendisini Mabette ki insanlardan gizlemek için odasına bir perde asmış olan Hz. Meryem'e bir gün Cebrail (as) yakışıklı bir beşer kılığında göründü. Bunun üzerine Hz. Meryem korkarak Rabbine sığındı ve meleğe eğer Allah'tan korkan takva sahibi biriye kendisine kesinlikle yaklaşmaması gerektiği konusunda onu uyardı. Melek ise Allah tarafından gönderilen bir elçi olduğunu, kendisine tertemiz bir erkek çocuğu armağan etmek için orada bulunduğunu söyledi. Meryem büyük bir hayretle, kendisine hiçbir beşer dokunmadığı halde nasıl bir çocuğu olabileceği hususunda endişe yaşadı. Bunun üzerine melek, Allah'ın kudret sahibi

⁵²Abdulkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur'an'da Kim Kim'dir?*, s. 271.

⁵³Âl-i İmran, 3/37.

⁵⁴ Âl-i İmran, 3/42-43.

⁵⁵Abdulkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur'an'da Kim Kim'dir?*, s. 272.

olduğunu, onu insanlara bir rahmet kıldığı için böyle olduğunu söyleyerek onu sakinleştirdi. Nihayetinde Hz. İsa'ya hamile kaldı ve onunla uzak bir yere çekildi.⁵⁶

Hz. Meryem'in hamilelik dönemiyle alakalı hiçbir tecrübesi yoktur. İlk zamanlarda fiziğinde herhangi bir değişiklik olmadığı için bir sorun yaşamadı. Fakat zaman ilerledikçe onların acımasız yakıştırmalarından kaçmak için uzak bir yere gitmeyi uygun gördü.⁵⁷ Mevdûdi'ye göre, Hz. Meryem'in böyle bir karar alması pek tabiidir. Çünkü Hz. Meryem mabette iffetli oluşuyla biliniyordu. Üstelik kaldığı yerde kutsal bir mekândı. Karnı belirginleştğinde insanlara durumunu nasıl açıklayacağını bilmiyordu. Bu durum iyice içinden çıkılmaz bir hâl alacaktı. Bundan ötürü mabetten ayrılp Yüce Allah'ın kendisine bahsettiği bu görevi yerine getirebilmek için Beytullahim'e gitti. Bebek doğana kadar insanların kötü yakıştırmalarına da maruz kalmayacaktı.⁵⁸ Böyle bir karar almıştı. Çünkü insanlar ona: "Şerefli Harun ailesinden olan şu bakire kıza bakın! Biz onun iffetli olduğunu düşünürken o kendisini adadığı mabette hamile kalmış, bir çocuk bekliyor" diyebilirlerdi. Yine de Hz. Meryem bu ayıbı bir süre gizlemeyi başardı. Baktığımızda bu durum dahi Hz. İsa'nın babasız doğduğuna açık bir delildir. Eğer Hz. Meryem evlenmiş olsaydı ailesini bırakıp herkesten uzak bir yere gitmeyi tercih etmezdi.⁵⁹

Hz. Meryem'in sancıları artmaya başladığında, bir hurma ağacına sığındı ve hem yaşadığı bu durumdan hem de kavminin bu duruma ne diyeceklerinden dolayı önceden ölmeyi, herkes tarafından unutulmayı arzuladı. O sırada bir ses ona seslendi ve endişelenmemesi gerektiğini, alt tarafında kendisi için bir su pınarı yarattığını ve hurma dallarını üzerine doğru sallayıp düşen taze, yeni olgunlaşmış olan hurmalardan yemesini buyurdu.⁶⁰

Mevdûdi'ye göre Meryem suresinin 23. ayetindeki "keşke ölseydim" ifadesi onun çektiği ızdırabı, içinde bulunduğu tedirginliği ve şiddetli kaygıyı bize göstermektedir. Hz. Meryem bu sözleri aslında çektiği doğum sancısından dolayı

⁵⁶ Meryem, 19/17-22.

⁵⁷ Burada belirtilen "uzak yer" Mevdûdi'ye göre Beytullahim'dir. (Mevdûdi, *Tefhimû'l-Kur'ân*, c. III, s. 215).

Mevdûdi, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı*, (çev. Ahmet Asrar), İstanbul, Pınar Yayınevi, 2014, s. 304.

⁵⁹ Mevdûdi, *Tefhimû'l-Kur'ân*, c. III, s. 214-215.

⁶⁰ Meryem, 19/23-25.

söylememiştir. İffetli bir kadındı ve en hassas olduğu yerden imtihan oluyordu. Bu imtihanın üstesinden gelememekten, Rabbine karşı mahcup olmaktan korkuyordu. Doğumu atlatmıştı. Zor olan kısım bundan sonrasıydı. Çocuğunu kavmine nasıl açıklayacağı hususunda çok endişeliydi. Hz. Meryem'in bu denli endişeli olmasının tek sebebi buydu. Onun bu endişesine karşılık meleğin ona “üzülme” diyerek teselli vermesi, Hz. Meryem'in o sözleri neden söylediğini bize göstermektedir. Çünkü evli olan bir kadın çocuğunu doğururken çok fazla sancı çeker, acıdan kıvrılır, ama doğurduktan sonra üzgün ve kederli olmaz.⁶¹

Cesaretini toplayıp bebeğiyle halkının yanına gelen Hz. Meryem'den Allah *“Eğer herhangi bir beşer görecektir olursan, de ki: Ben Rahman (olan Allah)'a oruç adadım, bugün hiçbir insanla konuşmayacağım.”*⁶² demesini ister. Mevdudi'ye göre ise bu durum aslında şu anlama gelmektedir: *“Yani, senin çocuğunla alakalı bir açıklama yapmana gerek yok, bu konuda söylenen sözlere, yapılan eleştirilere cevap verme sorumluluğu bizde'dir.* Bu durum, bize Hz. Meryem'in ne kadar üzgün olduğunu bir kez daha vurgular. Yine Mevdudi'ye göre *“Eğer Meryem evli olsa ve herhangi bir kadın gibi ilk bebeğini doğuruyor olsaydı, Yahudiler arasında yaygın bir gelenek olmasına rağmen ona 'susma orucu' tavsiye edilmesine gerek kalmazdı.”*⁶³ Onun bütün yaşamı boyunca ‘iffetini koruması’ ve namusuna olan düşkünlüğü herkes tarafından bilindiğinden, başına gelen babasız çocuk mucizesinden sonra Yahudilerde “böyle bir şey nasıl olur?” diye büyük bir soru işaretinin doğmasına sebep olmuştur.⁶⁴

Hz. Meryem, kavminin yanına gelip, İsrailoğulları da bebeği görünce, onu kötü bir iş yapmakla suçladılar ve onu hayâsızlıkla itham ettiler. Bunun üzerine Allah, mucizevi olayı gerçekleştirmiş ve Hz. İsa, daha kundakta bir bebek olduğu halde konuşmuştur.⁶⁵ Bu mucizevi olaya şahit oldukları halde inanmamışlar ve Hz. Meryem'e iftirayı sürdürmüşlerdir. Hz. Meryem, üzerindeki baskıların artmasından ötürü orayı

⁶¹ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi*, s. 305.

⁶² Meryem Suresi, 19/26-27.

⁶³ Mevdûdî, *Tefhimû'l-Kur'ân*, c. III, s. 217.

⁶⁴ Abdulkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur'an'da Kim Kim'dir?*, s. 272.

⁶⁵ Meryem, 19/27-29.

terk etmiştir. Hz. Zekeriyya, Hz. Meryem' in sorumluluğunu üstlendiği için bu olayın tek suçlusu olarak görülmüş ve daha sonra onu şehit etmişlerdir.⁶⁶

Hz. Meryem'in en büyük avantajı çocuğuyla birlikte olmasıdır. Çocuğu Hz. İsa'nın göğşe çekilmesinden sonra nereye kaçtığı, kaç yıl yaşadığı, memleketine dönüşü, nerede öldüğü hakkında net bir bilgi yoktur. Kesin ölüm tarihi ve mezarı bilinmemektedir.⁶⁷

Sonuç olarak, Hz. Meryem hayatı boyunca zorlu bir hayat mücadelesi vermiştir. Yüce Allah onu zor bir sınava tabii tutmuş o da büyük bir sabır göstererek bu sınavı başarıyla geçmiştir. Allah bu görevi bir erkeğe vermedi. Çünkü mabede girecek kadar değer verilmeyen kadınlara, kendi cinslerinden birini görevlendirerek kadınında mabette yerinin olduğunu herkese göstermiştir. Baktığımızda Hz. Meryem kendi isteğiyle değil, Allah'ın tecellisiyle girmiştir. Kur'an-ı Kerim'in kişiliğini örnek gösterdiği, adına sure olan, iffetine, namusuna gösterdiği hassasiyetle bizlere lider olan, cennetin hayırlı kadınlarından biri olarak anılan Hz. Meryem tarihin akış süreci içinde bizlere ideal örnek bir kadın olmuştur.

1.1.3. Sebe Melikesi Belkıs

Kur'an-ı Kerimde tarihi bir kişilik olarak bahsedilen Sebe Melikesi Belkıs kıssası, akıllarda “kraliçe kadın” prototipini oluşturması bakımından çok önemlidir. Bahsedilen bu kıssada, genel olarak zengin, güçlü, yönetici olan bir kraliçenin ve yine zengin, güçlü bir kral olmasının yanı sıra aynı zamanda peygamber de olan Hz. Süleyman'ın çağrısı ile Allah'ın varlığını kabul etmesi ve ona iman etmesini anlatmaktadır.⁶⁸

Bu kıssa Kur'an-ı Kerimde kısaca şöyle zikredilir: Hz. Süleyman'ın, kuşları teftişi sırasında, emrinde olan “Hüdhüd” isimli kuşun gözden kaybolduğunu fark etmesiyle başlar. Hz. Süleyman bu kuşun kaybolmasına oldukça sinirlenmiş, onu bulduğunda ağır bir şekilde cezalandıracağını, hatta onu boğazlayacağını söylemiştir.⁶⁹ Çok geçmeden Hüdhüd ortaya çıkmış ve gözden kaybolduğu süre boyunca çok uzak

⁶⁶ Mehmet Emin Özafşar, İsmail Hakkı Ünal, Yavuz Ünal, vd. *Hadislerle İslam*, Ankara, 2013, c. VI s. 97.

⁶⁷ Harman, “Meryem”, *DİA*, c. XXIX, s. 237.

⁶⁸ Hafsa Fidan, *Kur'an'da Kadın İmgesi*, Ankara, Vadi Yayınları, 2006, s.127.

⁶⁹Neml, 27/20-21.

yerlere gittiğini, gittiği yerde bir topluma kadının hükümdarlık yaptığını, onun çok güçlü ve zengin olduğunu, sahip olduğu tahtın ne kadar ihtişamlı olduğunu, üstelik o toplumun Allah’a inanmadığını ve onların güneşe secde ettiklerini Hz. Süleyman’a söyledi.⁷⁰

Mevdûdi’ye göre, günümüzde Hüdühüd’ün bir kuş olmadığını, onun Hz. Süleyman’ın ordusunda görevlendirilen bir subayın ismi olduğunu söyleyen kimseler vardır. Ama elimizde “Hüdühüd”ün subay olduğuna dair herhangi bir bilgi ve delil yoktur.⁷¹

Hz. Süleyman, Hüdühüd’ün getirdiği bilgilerde, bu hükümdar kraliçenin zenginliği, gücü, hatta ihtişamlı tahtı ile değil, onların güneşe tapıyor olmalarıyla ilgilendi. Çünkü o, insanlara tevhid dinini anlatmakla mükellef olan bir peygamberdi.⁷² Güneşe tapan bu ülkeye, Allah inancını kabul etmeleri üzerine bir mektup yollamaya karar verdi. Böylece Sebe Melikesi Belkıs’a, Allah inancına çağrıda bulunduğu ve çağrısına uyulmadığı takdirde ordularıyla üzerlerine geleceğini anlatan bir mektup yazdı. Hüdühüd’e, bu mektubu Belkıs’a götürüp önüne bırakmasını ve kenara çekilip onları izlemesini emretti.⁷³

Mevdûdi’ye göre Belkıs, güneş tanrısına tapmak için mabede gittiği sırada Hüdühüd mektubu önüne atmıştır.⁷⁴ Hz. Süleyman’ın, “Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla” başlayan, halkını ve onu Allah inancına çağıran mektubunu okuyan Belkıs, devletin ileri gelen erkânını hemen topladı ve onlara konuyu anlattıktan sonra fikirlerini aldı. İleri gelenler, onlarla savaşacak gücün ve donanımının kendilerinde olduğunu ve vereceği her türlü emre uyacaklarını söylediler. Sebe Melikesi Belkıs’ın yanında bulunan devlet erkânının fikirlerini dinlemesi, alacağı kararların uygunluğu hususunda onaylarını almak istemesi, onlara ve düşüncelerine önem vermesi, Belkıs’ın şûraya ne denli önem verdiğini bizlere göstermektedir.⁷⁵

⁷⁰Neml, 27/22-24.

⁷¹Mevdûdî, *Tefhimû'l-Kur'ân*, c. IV, s. 88.

⁷² Abdlkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur'an'da Kim Kim'dir?*, s.96.

⁷³Neml, 27/31.

⁷⁴Mevdûdî, *Tefhimû'l-Kur'ân*, c. IV, s. 92.

⁷⁵Neml, 27/32-33; *Mevdûdî, Tefhimû'l-Kur'ân*, c. IV, s. 95.

Sebe Melikesi Belkıs, hükümdarlar savaşmak için bir ülkeye girdiklerinde orayı bozguna uğratabileceklerini ve oranın yöneticilerini hâkir duruma düşürebileceklerini göz önünde bulundurarak, meseleyi barış yoluyla halletmeyi düşünmüştür. Bunun üzerine Hz. Süleyman'a barış yanlısı olduğunu göstermek için elçileriyle ona hediyeler göndermeye karar vermiştir.⁷⁶

Taberi'ye göre Belkıs, Hz. Süleyman'ın gönderdiği mektubun sadece dini konular ile ilgili mi olduğu, yoksa ekonomik ve siyasi yönden de bir isteğinin olup olmadığını öğrenmek amacıyla ona hediyeler yolladığını söylemektedir.⁷⁷

Elçiler, Hz. Süleyman'ın makamına geldiklerinde hediyeleri takdim etmişler fakat Hz. Süleyman, hediyelerine ihtiyacı olmadığını, onlardan mal mülk istemediğini ve sadece Allah'a inanmalarını söylemiştir. Ayrıca Sebe Melikesi ve onun halkı Hz. Süleyman'ın bu çağrısına olumlu bir yanıt vermedikleri durumunda, tavrının daha sert olacağını ve güçlü ordularla gelip onları bozguna uğratarak kendisine tabii kılacağını da söylemiştir.⁷⁸

Elçiler, Hz. Süleyman'ın yanından ayrıldılar ve Hz. Süleyman'ın, söylediklerini Melikeye götürmek üzere yola koyuldular. Sebe Melikesinin huzuruna geldiklerinde orada gördükleri ve duydukları olayı ona anlattılar. Sebe Melikesi, Hz. Süleyman hakkında duyduklarından ve özellikle hediyeleri reddetmesinden ötürü onun sıradan bir hükümdar olmadığını ve onunla savaş yoluyla değil barış yoluyla uzlaşmaya varabileceğini düşünerek, Hz. Süleyman ile bizzat tanışmak için Kudüs'e gitmeye karar vermiştir. Melike, Hz. Süleyman'ın makamına, çağrısını bizzat kendisinden duymak ve onunla birebir konuşmak için şahsen geleceğine dair önden haber yollamıştır.⁷⁹

Sebe Melikesinin kendisiyle bizzat görüşmek için yola çıktığı haberini alan Hz. Süleyman, o geldiği zaman Allah'a iman etmesini sağlayacak mucizevi bir olayın gerçekleşmesinin iyi olacağını düşünmüş ve bu sebeple Sebe Melikesi Belkıs'ın ihtişamlı tahtını o gelmeden bulunduğu yere getirtmeye karar vermiştir.⁸⁰

⁷⁶Neml, 27/ 34-35.

⁷⁷Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'ul-Beyân 'an Te'vil Âyi'l-Kur'ân*, Daru Alemlî Kutub, Riyad, 2003, c. VI, s. 339.

⁷⁸ Neml, 27/36-37; Mevdudî, *Tefhimû'l-Kur'ân*, c. 4, s. 96-97.

⁷⁹Mevdûdî, *Tefhimû'l-Kur'ân*, c. IV, s. 97.

Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer b. Kesir el-Kureşî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk. Sami b. Muhammed Selam, Daru't-Tayyibe, 1420/1999, c. VI, s. 197.

Mevdûdî'ye göre bazı müfessirler, ayette geçen “O’nun büyük bir tahtı da var”⁸¹ cümlesini farklı şekilde yorumlamışlardır. Örneğin; “Hz. Süleyman, Sebe Melikesi Belkıs Kudüs’e gelmeden önce, ona ait olan tahtın kendi makamına getirilmesini emretti. Çünkü Hz. Süleyman o ihtişamlı tahtı ele geçirmeyi arzuluyordu. Melike, Müslüman olduğu zaman onun tahtını ve mülkünü ele geçirmenin kendisi için yasadışı olmasından korkuyordu. Bu sebeple Hz. Süleyman, Melike Kudüse gelmeden önce onun tahtına sahip olmayı istedi. Çünkü o anda tahtı, kendi mülküne almak meşru olurdu.”⁸²Tabi ki bu, Hz. Süleyman’ın niyeti hususunda yapılan yanlış bir yorumdur. Hz. Süleyman’ın zaten böyle bir zenginliğe ihtiyacı yoktur. Sebe Melikesi’nin hediyelerini dahi kabul etmemesiyle mala, mülke önem vermediğini görüyoruz⁸³

Zikredilenlere göre, Hz. Süleyman’ın emrinde olan cinlerden biri, Sebe Melikesi Belkıs’ın tahtını çok kısa bir sürede kendisine getireceğini söylemiştir. Cinin bu ifadesinden hemen sonra Kur’an-ı Kerimde zikredildiği şekliyle “*kitap ilmine*” sahip olan bir kişi⁸⁴tahtı göz açıp kapayıncaya kadar getirebileceğini söylemiştir. Söylediği gibi taht, gerçekten de Hz. Süleyman’ın makamına gelmiştir. Bunun üzerine Hz. Süleyman, bu olaya şükür mü yoksa nankörlük mü edeceğim diye Allah’ın kendisini denemek için bahsettiği bir lütuf olduğunu söylemiştir.⁸⁵

Kur’an-ı Kerimde zikredildiğine göre Sebe Melikesi Belkıs’ın tahtını, Hz. Süleyman’ın isteği üzerine Belkıs daha saraya gelmeden önce getirtmiş ki getirtmekle kalmamış tahtın üzerinde birtakım değişiklikler yaptırmıştır. Böylelikle, Melike saraya

⁸¹ Neml, 27/38.

⁸²Mevdûdî, *Tefhimû'l-Kur'ân*, c. IV, s. 97.

⁸³ Mevdûdî, *Tefhimû'l-Kur'ân*, c. IV, s. 97.

⁸⁴ Neml, 27/40. Bu ifadeyle kastedilen kişinin kim olduğuyla alâkalı çeşitli yorumlar yapılmıştır. Müfessirler’in bir kısmı onun bir melek bir kısmı ise insan olduğunu söyler. İslam geleneğinde ise onun birtakım güçlere sahip olduğuna inanılan Hızır demişlerdir. Yine bazı kaynaklarda Hz. Süleyman’ın veziri olarak isimlendirilen Asaf b. Berhiya olabileceği zikredilir. (İbn-i Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, c. VI, s. 192; Mevdûdî, c. IV, s. 99; Taberî, *Câmi'ul-Beyân 'an Te'vil Âyi'l-Kur'ân*, c. VI, s. 340.)

⁸⁵Neml, 27/40.

geldiğinde onun Allah’a iman etmesini sağlayacak bir durumla karşılaşmasına zemin hazırlanmıştır.⁸⁶

Zikredilenlere göre Hz. Süleyman, tahtın biraz değişikliğe uğratılmasını emrederek, Belkıs’ın kendi tahtını tanıyıp tanımayacağını test etmeyi amaçlamıştır.⁸⁷ Hz. Süleyman’ın sarayına gelen Belkıs, değişikliğe uğratılmış olan tahtına oturması için davet edildi ve tahtı tanıyıp tanımadığı soruldu. Hükümranlılığının ve gücünün yegâne simgesi olan tahtını orada gördüğünde şaşırılmış ve onun kendisine ait olduğunu söylemiştir. Belkıs, tahtının kendisi gelmeden önce orada olması ve bunun mucizevi bir şekilde gerçekleşmiş olması üzerine, Hz. Süleyman’ın sıradan bir hükümdar olmadığı düşüncesini yeniden tasdiklemiş ve davet ettiği üzere Allah’a iman etmiştir.⁸⁸ Kur’an-ı Kerimde de bahsedildiği üzere Belkıs inançsız bir toplumdan geliyordu ve çocukluğundan beri farklı tanrıların önünde eğilmişti. Bu durum hak dinini bulmasına engel olmuştu. Yoksa kendisi inatçı ve söz dinlemeyen birisi değildir.⁸⁹ Bunun üzerine Belkıs, Allah inancına teslim olduğunu özellikle belirtmiştir.⁹⁰

Yine Kur’an-ı Kerimde anlatıldığı şekliyle Sebe Melikesi Belkıs’ın, Hz. Süleyman’ı ziyaret ettiği zaman yaşadığı mucizevi olaylar sadece tahtın Hz. Süleyman’ın makamına getirilmesiyle sınırlanmamıştır. Başından geçen bir diğer olağanüstü olay ise, Hz. Süleyman, Belkıs’ı köşküne davet ettiğinde, Belkıs köşke adımını atacağı esnada, önünde bir havuz olduğunu ve elbisesinin ıslanacağını zannederek eteğini yukarı çekmesi, bunun üzerine Hz. Süleyman onun, altıdan suyun geçtiği cam bir zemin olduğunu söylemesidir. Belkıs o dönemin şartlarını göz önünde bulundurarak böyle bir yapının yapılmasının pek mümkün olmadığını düşünmüştür. Yaşadığı bütün olağanüstü olaylar sonucunda Belkıs, âlemlerin Rabbi olan Allah’a teslim olduğunu söylemiştir.⁹¹

Özetleyecek olursak Sebe Melikesi Belkıs’ın, hidayeti bulmasını sağlayan ilk olay, Hz. Süleyman’dan gelen mektubun, “Besmele” ile başlıyor olmasıydı. Çünkü bu,

⁸⁶ Neml, 27/41.

⁸⁷Taberî, *Câmi’ul-Beyân ‘an Te’vil Âyi’l-Kur’ân*, VI, 342.

⁸⁸ Neml, 27/41-42.

⁸⁹Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. IV, s. 102.

⁹⁰Neml, 27/43.

⁹¹ Neml, 27/44.

genel olarak hükümdarlar arasında geçen yazışmalardan farklı bir üslup ile yazılmıştı. İkinci olay, Belkıs'ın Hz. Süleyman'a gönderdiği hediyeleri, kendisine geri yollamasıydı. Burada da onun bilinen hükümdarlardan farklı olduğunu anlamış ve mala, mülke önem vermeyen biri olduğunu düşünmüştü. Üçüncü olay, Hz. Süleyman'ın yanından dönen elçilerin, Melike'ye anlattıklarıydı. Onların anlattıkları sayesinde Hz. Süleyman'ın hayatı, hikmetleri ve Allah inancına olan çağrısı, Melikeyi bizzat görüşmeye sevk eden olay olmuştu. Dördüncü olay ise, tahtını çok kısa bir süre içerisinde Kudüs'e getirtmesiydi. Belkıs, Hz. Süleyman'ın kişiliğinin gerisinde, Allah'ın gücü ve hikmetinin olduğunu anlamış, Hz. Süleyman'ın yüce şahsiyeti hakkında tüm şüpheleri gitmiş ve sonunda iman etmiştir.⁹²

Sonuç olarak, baktığımızda Sebe Melikesi Belkıs'ın kıssası bizim için önemlidir. Çünkü malı, mülkü, gücü, otoritesi olmasına rağmen, sahip olduklarıyla kibirlenmemiş, üstelik kendi inancını terk etmiş, Allah'a içten bir teslimiyetle inanmıştır. Ayrıca, Allah'ın kendisini Kur'an-ı Kerimde övdüğü, sevgileri güçlü, zeki ve akıllı bir kadındır. Devlet erkânına verdiği önem ve hoşgörüsüyle ideal bir hükümdar olmuştur. Günümüzde ise kadın ve erkeğin zihinlerinde güçlü ve otoriter bir kadın yöneticilerin olabileceği düşüncesi, böyle bir prototipin oluşması, kadına bakış açısını olumlu yönde etkilemektedir. Sebe Melikesi Belkıs, buna en güzel örnektir.

1.1.4. Firavun'un Hanımı Âsiye

Kur'an-ı Kerim, iman eden peygamberlerden sıkça bahsetmiş, bunun yanında faziletli insanları da örnek olarak bizlere sunmuştur. Onların örnek oluşu, sahip oldukları faziletler, üstün takva anlayışları nesilden nesile günümüze gelmiş ve gelecek nesillere de ideal bir örnek olmuşlardır. Bu güzel örneklerden biri de cesaret örneği ve Allah'a inanmış olan, Firavun'un hanımı Asiye'dir.⁹³

Kur'an'da Asiye'den, Hz. Musa doğduktan sonra, Firavunun sarayına gelişinde oynadığı rol ve onun getirdiği dine inanması münasebetiyle bahsedilmiştir.⁹⁴ Rivayetlere göre, bir gece Firavun rüyasında Beytülmakdis'ten çıkan bir ateşin Mısırlıları ve onların evlerini yaktığını görmüş, rüya tabircileri ve falcılarının rüyayı

⁹² Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 102-103.

⁹³ Abdulkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur'an'da Kim Kim'dir?*, s. 78.

⁹⁴ Ömer Faruk Harman, "Asiye", *DİA*, c. XIII s. 487.

yorumlamaları üzerine Firavun, İsrailoğulların'da yeni doğmuş olan bütün erkek çocuklarının öldürülmesini emretmiştir.⁹⁵

Hz. Musa doğduktan sonra, Allah Hz. Musa'nın annesine Kur'an-ı Kerimde şöyle buyurmuştur: *"Onu emzir, şayet onun için korkacak olursan, bu durumda onu suya bırak onu emzirmesini, hakkında korkacak kadar bir tehlikeyle karşılaşması durumunda onu suya bırakmasını, hüzne kapılmamasını ve nihayetinde onu kendisine geri vereceğini söylemiştir."*⁹⁶ Bebeği daha fazla gizleyemeyen Hz. Musa'nın annesi, onu bir sepete koyup nehre bıraktı. Firavunun sarayına yakın bir yerde duran sepeti, oradaki hizmetçiler bulmuş ve saraya getirmişlerdir. Firavun onun öldürülmesini emretmiş fakat karısı engel olmuştur. Kur'an-ı Kerimde şu durum zikredilir: *"Benim için de senin için de bir göz bebeği; onu öldürmeyin; umulur ki bize yararı dokunur veya onu evlat ediniriz."*⁹⁷ Burada Firavun'un hanımının, hiç tanımadığı bir bebeği evlat edinecek kadar gönlünün geniş, Firavun'un merhametsizliğinin aksine, onun eşi olmasına rağmen ne kadar merhametli olduğunu görüyoruz.

Mevdûdi'ye göre, Firavunun hanımı, bebeği görünce çok sevdi. Firavun'a, onu öldürmemesini ve evlat edinmeyi istediğini söyledi. Yanlarında evlatları olarak büyüdüğü takdirde, bir İsraili olduğunu öğrenmeyecek, Firavun 'un akrabalarından biri olduğunu zannedecek ve kendilerine, İsraililere düşman olmuş bir şekilde yardım edeceğini de söylemiştir.⁹⁸ Firavun 'un hanımı Asiye'nin, ikna çabalarından bebeği sahiplendiğini ve gerçekten onu büyütmeyi istediğini görüyoruz. Çünkü, bebeği gördükleri zaman ikisi de bebeğe karşı bir muhabbet beslemişler. Rivayet edildiğine göre, Firavun 'un hanımı, "benim için de senin için de göz aydınlığı bir bebek" dediği zaman Firavun, "senin gözün aydın olsun benim değil" demiştir. Şayet "ikimizin de gözü aydın olsun" demiş olsaydı, Allah Firavun'un hanımı Asiye'ye hidayet nasip ettiği gibi ona da ederdi. Asiye'nin Hz. Musa'ya muhabbet beslemesin bir nedeni de, rivayetlere göre Firavun 'un cüzzamlı bir kızı vardı. Hz. Musa'nın ağzından akan akıntıdan yaraya sürdüklerinde yaranın iyileşmesidir. Asiye, bebekte mübareklik

⁹⁵Ömer Faruk Harman, "Firavun", **DİA**, c. XIII, s. 120.

⁹⁶ Kasas, 28/7.

⁹⁷Kasas, 28/9.

⁹⁸ Mevdûdi, **Tefhimû'l Kur'ân**, c. IV, s. 143.

alametlerinin var olduğunu ve faydalı işler yapacağını anlamıştır.⁹⁹ Yine burada Firavun ‘un hanımının, sezgilerinin güçlü, zekâsını kullanan, akliselim bir kadın olduğunu görüyoruz. Bebeği evlat edinmek istemesinden de bunu anlıyoruz ki bu, Firavun ‘un Hanımının en güzel davranışı olmuştur.¹⁰⁰

Firavun ‘un hanımı Asiye’nin bir diğer güzel davranışı, hatta İslam’a karşı yaptığı en etkili güzel davranışı Müslüman olmasıdır. Hz. Musa(as), peygamber olduğu zaman Firavunu ve halkını Allah inancına çağırmış fakat kabul etmemişlerdir. Bir rivayete göre, Hz. Musa, sihirbazlarla girdiği mücadelede, asâ mucizesinin gerçekleşmesi üzerine Firavun ‘un hanımı Asiye Allah’a iman etmiştir.¹⁰¹ Asiye’nin iman ettiğini öğrenen Firavun, ona işkence etmiştir. Kazıklarla yere çakmış ve güneşin sıcaklığında bırakılmıştır.¹⁰² Üstüne büyük bir kaya parçası bırakılacağı anda,¹⁰³ Asiye, Kur’an-ı Kerimde zikredildiği üzere Allah’a şöyle dua etmiştir: *“Allah, iman etmekte olanlara da Firavun ‘un karısını örnek olarak verdi. Hani demişti ki: Rabbim bana kendi katında, cennette bir ev yap; beni Firavun’dan ve onun yaptıklarından kurtar ve beni o zalimler topluluğundan da kurtar.”*¹⁰⁴ Yani, Firavun ‘un kötü amellerine ve onu bekleyen kötü sona ortak olmamayı Rabbinden büyük bir içtenlikle istemiştir.¹⁰⁵

Sonuç olarak, Allah’ın varlığını, birliğini kabul eden, Hz. Musa’nın peygamberliğine inanan, çıktığı bu yolda çeşitli işkenceler çeken Asiye, Kur’an’da, inanan kimselere iman ve kararlılık timsali, övgülere mazhar olan salih bir kadın olarak bahsedilmiştir.¹⁰⁶ Baktığımızda o dönemin şartlarında Asiye’nin cesur tavrı, işkencelere rağmen Allah’a olan teslimiyeti hepimiz için güzel bir iman örneğidir.¹⁰⁷

⁹⁹Beydavi, *Envâru’t- Tenzil ve Esrâru’t- Te’vil*, c. II, s. 689.

¹⁰⁰Abdulkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur’an’da Kim Kim’dir?*, s. 79.

¹⁰¹Harman, “Asiye”, *DİA*, c. III, s. 487.

¹⁰² Osman Nuri Topbaş, *Hakk’a Adanmış Gençlik*, İstanbul, Erkam Yayınları, 2010, s. 69.

¹⁰³ Harman, “Asiye”, *DİA*, c. III, s. 487.

¹⁰⁴Tahrim, 66/11.

¹⁰⁵ Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. VI, s. 369.

¹⁰⁶ Harman, “Asiye”, *DİA*, c. III, s. 487.

¹⁰⁷Abdulkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur’an’da Kim Kim’dir?*, s. 79.

1.1.5. Hz. Musa'nın Annesi

Kur'an-ı Kerimde, adı geçmemesine rağmen kendisine işaret edilen, övülen, Hz. Musa'yı doğurduktan sonra oğlundan ayrılmak zorunda kalması ve daha sonra ona kavuşması şeklinde bahsedilir.¹⁰⁸

Hz. Musa'nın annesinin imtihanı, Mısır kralı Firavun'un gördüğü rüyayı rüya tabircileri ve sihirbazların, İsrailoğullarından o sene içinde doğacak olan bir erkek çocuğun Firavun 'un hükümdarlığına son vereceği şeklinde yorumlaması ve bunun üzerine Firavun 'un doğan erkek çocuklarının öldürülmesini emretmesiyle başlar.¹⁰⁹

Hz. Musa doğduktan sonra, Allah Kur'an-ı Kerimde Hz. Musa'nın annesine, onu emzirmesini, hakkında korkacak kadar bir tehlikeyle karşılaşması durumunda ancak onu suya bırakmasını, hüzne kapılmamasını ve nihayetinde onu bir peygamber olarak kendisine geri vereceğini ilhamla bildirmiştir.¹¹⁰

Mevdudi'ye göre, Allah'ın ona verdiği emir çocuk doğar doğmaz onu nehre atması değil, öldürüleceğine dair bir tehlike hissetmesi, düşmanlarının bir şekilde haber vermesi ya da bir İsrailinin haber vermesiyle öğrendikleri sırrını kontrol etmek için geldiklerini gördüğü zaman çocuğunu tereddüt etmeden nehre bırakması şeklindeydi. Baktığımızda her anne böyle bir durum karşısında endişeye kapılır ve tereddüt yaşar. Fakat Hz. Musa'nın annesi, Allah'tan aldığı ilham sayesinde bunu yapmış ve Allah kendisini bu şekilde teskin etmiştir ki, bu sayede çocuğunun hayatını kurtaracak, yine ona kavuşacak ve ileride Allah'ın peygamberi olacaktır.¹¹¹ Hz. Musa'nın annesi, çocuğunu üç ay emzirdikten sonra bir tehlike sezmesi durumunda onu bir sepete koyup suya bıraktı.¹¹² Burada Hz. Musa'nın annesinin, ilk başta endişeye kapılmış olmasına rağmen, Allah'ın onu teskin edip çocuğunu suya bırakmasıyla, onun Allah'a yürekten inandığını ve güzel bir teslimiyetle bağlı olduğunu görüyoruz.

Firavun 'un sarayının yakınlarında duran sepeti, oradaki hizmetçiler bulmuş ve saraya getirmişlerdir. Firavun onu görünce öldürülmesini emrettiyse de, hanımı ona

¹⁰⁸ Abdulkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur'an'da Kim Kim'dir?*, s. 295.

¹⁰⁹ Harman, "Firavun", *DİA*, c. XIII, s. 120.

¹¹⁰ Kasas, 28/7.

¹¹¹ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, c. 4. S. 141.

¹¹² Beydavi, *Envâru't- Tenzil ve Esrâru't- Te'vil*, c. II, s. 689.

engel olmuştur.¹¹³Bu durum Kur'an-ı Kerimde şu şekilde zikredilmiştir : “Benim için de senin için de bir göz bebeği; onu öldürmeyin; umulur ki bize yararı dokunur veya onu evlat ediniz.”¹¹⁴Bunun üzerine Firavun, hanımının isteği üzerine bebeği öldürmemiş ve onu evlat edinmişlerdir.¹¹⁵

Hiz. Musa'nın annesi ise, bebeğini suya bıraktıktan sonra yüreğinde bebeğinin tasası kalmış bir şekilde sabahlamış, ayette de anlatıldığı üzere, eğer Allah kendisini müminlerden olması için kalbinde sabrı ve dayanıklılığı pekiştirmemiş olsaydı, neredeyse kendini açığa çıkaracaktı.¹¹⁶ Yine Hiz. Musa'nın annesi, onun kız kardeşine sepeti nehir boyunca izlemesini söylemiş, bunun üzerine kardeşi, düşmanlarının sepetle ne yapmak istediğini hissettirmeyecek şekilde onu takip etmiştir.¹¹⁷ Hiz. Musa, sarayda güvendedi. Ama kendi annesi dışında hiçbir sütannenin sütünü emmiyordu. Kur'an-ı Kerimde bu durum şu şekilde zikredilmiştir: “Biz, daha önce ona sütannelerini haram etmiştik. (kız kardeşi) Ben, sizin adınıza onun bakımını üstlenecek ve ona öğüt verecek (veya eğitecek) bir aileyi size bildireyim mi? dedi.”¹¹⁸Mevdudi'ye göre kız kardeşin, küçük kardeşinin saraya güvenli bir şekilde ulaştığını anladığında eve dönmediğini ve zekice davranarak, olup biteni öğrenmek için orada kaldığını gösterir. Dahası kardeşinin, hiçbir sütanneyi emmediğini görüp, Firavun 'un hanımının da endişeye kapılarak ona uygun bir sütanne arayışına girdiğini görünce, aklını kullanarak saraya girmiş ve bebeği sevgiyle büyütebilecek birini tanıdığını söylemiştir.¹¹⁹

¹¹³Abdulkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur'an'da Kim Kim'dir?*, s. 295.

¹¹⁴Kasas, 28/9.

¹¹⁵Abdulkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur'an'da Kim Kim'dir?*, s. 296.

¹¹⁶ Kasas, 28/10.

¹¹⁷ Kasas, 28/11.

¹¹⁸ Kasas, 28/12.

Mevdûdi, *Tefhimû'l Kurân*, c. IV, s. 143. Eskiden bu ülkelerin soylu ve zengin aileleri genel olarak çocuklarını eğitmeleri için sütannelere veya dadılara emanet ederlerdi. Rasulullah (sav)'in döneminde şehir dışından dadılar gelir, yüksek ücret karşılığında çocukları emzirir ve uzun süre onlarla ilgilenirlerdi. Aynı gelenek ve görenek Mısır'da da mevcuttu. Hiz. Musa'nın ablasının, aslında kardeşi için bir dadı değil de , onu sevgiyle büyütecek hane halkından birini tavsiye etmesi bu sebeptendir.

Kız kardeşinin yardımıyla saray görevlileri bebeğin öz annesi olduğunu bilmedikleri bu sütanneye bebeği emzirme ve büyütme sorumluluğunu verdiler.¹²⁰ Kur'an-ı Kerimde şöyle anlatılır: *“Böylelikle biz annesinin gönlü rahatlasın, gam çekmesin ve Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu bilsin diye onu annesine geri verdik; fakat oradakilerin çoğu bunu bilmiyorlardı.”*¹²¹

Allah tarafından yapılan bu planın güzel bir neticeside, Hz. Musa'nın Firavunun sarayında bir prens gibi değil de, kendi halkıyla birlikte yaşamış olmasıydı. Hem akli, hem de manevi olarak bir İsrailoğlu gibi büyümüştü.

Musa'nın annesinin bu ihlaslı ve samimi tavrı sayesinde Allah ona mükâfatını daha dünyadayken vermiştir. Çünkü her kim evlatlarının yaşamını sürdürme gayesi içindeyse, Allah'ın rızasını kazanmayı ümit ederek hile yapmadan adil ve dürüst olursa, kendisi ve evlatları için Allah'a ibadet maksadıyla helal rızık arayan bir kimse olursa Allah'tan mükâfatını almış olur.

Sonuç olarak baktığımızda Hz. Musa'nın annesi, Firavun'un sarayında görünüşte sütanne(dadı) olabilirdi ama gerçekte kendi oğluna annelik yapmıştı. Hz. Musa daha bebekliğinden itibaren annesinin gözetimi altında, emin ellerde büyüyerek, Firavun 'un zihniyetinden uzak bir şekilde, yine annesinin terbiyesiyle yetişmiştir.¹²² Hz. Musa'nın annesi, gerek Rabbine olan teslimiyetiyle, gerek dürüstlüğüyle, gerekse sabrıyla Kur'an-ı Kerim ve hadislerde övülen, günümüz ve gelecek nesillere örnek şahsiyetlerden biri olmuştur.

1.2.Yerilen Prototipler

Yukarıda Kur'an-ı Kerim' de övülen ve seçkin kabul edilen Saliha prototiplere yer verdik. Kur'an, insanların örnek almaları ve takva üzere yaşamaları için bu prototiplere yer verdiği gibi ibret almaları için yerilen prototiplere de yer vermiştir. Bu prototipler, dinin gerektirdiği kurallara uymayarak toplumun ahlaki düzenini bozmaya yönelik davranışlar sergilemişlerdir. Bu bağlamda Allah onlara gerektiği gibi muamelede bulunmuşlardır. Bu prototipler Hz. Nuh ve Hz. Lut'un Hanımları ve Ebu Leheb'in Hanımı'dır. Şimdi bu Saliha kadınları temelde Mevdudî'nin tefsirinde ve diğer bazı tefsirlerden örneklerle açıklamaya çalışacağız.

¹²⁰Abdulkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur'an'da Kim Kim'dir?*,s. 296.

¹²¹ Kasas, 28/13.

¹²² Abdulkadir Süphandağı & Hüseyin Kerim Ece, *Kur'an'da Kim Kim'dir?*, s. 296-297

1.2.1.Hz. Nuh ve Hz. Lut'un Eşleri

Kur'an-ı Kerimde kadınlarla ilgili üç prototipten bahsedilmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu prototiplerden ilki Hz. Meryem'dir. Allah Kur'an-ı Kerimde: *"Meryem, şüphesiz Allah seni seçti, seni arındırdı ve alemlerin kadınlarına üstün kıldı."* buyurarak onu yüceltmıştır.¹²³ İkinci prototip Firavun'un hanımı Asiye'dir. O da kocasının zulmüne, kibrine rağmen iman etmiş ve Allah'ın övgüsüne mazhar olmuştur. Kur'an-ı Kerimde: *"Allah, iman etmekte olanlara da Firavun'un karısını örnek olarak verdi. Hani demişti ki: Rabbim bana kendi katında, cennette bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun yaptıklarından kurtar ve beni o zalimler topluluğundan da kurtar."*¹²⁴ Buyrulmuştur.

Kur'an-ı Kerimde bahsedilen üçüncü prototip ise, Hz. Meryem ve Asiye gibi övülen değil tam aksine yerilen Hz. Nuh ve Hz. Lut'un eşleridir. Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır: *"Allah inkar edenlere,, Nuh'un eşini ve Lut'un eşini örnek verdi. İki de kullarımızdan salih olan iki kulumuzun nikâhları altındaydı; ancak onlara ihanet ettiler. Bundan dolayı, onlara (kocaları) kendilerine Allah'tan gelen hiçbir şeyle yarar sağlamadılar. İkisine de: Ateşe diğer girenlerle birlikte girin, denildi."*¹²⁵ Onlar Hz. Nuh ve Hz. Lut'un tebliğ ettiği dini kabul etmemişler ve üstelik onlara ihanet etmişlerdi. Mevdudi'ye göre, eğer bu kadınlar inanan kimseler olsalardı, onlarda Hz. Peygamber (sav)'in eşleri gibi müminlerin anneleri durumunda olacaktı. Ama onlar inanıp iman etmediklerinden ötürü, eşleri bir peygamber olmasına rağmen, kendileri cehennemlik olmuşlardır.¹²⁶

Hz. Nuh'un hanımı, kendisini aleni bir şekilde delilikle itham eden, düşmanlarıyla ağız birliği eden, eskiden beri iman etmeyenlere yardım eden fakat iman eden biri olduğunda onu kafirlere haber veren, bunun sonucu olarak da iman eden kişinin işkence görmesine sebep olan, eşinin yanında değil de düşmanlar ile aynı safta yer alan biridir. ¹²⁷ Keza aynı şekilde Hz. Lut'un hanımı da, kocasının yanına gelen

¹²³ Âl-i İmran, 3/42.

¹²⁴ Tahrîm, 66/11.

¹²⁵ Tahrîm, 66/10.

¹²⁶ Mevdûdî, *Tefhimû'l-Kur'ân*, c. VI, s. 390.

¹²⁷ Fahreddin Razi, *et-Tefsîru'l-Kebîr* (Mefatihü'l-Gayb), c. XVII, s. 232.

misafirleri Hz. Lut'a kötülük eden kimselere haber veriyordu.¹²⁸ Hz. Lut'un hanımıyla alakalı Kur'an'da: *"(Elçiler) Dediler ki: Ey Lut, biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana kesin olarak ulaşamazlar. Gecenin bir parçasında ailenle birlikte yürü (yola çık). Sakın, hiçbiriniz dönüp arkasına bakmasın; fakat senin karın başka. Çünkü onlara isabet edecek olan ona da isabet edecektir. Onlara vad olunan (azap) sabah vaktidir. Sabah da yakın değil midir?"* buyrulmuştur.¹²⁹ Yine Kur'an-ı Kerimde: *"Biz de, onu ve ailesini kurtardık, yalnızca karısı hariç; onu geride (azap içinde kalanlar arasında) takdir ettik"* buyrulmuştur.¹³⁰ Mevdudi, Hz. Lut'a, hanımını yanında götürmemesi için uyarı verildiğini ve hanımının kavmi ile beraber yok olması gerekenlerden olduğunu vurgular.¹³¹

Kur'an-ı Kerim'in bazı yerlerinde, Hz. Nuh(as) ve Hz. Lut(as)'ın ailesinden yer yer bahsedilir. Bundan kasıt, inanan kimselere sorumluluklarını vurgulamak, amel ve niyetinin önemli olduğunu, aynı inancı yaşamadıktan sonra herhangi birinin eşi veya akrabası olmanın da hiçbir önem arz etmediğini belirtmektir. Peygamber eşlerinden de uyarılanlar olmuş ve peygamber eşi olmanın onlara hiçbir şekilde fayda sağlamayacağı, Hz. Nuh ve Hz. Lut'un hanımlarının yaptığı hataları yapmamaları gerektiğine özellikle dikkat çekilmiştir. İkisi de peygamber eşleri olmasına rağmen azaba uğramışlardır.¹³²

Hz. Nuh ve Hz. Lut'un hanımları hakkında çok fazla bilgi mevcut değildir. Genel olarak baktığımızda asıl vurgulanan, Allaha iman etmediğin sürece peygamber hanımı olman veya herhangi bir yakınlık derecenin olması ahirette hiçbir fayda sağlamayacaktır ki İslam inanan kimseleri bir aile olarak görürken, iman etmeyenleri akraba olsalar dahi bir aile olarak kabul etmez.

1.2.2. Ebu Leheb'in Karısı

Kur'an-ı Kerimde yerilen ve azaba uğratılacak olan bir diğer isim Ebu Leheb'in karısı Ümmü Cemil'dir. Kimi kadınlar sahip oldukları özellikleriyle topluma olumlu yönde izler bırakırken, kimi kadınlarda bunun tam aksine günümüz ve gelecek nesle olumsuz izlenimler bırakmıştır. Hz. Nuh(as) ve Hz. Lut(as)'ın ailesinden sonra topluma

¹²⁸Mevdûdi, , *Tefhimû'l Kur'ân*, c. VI, s. 369.

¹²⁹ Hud, 11/81.

¹³⁰ Neml, 27/57.

¹³¹Mevdûdi, , *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 110.

¹³² Muhammed İzzet Derveze, *et-Tefsiru'l-Hadis*, (çev. Mustafa Altinkaya), İstanbul, Ekin Yayınları, 1997 c. VI, s. 453.

olumsuz yönde izler bırakan bir diğer belirgin örnek Ümmü Cemil'dir.¹³³ Mekke döneminde İslam dinini yeren davranışlarda bulunan, Hz. Peygamber(sav)'e gerek sözlü gerek fiili hakaretler eden, dikenli ağaç dallarını toplayıp onu demet yaparak boynuna bağlayan ve Rasulullah (sav)'in geçeceği yollara serpiştiren, kocası Ebu Leheb'i Rasulullah (sav)'e düşmanlık beslemesi hususunda dolduran ve yardımcı olan müşrik kadınların en başında Ümmü Cemil gelmekteydi¹³⁴ Ebu Leheb ve karısı Ümmü Cemil'in durumları Kur'an-ı Kerimde şu şekilde zikredilir: *"Ebu Leheb'in iki elleri kurusun; kurudu ya. Malı da kazandıkları da kendisine bir yarar sağlamadı. Alevi olan bir ateşe girecektir. Eşi de odun hamalı ve boynuna bükülmüş bir ip bağlamış olarak."*¹³⁵

Mevdudi'ye göre bu kadının ismi Ardiya'dır. Aslında Ümmü Cemil, onun lakabıdır. Ayrıca Ebu Süfyan'ın da kardeşidir. Hz. Muhammed (sav)'e düşmanlık besleme konusunda kocası ile yarıştırdı. Hz. Ebubekir'in kızı Esmâ şöyle zikreder: Bu sure nazil olduktan sonra Ümmü Cemil çok kızgın bir vaziyette Rasulullah(sav)'i aramaya çıktı. Elleri taşlarla doluydu. Aynı zamanda Hz. Muhammed(sav) aleyhindeki kendi hiciv şiirlerini de okumaktaydı. Harem-i Şerif'e geldi. Hz. Muhammed(sav) orada Hz. Ebubekir ile oturuyordu. Hz. Ebubekir: Ya Rasulullah o geliyor. Korkarım size karşı bir terbiyesizlik yapacak" dedi. Rasulullah: Beni göremez, dedi. Aynen de öyle oldu. Hz. Muhammed(sav), orada olduğu halde onu göremedi. Hz. Ebubekir'e, dostun, duyduğuma göre beni hicvetmiş, dedi. Hz. Ebubekir, bu ev'in Rabbine yemin ederim ki o seni hicvetmedi, dedi. Bunun üzerine kadın geri döndü. Yine Mevdudi'ye göre, Hz. Ebubekir'in böyle cevap vermesinden maksat, onu hicvedenin Rasulullah(sav) değil, Allah(c.c.) olmasıdır.¹³⁶ Burada Ümmü Cemil'in Hz. Muhammed (sav)'e karşı büyük bir kin beslediğini ve Allah'ın da onu açık bir şekilde kınadığını görüyoruz.

¹³³Mustafa Kayhan, "Kur'an'da Yerilen Kadınlardan Bir Portre (1): Ümmü Cemil", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 20, 2012, c. X, s. 181.

¹³⁴Gülgün Uyar, "Ümmü Cemil" **DİA**, c. 42, s. 315.

¹³⁵ Leheb, 111/1-5.

¹³⁶Mevdûdi, , **Tefhimû'l Kur'ân**, c. VII, s. 295-296. Mevdudi, ayette geçen "hammalete'l hatab" kelimesini "odun toplayan kadın" olarak yorumlamıştır. Bazı rivayetlere göre bu kadına, geceleri dikenli ağaç dalları getirip Rasulullah(sav)'in kapısının önüne bırakarak yaptığı hakareten dolayı "odun toplayan kadın" denmiştir. Bazılarına göre de Ümmü Cemil, laf taşıyan bir kadındı. Arapça ıstılahına uygun olmasından ötürü ona "odun toplayan kadın" demiştir. Yine Araplar da fitne ateşini

Hız. Muhammed (sav)'in kızları Rukıyye ve Ümmü Külsüm, Ümmü Cemil'in iki oğlu Utbe ve Uteybe ile nikahları kıyılmıştı. Tebbet Suresi daha düğün olmadan indiğı vakit, Ebu Leheb ve karısı Ümmü Cemil, Rukıyye ve Ümmü Külsüm'ün atalarının dininden çıktığını iddia ederek oğullarının Rasulullah (sav)'in kızlarından ayrılmalarını sağlamıştır.¹³⁷Yine burada Ümmü Cemil'in fitne çıkarıp Rasulullah (sav) ile akrabalık ilişkilerini kesecek kadar ileri boyutta din karşıtı bir kişilik olduğunu görmekteyiz.

Sonuç olarak Ümmü Cemil'in Rasulullah (sav)'e karşı olan düşmanlığını, Allah ayetlerinde ciddi bir mesajla bildirmiştir. Ümmü Cemil gibi din düşmanlığı besleyenler gider ama onların bıraktığı kötü izlenimler hep kalır. Yerilen bu kadınların, Hız. Peygamber'e ve dine karşı olan bu olumsuz davranışları aslında Allah'a karşı yapılan davranışlardır. Baktığımızda bu kadınların kınanması ve cehennemde odun olması yersiz değildir.¹³⁸ Kur'an-ı Kerimde, cesaret örneğı göstererek dini üzere yaşayan kadınlar Allah'ın övgüsüne mazhar olup yüceltilirken, bunun tam aksine iman etmemekte ısrar eden, bu hâl üzere yaşayan kadınlar yerilmiş ve gazaba uğratılanlardan olmuştur.

körüklediğı için bu tip kimselere “odun toplayan kişi” derler. Bir rivayete göre de bir kimsenin kendi günahını taşımasına (falanca kişi sırtında günahını taşıyor) denir. Bu sebeplerden dolayı da “hammalete'l hatab”, “günahını taşıyan kadın” manasına gelmektedir. Ayette geçen “cid” kelimesi ise mevdudiye göre “gerdan” anlamına gelmektedir. Zira Ümmü Cemil, boynuna mücevher gerdanlık taktığında, “Lat ve Uzza'ya yemin ederim ki bu gerdanlığı satarak gelirini Muhammed'e karşı kullanacağım” derdi. Aslında burada kastedilen, gerdanına gerdanlığı gururlanarak taktığından dolayı cehennemde de gerdanı iple bağılı olacaktır.

¹³⁷Uyar, “Ümmü Cemil”, **DİA**, c. XLII, s.315.

¹³⁸ Mustafa Kayhan, “Kur'an'da Yerilen Kadınlardan Bir Portre (1) : Ümmü Cemil”, s. 209

2. BÖLÜM

2. TEFHİMÛ'L KUR'ÂN'DA KADIN'IN AİLE HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

2.1. Annelik

Anne kelimesi Arapça'da *üm* ya da *valide* olarak geçer. *Ümm*, çocuğun kendisinden doğduğu kadın manasına gelmekle birlikte genellikle, bir şeyin başlangıcında veya varlığında, iyileştirilmesinde ve yetiştirilmesindeki temel kavramdır.¹³⁹

Annelik müessesesi en kutsal müesseselerden biridir. Kur'an-ı Kerimde, peygamberlerin annelerinden bahsedilirken açık bir şekilde isimleriyle değil, onların annelik vasıflarına vurgu yapılarak bahsedilmiştir. Baktığımızda bu durum bile annelik vasfının İslamiyet'te bir ayrıcalığının olduğunu ispatlar niteliktedir.¹⁴⁰ Bu bağlamdaki ayetleri incelediğimizde,

Hz. Musa'nın annesinden bahsedilirken: *"Musa'nın anasına, O'nu emzir, kendisine zarar geleceğinden endişelendiğinde O'nu nehre bırakıver..."*¹⁴¹ denmiştir.

Hz. İsa'nın annesinden bahsedilirken: *"Meryem oğlunu (Hz. İsa'yı) ve annesini de kudretimize bir alâmet kıldık"* denmiştir.¹⁴²

Peygamber eşlerinden bahsedilirken: *"Peygamber, mü'minlere kendi canlarından daha önce gelir. Onun eşleri de mü'minlerin analarıdır..."*¹⁴³ denmiştir.

Ayetlerde de gördüğümüz üzere anneliğin, İslam'daki konumuna son derece hassasiyet gösterilmiş ve önem verilmiştir.

Kur'an-ı Kerimde ve hadislerde anneliğin önemine birçok kez vurgu yapılmış, Allah'a ve Hz. Muhammed (sav)'e itaatten sonra anne-babaya itaat emredilmiştir.

Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Ragıb El-İsfehani, **el-Müfredât fi Garibi'l Kur'an**, Beyrut 2010, "Ümm" md.

¹⁴⁰ M. Nihat Hatipoğlu, "İslam'da Aile ve Annelik", Diyanet Dergisi, c. XXVI, S. 2, 1991, s. 105.

¹⁴¹ Kasas Suresi, 7.

¹⁴² Mü'minun, 23/50.

¹⁴³ Ahzab, 33/6. Mevdûdi'ye göre, peygamber hanımlarına mü'minlerin anneleri denilmesinden maksat, Müslümanların onlara saygı göstermesi ve hiçbir Müslümanın da onlarla evlenememesi dolayısıyladır. Çünkü onlar mü'minlerin kendi anneleri gibi değildirler. Akrabaları dışındaki bütün Müslümanlar onlara namahremdir. (Mevdûdi, , **Tefhimû'l Kur'ân**, c. IV, s. 350.)

Kur'an, kadının anneliği konusuna dikkat çekerken birtakım düzenlemeler getirmiş fakat bu düzenlemeler daha çok Kur'an-ı Kerimde, *“anne-babaya iyilik ve itaat”* şeklinde ele alınmıştır.

İlgili ayetlere baktığımızda şöyle buyrulur: *“Rabbin, O’ndan başkasına kulluk etmemenizi ve anne-babaya iyilikle davranmayı emretti. Şayet onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlılığa ulaşırsa, onlara: Öf, bile deme ve onları azarlama; onlara güzel söz söyle. Onlara acıyarak alçakgönüllülük kanadını ger ve de ki: Rabbim, onlar beni küçükken nasıl terbiye ettilerse sen de onları esirge.”*¹⁴⁴

“Mevdûdi’ye göre bu ayet, anne-babanın insanlar üzerinde, Allah’tan sonra en büyük hak sahibi olan kimseler olduğunu vurgulamaktadır. Bu durumda çocuklar anne ve babalarına itaat ve hizmet etmelidir. Toplumdaki kolektif ahlâk, çocukların anne ve babalarına karşı saygılı olmalarını zorunlu hale getirir. Anne-baba nasıl ki çocuklarını besleyip büyüttülse, aynı şekilde çocuklarda onlara karşı hizmetlerini esirgememelilerdir. Öte yandan bu ayet sadece ahlaki bir emir veya öğüt değil, aynı zamanda ayrıntılarını hadis ve fıkıh kitaplarında bulabileceğimiz anne-babanın hak ve yetkilerinin dayanağı niteliğindedir. Ayrıca anne-babanın hakkını gözetmek ve onlara karşı iyi huylu olmak, İslâm toplum ve medeniyetinde, maddi ve manevi eğitimin yapı taşını oluşturmaktadır. Baktığımızda bütün bu emirler, İslâm medeniyetinin aile hayatını kanunlar, hukuki düzenlemeler ve eğitim politikaları ile dengeli bir şekilde devam ettirmesi ve ailenin dağılmasını engellemesi ilkesinin oluşmasını sağlayan emirlerdir. Sonuç olarak bütün ahlaki sistem sevgi, cömertlik, dürüstlük ve birlik duyguları yaratmak üzere oluşturulmuştur. O derece ki, insanlar ne kanunla zorlanabilen ne de emredilebilen bu ahlaki hakları, kendiliğinden yerine getirmeye ve bunların önemini anlamaya başlamışlardır.”¹⁴⁵ Dikkat çekilmesi gereken bir diğer nokta da, ayette zikredilen anne-babaya karşı yapmamız gerekenler tavsiye değil, emir niteliğindedir.

Kur'an-ı Kerimde zikredildiğine göre: *“De ki: Gelin size Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın, anne-babaya iyilik edin, yoksulluk endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin. Sizin de, onların da rızıklarını biz vermekteyiz. Çirkin kötülüklerin açığına da, gizli olanına da yaklaşmayın. Hakka dayalı*

¹⁴⁴İsra, 17/23-24.

¹⁴⁵Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 94-95.

*olma dışında, Allah'ın (öldürülmesini) haram kıldığı kimseyi öldürmeyin. İşte bunlarla size tavsiye (emr) etti; umulur ki akıl erdirirsiniz.”*¹⁴⁶

Mevdûdi'ye göre bu ayet, ihsan, saygı gösterme, anne-babayı mutlu edip kendilerine hizmet etme, onları onurlandırma gibi güzel alışkanlıkları kapsar. Anne-babanın sahip olduğu bu haklar, Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde Allah'ın haklarından sonra bahsedilmektedir. Bu da bize anne-baba haklarının sadece Allah'ın haklarından hemen sonra geldiğinin ve tüm diğer haklar karşısında önde geldiğinin apaçık bir delilidir.¹⁴⁷

Zikredilen bir diğer ayet: *“Biz insana anne ve babasına iyilikle davranmasını tavsiye ettik. Annesi onu güçlülükle taşıdı ve onu güçlülükle doğurdu. Onun (hamilelikte) taşınması ve sütten kesilmesi, otuz aydır. Nihayet güçlü(erginlik) çağına erip kırk yıl (yaşın)a ulaşınca, dedi ki: Rabbim, bana, anne ve babama verdiğin nimete şükretmemi ve senin razı olacağın amelde bulunmamı ilham et; benim için soyumda da salâhı ver. Gerçekte ben tövbe edip sana yöneldim ve ben gerçekten Müslümanlardanım.”*¹⁴⁸

Mevdûdi'ye göre bir evlat, tabi ki anne ve babasına hizmet etmelidir. Fakat bir annenin hakkı daha önemlidir. Çünkü o evladı için daha çok acıya katlanmıştır.¹⁴⁹O, bu konunun daha iyi anlaşılması için konuyla ilgili şu hadisi örnek vermiştir: *“Birisi Hz. Muhammed (sav)'e gelerek “Üzerime en fazla kime hizmet etmek düşer? diye sordu. Allah Rasulü ‘Annen’ buyurdu. Adam ‘Sonra kim?’ diye sordu. Allah Rasulü yine ‘Annen’ diye cevapladı. Adam aynı soruyu üçüncü defa sorunca Allah Rasulü yine ‘Annen’ cevabını verdi. Dördüncüde ‘Babana’ buyurdu.”*¹⁵⁰ Burada, annenin sahip olduğu haklara dikkat çekilmiştir. Çünkü anne onu güçlülükle karnında taşımış, güçlülükle onu dünyaya getirmiş, hamilelik ve emzirme süresi de hesaplandığında bu da yaklaşık olarak otuz aya tekâmül etmektedir.¹⁵¹ Mevdûdi'de, anne-babaya itaati, onlara hizmet edilmesini, haklarının gözetilmesi gerektiğini vurgulamış, özellikle anneliğin konumuna ayrı bir önem vermiş olduğunu görmekteyiz. Ayete baktığımızda genel olarak anne-

¹⁴⁶ En'am, 6/151.

¹⁴⁷Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 534.

¹⁴⁸ Ahkaf, 46/15.

¹⁴⁹Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. V, s. 327.

¹⁵⁰Buhari, Muhammed İbn İsmail, *Câmiu's-Sahih*, şerh: Bedrettin Ebi Muhammed Mahmud bin Ahmed el-Aynî, basım y.y., 1972, Edeb, 2.

¹⁵¹Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. V, s. 328.

babaya itaat etmekten bahsedilmişse de, daha sonrasında annenin çekmiş olduğu sıkıntılara vurgu yapılarak onu özelleştirmiştir.

Kur'an-ı Kerimde bazı peygamberlerin, anne-babaya itaati ve onlara duydukları saygıyı dualarında da belirtmişlerdir. Zikredilenlere göre;

Hz. Süleyman'ın duası: *“Rabbim, bana, anne ve babama verdiğin nimete şükretmemi ve hoşnut olacağın salih bir amelde bulunmamı ilham et ve beni rahmetinle salih kullarının arasına kat.”*¹⁵²

Hz. Nuh'un duası: *“Rabbim, beni, annemi, babamı, mü'min olarak evime gireni, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla. Zalim olanlara da yıkımdan başkasını arttırma.”*¹⁵³

Hz. İbrahim'in duası: *“Rabbimiz, hesabın yapılacağı gün beni, annemi-babamı ve mü'minleri bağışla.”*¹⁵⁴

Buraya kadar olan ayetler anne-babaya itaat edilmesi gerektiğini bildiren ayetlerdi. Anne-babaya itaat edilmemesi gereken hususlarda Kur'an-ı Kerimde şu şekilde bildirilmiştir: *“Biz insana, anne ve babasına karşı güzelliği ilke edinmesini tavsiye ettik. Eğer onlar, hakkında bilgin olmayan şeyle bana ortak koşman için sana karşı çaba harcayacak olurlarsa, bu durumda onlara itaat etme. Dönüşünüz banadır. Artık yapmakta olduklarınızı size ben haber vereceğim.”*¹⁵⁵ buyurulmuştur.

Mevdûdi'ye göre ayetin dikkat çekmek istediği nokta şudur: Allah'ın yarattıkları arasında anne-baba hakkı her şeyden önce gelmiştir. Eğer anne-baba kişiyi şirke zorladığı takdirde, onlara itaat edilmemelidir. “Eğer her ikisi seni şirke zorlarsa...” ifadesi, daha az bir baskı yapılması ya da sadece ikisinden birinin baskı yapması da aynı şekilde itaat etmemeyi gerektirir. “Hakkında hiçbir bilgin olmayan bir şeyi” ifadesi de son derece dikkate değerdir. Bu durum anne-babaya itaat etmemek için sağduyulu bir sebep teşkil eder. Tabi ki anne-baba, çocukların kendilerine hizmet etme ve helal olan şeylerde itaat etmeleri konusunda haklara sahiptirler. Fakat ne olursa olsun onların bir kişiyi körü körüne itaate zorlama hakları yoktur. Bu bağlamda bir kimsenin, sadece anne-babasının dini olmasından ötürü, onların dinine tabii olmasının hiçbir manası

¹⁵² Neml, 27/19.

¹⁵³ Nuh, 71/28.

¹⁵⁴ İbrahim, 14/41.

¹⁵⁵ Ankebut, 29/8.

yoktur. Şayet çocuklar anne ve babalarının batıl bir dine inandıklarını kavradıklarında, o dinden yüz çevirmeli, hak dine inanmalı ve anne-babaları baskı yapsa dahi yanlış yoldan gitmemelilerdir. Durum anne-baba için böyle olunca diğer insanlara karşı da böyle olmak gerekir. Çünkü doğru yolu takip ettiğinden emin olunmadığı sürece hiç kimse itaat edilip yolundan gidilmeye layık değildir.¹⁵⁶

“Hakkında hiçbir bilgin olmayan bir şeyi, ifadesinden maksadın, doğruluğu bilinmeyen bir şeye itaat etmek, inanmak caiz değildir. Nerde kaldı ki batıl olduğu kesin olan bir şeye tâbi olunsun! Bu konuda onlara itaat edilmemelidir. Çünkü, Halık’a isyan olan yerde, mahluka itaat edilmez.”¹⁵⁷

Aynı konuyla alâkalı diğer ayetlerde şöyle buyrulur: *“Biz insana anne ve babasını (onlara iyilikle davranmayı) tavsiye ettik. Annesi onu, zorluk üstüne zorlukla ((karnında) taşımıştır. Onun (sütten) ayrılması da, iki yıl içindedir. Hem bana, hem de anne ve babana şükret, dönüş yalnız banadır.”¹⁵⁸*

“Bununla birlikte, onların ikisi (annen ve baban) hakkında bir bilgin olmayan şeyi bana şirk koşman için, sana karşı çaba harcayacak olurlarsa, bu durumda onlara itaat etme ve dünya (hayatın) da onlara iyilikle (ma’ruf üzere) sahiplen (onlarla geçin) ve bana gönülden katıksız olarak yönelenin yoluna tabi ol. Sonra dönüşünüz yalnızca banadır, böylece ben de size yapmakta olduklarınızı haber vereceğim.”¹⁵⁹

Bu iki ayetin de S’ad b. Ebi Vakkas ile annesi hakkında indiği rivayet edilmektedir. Ankebut Suresi’ndeki ayeti açıklarken Mevdûdi, tefsirinde şu rivayete yer verir: *“Sa’d İslâm’ı kabul ettiğinde 18-19 yaşlarındaydı. Süfyan bin Umeyye’nin kızı olan annesi Hanne, onun Müslüman olduğunu öğrendiğinde şöyle dedi: Sen Muhammed’den vazgeçmedikçe ne yemek yiyeceğim, ne su içeceğim, ne de gölgede oturacağım. Allah’ın gönderdiği emirlere göre de annenin hakkı çok büyüktür. Eğer sen bana isyan edersen, aynı zamanda Allah’a da isyan etmiş olursun. Hz. S’ad (ra) çok*

¹⁵⁶Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. IV, s. 204-205.

¹⁵⁷Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. IV, s. 204-205.; Beydavi, *Envârû’t- Tenzil ve Esrârû’t- Te’vil*, c.II, s. 723.

¹⁵⁸ Lokman, 31/14.

¹⁵⁹ Lokman, 31/15.

üzülmüştü, gelip bütün olup biteni Hz. Peygamber (sav) 'e anlattı.”¹⁶⁰ Bunun üzerine bu ayet nazil olmuş, Allah, kişinin anne-babasına itaat etmesini emretmiş, bununla birlikte anne-baba, evladına Allah'a inanmama konusunda baskı yaparsa o zaman onlara itaat etmemeleri gerektiği bu ayetle bildirilmiştir.

Ayetleri incelediğimizde konuyla alakalı çeşitli vurgular yapılmıştır. Örneğin; Lokman Suresi 14. ayette, Ahkaf Suresi 15. ayette ve Ankebut Suresi 8. ayette ilk olarak anne-babaya iyi davranmaktan bahsedilmiştir. Lokman Suresi 13. ayette Hz. Lokman'ın oğluna nasihatleri yer aldıktan hemen sonra Lokman Suresi 14. ayette anne-babaya-iyilik yapılması vurgulanmıştır. Çoğu İslâm alimi de bunun kesin bir emir olduğunu zikretmişlerdir. Sonrasında ise annenin çocuğu için katlandığı zorluklardan özel olarak bahsedilmiştir.¹⁶¹

Ayetleri genel olarak ele alacak olursak, anne-babaya iyilik ve itaatte ikisi birlikte alınmışsa da sorumluluklarından bahsedilirken sadece annelere yer verilmiş, babalar hiçbirinde zikredilmemiştir. Kur'an-ı Kerim'in çoğu ayetinde Hz. Meryem, Hz. İsa ve Hz. Musa gibi çocukların eğitilmesi ve terbiye edilmesi hususunda sadece annelerin gayretlerine ve zahmetlerine yer verilirken, babalar Bakara Suresi 233. ayette zikredilen “*emzirmenin tamamlanmasını isteyen baba için anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler*” gibi ifadelerle, sadece nafakayı temin etme konusunda zikredilmişlerdir. Çoğu alimler, bannelerin bu şekilde özel olarak bahsedilmelerini, çocukların üzerinde daha fazla hak sahibi olduklarını delil olarak almışlardır.¹⁶²

Kur'an-ı Kerime göre, çocuğun bakımında en önemli dönemlerinden biri de emzirme dönemidir. Süresi kısa olan bu dönemle ilgili çeşitli hükümler verilmiş ve bu konu çeşitli ayetlerde ele alınmıştır. Ayetlere baktığımızda,

“Biz insana anne ve babasına iyilikle davranmasını tavsiye ettik. Annesi onu güçlükle taşıdı ve onu güçlükle doğurdu. Onun (hamilelikte) taşınması ve süten

Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 204. ayrıntılı bilgi için (İbrahim Hatiboğlu, “S'ad b. Ebu Vakkas” *DİA*, c. XXXV, s. 372; İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalanî, (852/1448), *el-isâbe fi Temyizi's-Sahabe*, I-IV, Kahire, 1939, c. II, s. 31.

Seyyid Kutub, *Fîzılâ'il Kur'an*, (çev: Hakkı Sengüler, M. Emin Saraç, Bekir Karlığa), Hikmet Yayınları, İstanbul, tsz, c. XI, s. 471.

¹⁶²Safa Demir, “*Kur'an Öncesinde ve Kur'an'da Kadının Annelik Konumu*”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2007, s. 67.

kesilmesi, otuz aydır.”¹⁶³Hamilelik ve emzirme süresinin otuz ay olduğunu, “*Biz insana anne ve babasını (onlara iyilikle davranmayı) tavsiye ettik. Annesi onu, zorluk üstüne zorlukla ((karnında) taşımıştır. Onun (sütten) ayrılması da, iki yıl içindedir.*”¹⁶⁴

Hamilelik döneminin çok meşakkatli bir dönem olduğu ve emzirme sürenin iki yıl olarak zikredildiğini,

“*Emzirmeyi tamamlamak isteyenler için anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler. Onların (annelerin) yiyeceği, giyeceği bilinen (örf)e uygun olarak, çocuk kendisinin olana (babaya) aittir...*”¹⁶⁵ve bu süre içerisinde annenin tüm ihtiyaçlarının baba tarafından karşılanması zikredilmektedir.

Mevdûdi’ye göre bu üç ayetten şu hükümler çıkarılabilir:

Eğer bir kadın evlenir ve evliliğinin altı ayından önce sağlam bir çocuk doğurursa bu kadın hakkında zina işlediği kanaati oluşur ve nesebi kocaya bağlanmaz ancak evlendikten altı ay ya da daha uzun bir süre sağlam bir çocuk dünyaya getirdiği takdirde, bu doğuma dayanarak onun hakkında zaniye ithamında bulunulamaz ve nesebi kocaya bağlanır. Çocuğun emzirilmesi hükmüne gelirse bu süre en fazla iki senedir.¹⁶⁶

Günümüzdeki bu alanda yapılan araştırmalar gösteriyor ki, bir çocuğun anne karnında kalma süresinin en az yirmi sekiz haftadır. Eğer çocuk bu süreden sonra dünyaya gelirse artık o tam bir insandır. Bu süreyi hesapladığımızda altı buçuk aydan biraz fazladır. İslam hukukuna göre buna yarım ay daha eklenir. Bu sürenin eklenmesinin sebebi eğer bir kadına zina isnat edilecekse böyle hassas bir konuda hataya sebebiyet vermemesinden dolayıdır. Bu sebeple uygun olan hamileliğin en az süresinden biraz daha fazla süre tanımadır.¹⁶⁷ Bu hükümler, kadına zarar verilebilecek uygulamaları ortadan kaldırmak ve onların zina ile suçlanmalarına engel olmak için getirilmiştir.

Sonuç olarak anne-babaya itaat edilmesi, haklarının gözetilmesi gerektiği Kur’an-ı Kerim’in birçok ayetinde önemle vurgulanmıştır. Özellikle anne-babaya itaatin ya da onlara karşı yapılan saygısızlığın, Allah’a kulluk yapmaktan ve yine ona ortak

¹⁶³ Lokman,31/15.

¹⁶⁴ Lokman, 31/14.

¹⁶⁵ Bakara, 2/233.

¹⁶⁶Mevdûdi, **Tefhimû’l Kur’ân**, c. V, s. 328.

¹⁶⁷Mevdûdi, **Tefhimû’l Kur’an**, c. V, s. 328.

koşmaktan sonra emredilmesi aslında İslâmiyet'in bizlere anne olmaya ve annelik konumuna verdiği önemi göstermektedir. Bununla birlikte yine İslam'da kadının annelik konumu ile ilgili düzenlemelerin getirilmesi aile müessesinin de sağlam temellere oturtulmasını beraberinde getirmiştir. Daha sonrasında kadının hamilelik ve emzirme süresi ile ilgili de düzenlemeler getirerek gerek cahiliye döneminde gerek günümüzde yapılan zina ithamlarından kadını kurtarmış ve onun hak ettiği konumda olmasını sağlamıştır.

2.2.Zevc

Sözlükte zevc kelimesi, “çift”, “çift'in teki”, “eş”, “karı”, manasına gelmektedir.¹⁶⁸ . Terim olarak ise zevc, “*evlilik birliğinin taraflarını meydana getiren kadın ve erkeğin her birini ayrı ayrı ifade etmektir.*”¹⁶⁹ Kocadan ayırt edilmesi açısından evli olan kadına “zevce”, denilmişse de aslında ikisi için zevç kelimesinin kullanılması dil bakımından daha fasih olduğu görülmüştür¹⁷⁰ Zevc denildiğinde, Türkçe'de eş kelimesinde olduğu gibi, kadından bahsedildiğinde koca, kocadan bahsedildiğinde kadın kastedilmiş olur. Karı-koca birlikte bahsedildiğinde ise “zevceyn” kelimesi kullanılmaktadır.¹⁷¹Bu kelime Kur'an'da tekil, ikil ve çoğul şekillerinde hem sözlük hem de terim anlamıyla sıkça kullanılmıştır.¹⁷²

“Zevc” kelimesi ferdin zıddıdır yani zevc çiftliği, fert ise tekliği ifade ettiğinden dolayı zevc kelimesi tek düşünülemez. Aile hayatının temelini oluşturan karı-kocaya da çift denilmesi bu açıdan değerlendirilir. Yani aileden bahsedebilmek için ne tek başına erkek ne de tek başına kadın yeterlidir.¹⁷³ Kur'an'da şöyle buyrulur: “*Ey insanlar, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık, birbirinizi tanımanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en üstün olanınız, (günahlardan) en çok korunanızdır.*”¹⁷⁴

İbn Manzur, Ebu'l-Fadl Cemâluddin Muhammed b. Mükrim, **Lisânu'l-Arab**, Beyrut tsz., c. VI, “zvc” md.

¹⁶⁹ Ragıp el-İsfehâni, **Müfredât**, “zvc” md.

¹⁷⁰ İbn Manzur, **Lisânu'l-Arab**, “zvc” md.

¹⁷¹Ragıp el-İsfehâni, **Müfredât**, “zvc” md.

¹⁷² Bakara, 35, 232,234; Nisa, 20; Enam, 143, Hud, 40; Hac, 5; Ahzab, 28; Rahman, 52.

¹⁷³ Mustafa Karatay, “**İslam Kelamında Kadının Peygamberliğinin İmkânı**”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Iğdır Üniversitesi, 2017, s. 28.

¹⁷⁴ Hucurat, 49/13.

Evlilik, kadın ve erkeğin belli amaçlar çerçevesinde bir araya gelmesidir. Kişi evlenmeden önce bireysel bir yaşam tarzını benimserken, evlendikten sonra ise ortak karar ve sorumlulukların alındığı bir yaşam sürmeye başlar. Birbirine eş olmak aslında küçük bir yöneticiliktir. Geleneksel evlilik anlayışında kadın evin iç, erkek ise dış yöneticisi konumundadır.¹⁷⁵Kur'an-ı Kerim de evliliği teşvik etmiş, çeşitli hikmet ve faydalarının olduğunu ayetlerle vurgulamıştır.¹⁷⁶İlgili ayette şöyle buyrulur: “(Ey Muhammed) iman edip salih amellerde bulunanları müjdele. Gerçekten onlar için altlarında ırmaklar akan cennetler vardır. Kendilerine rızık olarak bu ürünlerden her yedirildiğinde: ‘Bu daha önce de rızıklandığımızdır’ derler, bu birbirinin benzeri olarak onlara sunulmuştur. Onda, onlar için tertemiz eşler vardır ve onlar orada ebedi olarak kalıcıdırlar.”¹⁷⁷

İslâm, eşler arasındaki evlilik müessesesinin temellerini sevgi ve merhamet üzere kurulmasını önemle vurgular. Kur'an-ı Kerimde şöyle buyrulur: “Onda ‘sükûn bulup-durulmanız’ için, size kendi nefislerinizden eşler yaratması ve aranızda sevgi ve merhamet kılması da, O’nun ayetlerindendir. Hiç şüphe yok bunda düşünebilmekte olan bir kavim için gerçekten ayetler vardır.”¹⁷⁸

Mevdûdî’ye göre insan, tek bir cins olarak yaratılmamıştır. Baktığında form ve figür olarak aynı şekle sahipken, farklı fiziksel yapıya, farklı duygulara, farklı fiziksel yapıya ve farklı düşüncelere sahip iki ayrı tür olarak yaratılmışlardır. Aralarında ki uyum sayesinde ideal eş olurlar. Fiziksel ve psikolojik olarak birbirlerini tamamlarlar. Allah yaratılışın başlangıcından bu yana her iki cinsi farklı özelliklerde birbirlerine uyumlu yaratmıştır. Günümüz dünyasında da bu oran hep yarı yarıyadır ve geçmişte bu durum böyle olduğu gibi gelecekte de bu düzen böyle devam edecektir. Bu durum Allah’ın sonsuz hikmeti ve mükemmel düzeninin bir gereğidir. Bu düzen şans eseri meydana gelmemiş, çiftlerin güzel bir hayat yaşayıp birbirlerini tamamlamak üzere Allah tarafından yaratılmıştır. Bu düzen hem insan neslinin sağlam ve güvenilir bir şekilde işleyişini sağlarken diğer taraftan da insan medeniyetinin devamını sağlamak için mükemmel bir şekilde kurulmuştur. Allah’ın her iki tarafı da farklı şekil ve

¹⁷⁵ Nevzat Tarhan, *Kadın Psikolojisi*, İstanbul, Nesil yayınları, 2005, s. 193.

¹⁷⁶ Nisa,4/ 3-24; Nahl, 16/72; Rum, 30/21.

¹⁷⁷Bakara, 2/25.

¹⁷⁸ Rum, 30/21.

özelliklerde yaratması bu huzur ve birbirine bağılılık duygularını pekiştirmiş ve onları hayvanlardan ayıran en belirgin özelliği olmuştur.¹⁷⁹

İnsan neslinin meydana gelmesini sağlayan en önemli özellik, yaratıcının onlar bir arada olmasa dahi birbirlerine olan sevgi ve arzu isteklerinin devam etme duygusudur. Bu arzu ve istekler onları birlikte yuva kurmaya vesile olurken, bunun sonucunda ise aileler, toplum ve insanlık medeniyeti oluşmuştur. Burada sevgiden kastedilen asıl şey çiftleri bir araya gelmesine en çok vesile olan cinsel sevgidir. Merhamet duygusu ise evlilik hayatı boyunca çiftlerin birbirine olan karşılıklı hoşgörü ve muhabbetle gelişen bir duygudur. Yaşlılık döneminde ise düşüşe geçen cinsel sevginin yerini merhamet duygusu alır. Çoğumuzun yaşamış olduğu bu duygular ölçülebilir, deneye tabi tutulabilir duygular değildir. Bunlar deneylerin vs. açıklayacağı bir şey değildir. Eşler arasında olan bu duygu Allah tarafından bir amaç doğrultusunda gönüllerimize verilmiştir.¹⁸⁰

Görüldüğü üzere, sevgi ve merhametin karı-koca ilişkilerinin özü olması evliliklerinden beklenen toplumsal ve kültürel gayelerin tam olarak gerçekleşmesi için zorunludur. Böylece rahat ve huzura kavuşan ve güven bulan taraflara büyük toplumsal hedefleri gerçekleştirmeleri açısından gerekli güç de verilmiş olur. Bu gayeyi açıklayan Kur'an-ı Kerim'in metodunu ve kullanmış olduğu üslûbu incelendiği takdirde, İslâm evlilik ilişkisinin temelini sevgi ve merhametin oluşturduğunu, karı-koca olmalarında birbirlerinin yanında huzur ve güven bulmasından kaynaklandığını anlamak zor değildir.¹⁸¹

Peygamber Efendimiz de bir hadisinde “*Müminlerin iman bakımından en kâmilî, ahlâkça en güzel olanlarıdır ve sizin iyileriniz kadınlarına karşı hayırlı olanlarıdır*” buyurarak bir Müslümanın eşine karşı davranışlarının nasıl olması gerektiğini belirtmiştir.¹⁸²

¹⁷⁹Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 261.

¹⁸⁰Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 261-262.

Mevdûdi, *İslâm'da Aile Hukuku (Karı-Koca Hakları)*, (çev. Memiş Tekin), Konya, Kitap Dünyası Yayınevi, 2013, s.20.

Tirmizî, Ebu İsa Muhammed bin İsa, *Sünen-i Tirmizi*, (çev. Osman Zeki Molla Mehmetoğlu), İstanbul, tsz, II, Rada, s. 11.

Kur'an-ı Kerimde geçen, eşler arasındaki münasebeti ele alan bir diğer ayet şöyledir: *“Kadınlarınız sizin tarlanızdır; tarlanıza dilediğiniz gibi varın. Kendiniz için (geleceğe hazırlık olarak güzel davranışlar) takdim edin. Allah’tan korkup-sakının ve bilin ki elbette O’na kavuşucusunuz. İman edenlere müjde ver.”*¹⁸³

Mevdûdi’ye göre Allah, kadınları sırf erkeklerin kendilerini güzel vakit geçirmek için yaratmamıştır. Çiftler arasında ki ilişki tarlasını eken çiftçi ile tarla arasında ki ilişki kadar önemlidir. Çiftçi tarlasını ekerken sadece ondan hoşlandığı için değil aynı zamanda ona muhtaç olduğu içinde ekmek ister. Bu durumu erkek için düşündüğümüzde karısına çocuk sahibi olmak içinde muhtaçtır. Arapçada kelimeler çok geniş anlamlara gelebilir. *“Geleceğe hazırlık olarak güzel davranışlar takdim edin”* cümlesi, soyun devamı için evlat sahibi olmalısınız manasına geldiği gibi şu anlama da gelebilir; Çocuklarınızı yetiştirmede önünüze birçok meşakkat çıkabilir. Bu meşakatlere katlanmalısınız. Zikretmiş olduğumuz ayete baktığımızda bu iki anlamda anlaşılmaktadır. Bundan dolayı ikinci ayette Müslümanlar bu görevi eğer yerine getirmeseler cezalandırılacakları söylenmektedir.¹⁸⁴

Yine Hz. Muhammed (sav) şöyle buyurmaktadır: *“Hepiniz çobansınız, yani muhafızsınız ve hepiniz de maiyetinizde bulunanların hukukundan mes’ulsünüz. Âmirler maiyetindekilerin muhafızıdır. Aile reisi, aile efradının çobanıdır. Kadın da kocasının evi ve çocukları üzerinde muhafızdır. Hulasa, hepiniz muhafızsınız ve hepiniz de idarenizde bulunanların hukukundan mes’ulsünüz.”*¹⁸⁵Bu hadiste, kadın ve erkeğin aile içerisinde belli sorumluluklarının oluşuna ve ancak bu bilinç ile davranıldığında sağlıklı bir aile müessesinin kurulabileceğini belirtmektedir.

Bunların tam aksine eşler arasında şöyle bir durum daha vardır. Kur’an’da şöyle zikredilir: *“Ey iman edenler, gerçek şu ki, sizin eşlerinizden ve çocuklarınızdan bir kısmı sizler için düşmandır. Şu halde onlardan sakının. Yine de affeder, hoş görür (kusurlarını yüzlerine vurmaz) ve bağışlarsanız, artık elbette Allah, bağışlayandır, esirgeyendir.”*¹⁸⁶

¹⁸³ Bakara, 2/223.

¹⁸⁴ Mevdudi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 151.

¹⁸⁵ Buhari, *Cuma*, s. 11; *Nikâh*, s. 81, 90.

¹⁸⁶ Teğabun, 64/14.

Mevdûdi'ye göre yukarıda zikretmiş olduğumuz ayeti iki manada düşünebiliriz. Birincisi, Allah'a inanmış bir erkek veya kadına, eşi, anne veya babası bazı sorunlar çıkartabilir. Eşlerden birine akaid ve iman konusunda güzel bir eşin nasip olması ve çocuklarında bu minval üzerinde iki tarafıda mutlu edecek hal ve hareketlerde bulunması ender rastlanan bir durumdur. Böylesi bir durumu bazen çiftler talihsizlik olarak görebilirler. Bu tarz insanlar böyle güzel bir durumun yerine sonu cehennemde olsa haram helal demeden kendilerine güzel bir hayat sunmasını eşlerinden isterler. Bunun aksi olarak bir mümine kadından, kocası İslam'ın ön gördüğü kurallara sıkı sıkıya bağlanmasını istemediğinde ve çocukları da babalarının izinden gittiğinde bu sefer de bu mümine kadının hayatı çıkmaza girecektir. Böylesi durumlarda İslam ile küfür arasında çatışma olduğunda inancının bir şartı olarak her şeyi göze alıp, gerekirse bulunduğu yerden hicret veya cihat etmek istediğinde, ona yine en büyük engeli ailesi teşkil eder.¹⁸⁷

İkinci anlama gelecek olursak, bu ayetlerin nüzulüne sebep teşkil eden özel bir durum olmuştur. Günümüzde de hem Müslüman hem de kâfirler için aynı durum söz konusudur. İslam'ın indiği coğrafyayı düşündüğümüzde İslam'ı kabul etmeyen bir ailenin İslam'ı kabul eden eş, çocuk veya akrabalarından herhangi birini bu dinden döndürmeye çalıştığını ve aileden bir birey olmasına rağmen ona düşmanca bir tavır sergilediğini görmekteyiz.¹⁸⁸

Eşler, sevgi ve dostluk çerçevesi içinde, saygı ve güven ortamında yaşamaları takdirde, sorumluluklarını üstlenerek, karşı tarafın haklarına ihlâlden sakınarak, iyilik ve güzellikle hayatlarını sürdüreceklerdir. Bunu başaramadıkları zaman, ayrılmaları beraber olmalarından daha hayırlı olur. Çünkü sevgi ve merhamet duygusunu yitirmiş eşlerin yuvası ölü bir ceset gibidir. Bu cesedin defninde acele edilmediği zaman kokması hızlanacak ve aile ocağının havasını kirletecektir.¹⁸⁹ İlgili ayette şöyle buyrulur: “Eğer dostça geçinir, gûnahtan sakınırsanız, şüphesiz ki Allah çok bağışlayıcı

¹⁸⁷Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. VI, s. 317.

Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. VI, s. 317.(bkz. Tevbe, 23-24; Mücadele, 37; Mümtetine, 1-3, Münafikun, 18.)

¹⁸⁹Mevdûdi, *İslâm'da Aile Hukuku (Karı-Koca Hakları)*, s. 21-22.

ve esirgeyicidir. Diğerine muhtaç olmaktan kurtarır. Allah'ın lütfu geniş hikmeti büyüktür.”¹⁹⁰

2.3.Nefs

Sözlükte, *ceset, kan, bir şeyin özü ve hakikati, insanın kendisi, hayatın veya aklın kendisi ile kâim olduğu şey* anlamlarına gelir.¹⁹¹ Kur'an-ı Kerimde ise, “*ruh*,”¹⁹² “*zat ve öz varlık*,”¹⁹³ “*insanı ilahi hitaba muhatap kılarak onun sorumlu tutulmasına sebep olan, nefse kötülüğü emretme*,”¹⁹⁴ “*nefsi ve kötülükleri kınama*,”¹⁹⁵ “*daha ileri bir aşamada huzura erme*,”¹⁹⁶ gibi manalara gelmektedir.¹⁹⁷ Nefs, daha sonraları İslâm felsefesinde ve tasavvufta bedenden ayrı bir cevher olarak ruh manasında kullanılmış, bazı yerlerde “*kişi*” veya bedenden ayrı veya beden dışında olmayan, insanın yaşayan gerçekliğini ifade eden “*içerideki kişi*” manasında da kullanılır.¹⁹⁸

Kur'an-ı Kerimde şöyle buyrulur: “*Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretilip yayan rabbinize itaatsizlikten sakının. Adını anarak birbirinizden dilek ve istekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir.*”¹⁹⁹

Mevdudi'ye göre bu ayet hem insan hakları hem de aile hayatının düzgün bir şekilde işlemlerini sağlayan genel kaide ve kurallarla uyum içerisindedir. Ayette bir yanda Allah'ın azabından insanlar uyarılırken diğer yandan da insanların tek bir nefsin ürünü olduğu hatırlatılmaktadır. “... O sizi tek bir nefisten yarattı. “Bu ayetten de anlaşılacağı üzere önce tek bir nefis ondan da insanlık türeyerek meydana gelmiştir. Bu durumda bizi akrabalık bağlarına daha çok dikkat etmemizi gerekli kılar. Kur'an'da

¹⁹⁰ Nisa, 4/129-130.

¹⁹¹ İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, “nfs” md.

¹⁹² Enam, 6/93.

¹⁹³ Al-i İmran, 3/28-30.

¹⁹⁴ Yusuf, 12/53.

¹⁹⁵ Kiyamet, 75/2.

¹⁹⁶ Fecr, 89/21.

¹⁹⁷ İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, “nfs” md.

¹⁹⁸ Âmine Vedûd Muhsin, *Kur'an ve Kadın*, (çev. Nazife Şişman), İstanbul, İz Yayıncılık, 1997, s. 49.

¹⁹⁹ Nisa, 4/1.

zikredilen diğer surelerden de Hz. Adem (as)’ın “*bir tek nefis*” olarak yaratıldığını görmekteyiz. Tüm insanlık ondan türedi, “... *Ondan da eşini yarattı.*” Hz. Adem’in eşinin nasıl yaratıldığıyla ilgili ayrıntılı bir bilgi yoktur. Hz. Muhammed (sav)’in onun kaburga kemiğinden yaratıldığına dair bir hadisi olsa da bu anlaşıldığından farklı bir anlama delalet eder.²⁰⁰

Yine Kur’an-ı Kerimde “*O, sizi tek bir nefisten yaratandır. (Sizin için) bir karar (kalış) ve emanet (olarak konuluş) yeri vardır. Kavrayabilen bir topluluk için ayetleri birer birer açıkladık.*”²⁰¹ “*Allah size kendi nefislerinizden eşler yarattı ve size eşlerinizden de çocuklar ve torunlar yarattı ve sizi güzel şeylerden rızıklandırdı...*”²⁰² buyrulmuştur. Mevdudi, yine bu ayetleri “*Allah tüm insanlığı tek bir insandan, ilk insan Adem’den yaratmıştır*” şeklinde yorumlamıştır.²⁰³

Bazı âlimlerin bu konudaki düşüncelerine yer vermekte de fayda vardır.

İbn Cerir et- Taberi, ayette geçen “*tek nefis*”ten kastın, Hz. Âdem olduğunu söylemekle birlikte, bu görüşünü ayette yer alan “*vâhidetin*” kelimesiyle delillendirmektedir. Bu kelimenin müennes gelmesinin nedeni, “*nefs*” kelimesinin müennes olmasından ileri geldiğini ve bu kullanımın Araplarda var olduğunu söyleyerek düşüncesini ispatlamak istemektedir. Yine o, bu görüşünü desteklemek için ilk yaratılan nefsin de Hz. Âdem olduğunu söylemektedir. Ayetin devamında yer alan “*ondan da eşini yaratan*” ifadesinden maksadın Hz. Havva olduğunu belirttikten sonra, Hz. Havva’nın yaratılmasıyla ilgili bazı rivayetler aktarmaktadır. Söz konusu yaratma olayını ise şu şekilde ifade eder: “*Adem’e bir uyku çökmüştü ki melek sol yanındaki eğri kaburga kemiklerinden aldı ve yerini etle düzeltti. Henüz daha uykusundan kalkmadan, Yüce Allah, kendisiyle huzur bulması için, kaburga kemiğinden kadın suretinde eşi Havva’yı yarattı. Uyanıp kalktığında onu yanında buldu.*”²⁰⁴ Beydavi,²⁰⁵ Neseî ²⁰⁶ve

²⁰⁰Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. I, s. 289.

²⁰¹ Enam, 6/98.

²⁰² Nahl, 16/72.

²⁰³Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. I, s. 505.

²⁰⁴Taberî, *Câmi’ul-Beyân ‘an Te’vil Âyi’l-Kur’ân*, c. VI, s. 339-343.

²⁰⁵ Beydavi, *Envâru’t- Tenzîl ve Esrâru’t- Te’vil*, c. I, s. 373.

Ebu’l-Bekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud Neseî, *Medâriku’t-Tenzîl ve Hakaiku’t-Te’vil*, (thk. Yusuf Ali Bedyevi), Daru’l-Kelimi’t-Tayyib, Beyrut, 1998, c. I, s. 326.

Beğavi²⁰⁷ de Taberi ile hemen hemen aynı görüşü değişik lafızlarda ifade etmişlerdir.²⁰⁸ Bu görüşü reddedenler de vardır.

Muhammed Abduh, “bir hakikat” olan nefsi, Allah önce tek yarattı sonra o hakikat için kendi cinsinden eşini yarattı diyerek iki ayrı yaratmadan söz etmekte olup, daha sonra cumhurun bu yaratma durumunu “Allah, Adem olan bu nefis için, yine ondan Havva olan eşini yarattı” şeklinde anladığını, adının Adem’in kaburga kemiğinden yaratıldığını belirten delillerin Kitab-ı Mukaddeste geçtiğini, bu bilgilerin bazı hadisler de yer aldığını, eğer bütün bunlar olmasaydı Kur’an okuyan bir kişinin aklına böyle şeyler gelmeyeceğini ve Hz. Havva’nın kaburga kemiğinden yaratıldığını inanan varsa bu düşüncenin Kur’an-ı Kerimde yer almadığını söylemektedir.²⁰⁹

Baktığımızda başta Mevdûdi olmak üzere çoğu alim “tek nefis” kavramından Hz. Adem’in kastedildiğini söylemişlerdir.

2.4.Boşanma, İddet, Mehir

Boşanma, iddet ve mehir konuları, aralarındaki konu birliği sebebiyle tek başlık altında işlemeyi daha uygun gördük. Eserin müellifi de bu konuları ilgili ayetlerde bağlantılı bir şekilde ele almıştır.

Arapça karşılığı *talâk* olan *boşanma*, sözlükte “*serbest kalmak/serbest bırakmak, bağından kurtulmak/bağını çözmek*” manasına gelir. Fıkıh terimi olarak ise “*belli lâfızlarla nikah akdinin bozulması*” anlamına gelir. “*Kur’an-ı Kerim’in 65. suresine isim olan tâlak ve aynı kökten gelen kelimeler ayet ve hadislerde sıklıkla terim anlamıyla geçer.*”²¹⁰

İddet, saymak, sayılan şeyin miktarı, adet manasına gelirken, İslâm hukukunda, “*evliliğin herhangi bir sebeple sona ermesi halinde, kadının yeni bir evlilik yapabilmesi için beklemek zorunda olduğu süre*” anlamına gelir. “*Bundan dolayı da iddet, evliliğin sona ermesinin sonuçları arasında yer alır. Dini olduğu kadar fitri ve insani bir*

Ebu Muhammed el-Hüseyin b. Mesut b. Muhammed b. El-Ferra el-Beğavi, *Me’âlimû’t Tenzil*, (thk. Abdurrezak el-Mehdi), Daru İhyai’t Turas el-Arabî, Beyrut ,1420, c. I, s. 561.

Mehmet Şafi Bilik, *Kur’an’da Kadın İle İlişkilendirilen Ayetlere Çağdaş Yaklaşımlar*, (basılmamış yüksek lisans tezi) Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2012, s. 14

²⁰⁹Muhammed Resit Rıza, *Tefsiru’l Kur’an’il Hakîm, (Tefsiru’l Menar)* IV, Beyrut, tsz., s. 330.

Muhammed Fuat Abdalbaki, *el-Mu’cemu’l-Müfehres li-elfâzi’l-Kur’an’il Kerim*, Beyrut 2015, “tlk” md.

davranış olarak da algılanan ve Sâmi gelenek başta olmak üzere yaklaşık olarak bütün toplumlarda ve dinlerde karşılaşılan bu bekleme süresi, Kur'an-ı Kerim ve hadislerde aile hukukunun diğer konularına nazaran daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.”²¹¹

Mehir (Mehr), “ücret anlamına gelirken, fıkıh terimi olarak ise, evlilik sırasında ödenen para veya malı ifade eder. Kur'an-ı Kerimde mehir manasına gelen ecrin çoğulu olarak ücûr, fariza ve saduka kelimeleri geçmektedir. Hadislerde bu manada genellikle mehir ve sadak kelimelerine rastlanmaktadır. Türkçe’de daha çok mihr kullanımı yaygındır. Evlenme sırasında ya da öncesinde evlenecek erkeğin, kız tarafına belirli bir miktarda para veya mal verme uygulamasının çeşitli din ve kültürlerde oldukça eski bir geçmişi vardır. Bu uygulamanın ilk şekilleri, nikah akdinin satım akdi gibi özellikler taşıdığını, çeşitli isimler altında yapılan ödemelerin de satış bedeli olarak kabul edildiğini düşündürmekteydi. Zaman içinde bu uygulama, nikahı satım akdi, ödemeyi de satış bedeli olmaktan çıkarmış, ailelerin birbirine yakınlaşmasını sağlayan hediyeleşmeye veya kadın için ekonomik güvenceye dönüştürülmüştür.”²¹²

Aile birliğinin sarsılmaz temeller üzerine inşa edilmesi, evlilik bağlarının elverdiğince güçlü tutulması İslâm evlilik yasalarının temel ilkelerindendir. Bu yönde en başından beri karı-koca arasında tam bir kaynaşmanın ve bütünleşmenin gerçekleşebilmesi için tüm imkânlar seferber edilir. Bu anlayışa rağmen, eşler arasında sevgi ve saygıdan eser kalmaz, ortak hayatlarının bekasında İslâm evlilik yasalarının asıl hedeflerinin yok olmasından endişe edilir hale gelirse bu durumda eşlerin önündeki engellerin kaldırılması aynı zamanda toplum ve bireylerin çıkarlarının da korunması demek olur.²¹³ Bu bağlamda islâm, boşanmayı sadece evliliğin sürmesine imkân kalmadığı takdirde başvurulacak meşru bir çözüm yolu olarak sayarken, bazı dinlerde ve hukuk sisteminde görüldüğü gibi kağıt üzerinde evli olup beden ve gönülce birbirlerinden uzak kalmayı tasvip etmemiştir. Geçerli bir sebep olmadığı takdirde keyfi olarak boşanmayı da uygun görmemiştir.²¹⁴

Mevdudi’ye göre, eşler arasındaki ilişkilerin her zaman ahenk içerisinde olamadığı bir gerçektir. Bundan dolayıdır ki kişiye eziyete dönüşen bir ilişkinin devam etmesine

²¹¹ H. İbrahim Acar, “İddet”, **DİA**, c. XXI. S. 466.

²¹² Mehmet Akif Aydın, “Mehir”, **DİA**, c. XXVIII, s. 389.

²¹³ Mevdûdi, **İslâm’da Aile Hukuku (Karı-Koca Hakları)**, s. 50.

²¹⁴ Acar, “Talâk”, **DİA**, c. XXXI s. 496.

Allah'ta razı olmaz. Bundan dolayıdır ki eşler kanunen evli olsalar da pratikte ayrı kaldıkları için ilişkide bulunamaz ve bundan dolayı onlara dört aylık bir süre verilmiştir. Bu süre içerisinde eşler ya güzelce düşünüp tekrar bir araya gelmeye karar verir ya da güzel bir şekilde boşanırlar.²¹⁵

*“Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç ‘hayız ve temizlenme süresi’ beklerler. Eğer Allah’a ve ahiret gününe inanıyorlarsa Allah’ın rahimlerinde yarattığını saklamaları onlara helal olmaz. Kocaları bu süre içinde barışmak isterlerse, onları geri almada daha çok hak sahibidirler. Onların lehine de, aleyhlerindeki maruf hakka denk bir hak vardır. Yalnız erkekler için onlar üzerinde bir derece var. Allah Aziz olandır. Hâkim olandır.”*²¹⁶ Yani burada kastedilen *“Allah’tan korkun ve karılarınızı sudan ve haksız sebeplerle boşamayın. Çünkü O her şeyi bilir.”*²¹⁷

*“Ey peygamber, kadınları boşadığınız zaman, iddetli süresinde (temizlendiklerinde) boşayın ve iddetli sayın. Rabbiniz olan Allah’tan korkup-sakinin. Onları evlerinden çıkarmayın, onlar da çıkmasınlar; ancak açık ‘çirkin bir hayasızlık’ göstermeleri durumu başka. Bunlar Allah’ın sınırlarıdır. Kim Allah’ın sınırlarını çiğnerse, gerçekten o, kendi nefesine zulmetmiş demektir. Sen bilmezsin; olabilir ki Allah, bunun arkasından bir iş (durum) oluşturabilir.”*²¹⁸

Mevdûdi’ye göre bu ayette, karı-koca tartıştıkları zaman hemen öfkelenerek hanımlarınızı boşayacak kadar ani kararlar verilmemesi, ayrıca geri dönmeye imkân kalmayacak şekilde de boşamaması istenmektedir. Eğer koca kesin bir şekilde hanımını boşanmayı istiyorsa o zaman bile eşini iddet içinde boşaması tavsiye edilmektedir.

Kadını hayızlıyken boşamamanın bir yararı da, hayızlıyken cinsel ilişkinin yasak olması sebebiyle eşler birbirine yaklaşmamaları engellenmek istenmektedir. Ayrıca hayız gören kadın psikolojik olarak iyi durumda olmadığı için sağlıklı kararlar vermez. Bundan dolayı eşler arasında hiç olmayacak sebeplerden ötürü tartışma çıkabilir ve bu onları boşanmaya kadar götürebilir. Ama kadın temizlik döneminde, normal haline döndüğü için tartıştıkları konuyu unutmaması muhtemeldir. Temizlik döneminde cinsel ilişkiden sonra talâk verilmesinin engellenmesinden şu yarar gözetilir: Bu sırada kadın

²¹⁵Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 152.

²¹⁶ Bakara, 2/228.

²¹⁷Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 154.

²¹⁸ Talâk, 65/1.

hamile kalmışsa ve her ikisi de bunu bilmiyorsa o zaman boşanmaları doğru olmaz. Eğer erkek karısının hamile olduğunu bilirse boşanma konusunu birçok kez düşünebilir. Aynı şekilde kadın da çocuğunu ve geleceğini düşünerek kocasıyla aralarındaki problemi çözmeye çalışabilir. Ama bunun tam tersi olduğunda yani boşandıktan sonra kadının hamile olduğu anlaşılırsa her ikisi de pişman olabilir.

Bu hükmün en güzel örneğini İbn Ömer'in, karısını hayızlıyken boşadığını öğrenen Hz. Muhammed (sav)'in bu olay üzerine söylediği şu sözde görüyoruz: *"İbn Ömer'in hayızlıyken karısını boşadığını, Hz. Ömer, Hz. Muhammed (sav)'e anlatınca, çok sinirlenir ve ona hanımına dönmesini, hanımı temizlenip, yeniden hayız gördükten sonra bir daha temizlik dönemine girene kadar beklemesini ve o zaman yine boşamak istiyorsa, mübâşeret etmeden onu boşamasını emretmiştir."*²¹⁹

*"Boşanma iki defadır. (Sonra ise) Ya iyilikle tutmak ya da güzellikle bırakmaktır. Onlara (kadınlara) verdiğiniz bir şeyi geri almanız sizin için helal olmaz: Ancak ikisinin Allah'ın sınırlarını ayakta tutmayacaklarından korkarsanız, bu durumda (kadının) fidye vermesinde ikisi için de günah yoktur. İşte bunlar, Allah'ın sınırlarıdır; onlara tecavüz etmeyin. Kim Allah'ın sınırlarına tecavüz ederse, onlar zalimlerin ta kendileridir."*²²⁰

Bu ayet, İslâmiyet'ten önce Arabistan'da yaygın olan çok ciddi ve kötü bir sosyal alışkanlığı düzeltmeyi amaçlamıştır. O dönemde bir koca istediği zaman ve hatta istediği kadar boşama hakkına sahipti. Karısıyla ilişkisi kötüye gittiğinde onu boşar ve eğer işine gelirse tekrar onunla evlenirdi. Bu konuda bir sınırlama olmadığından ötürü, olay sık sık tekrarlanabilirdi. Bu sebeple kadın, ne onunla tam bir karı-koca ilişkisi içinde olur, ne de başkası ile evlenebilecek özgürlüğü olurdu. Kur'an-ı Kerimin bu ayeti, bu tür zulmü ortadan kaldırmaktadır. Tüm evlilik yaşamı boyunca bir koca, karısını ancak iki kez boşama hakkına sahiptir. Ne zaman ki onu üçüncü defa boşar, o zaman ondan tamamen ayrılmış olur.²²¹

Aniden veya öfke halinde verilmiş kararlar için Kuran genelde bir açık kapı bırakmıştır. Bu konuyu özetleyecek olursak, Boşanma vaki olacaksa koca, karısını ancak hayızlı olmadığı durumda boşayabilir. Koca karısının hayız döneminin sona

²¹⁹ Buhari, Talâk, 1,2,3,44,45.

²²⁰ Bakara, 2/229.

²²¹ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 154-155.

ermesini bekler ve dilerse onu boşar. Sonra bir ay daha bekler ve ikinci adeti bittikten sonra eğer boşama konusunda kararlıysa, yine boşadığını söyler. Daha sonra üçüncü adeti de bekler, üçüncü ve son kez yine onu boşadığını söyler. Bunun yanında kocanın, birinci ve ikinci boşamalarda meseleyi tekrar düşünmesi yararlıdır. Çünkü bu durumda, barışma ihtimali vardır. Ama üçüncü defa boşadıktan sonra, koca geri dönme hakkını kaybeder ve çiftler bir daha evlenemezler. Üç boşamayı da tek seferde ve aynı mecliste yapan cahil kişiler ise bu kurala karşı büyük bir günah işlemiş olur. Hz. Muhammed (sav), bu uygulamayı yasaklamıştır. Hz. Ömer (ra) de böyle yapan erkekleri kamçı ile cezalandırmıştır. Fakat bu şekilde bir boşama, günah olmasına rağmen dört mezhebe göre de kabul görmüştür.²²²

Bu emirlerin yanında Allah, erkeğin üç aybaşı hali boyunca karısını evinden çıkarmamasını ve beraber kalmalarını emretmesinin sebebi, bu süre zarfında barışmak için doğabilecek fırsatları değerlendirmeleri iki taraf için de güzel olacağındandır.²²³

Boşanma ile ilgili İslam Hukukunda bir başka yöntem ise Hulû'dur. "*Hulû sözlükte, elbiseyi çıkarmak, soyunmak gibi anlamlara gelirken, fıkhıta, kadının belli bir bedel vermesi karşılığında, kocanın ayrılmaya razı gelmesi üzerine evlilik bağından kurtulması manasına gelir. Karşılıklı anlaşmayla gerçekleştiğinden dolayı da bu işleme Muhâlea*" denir.²²⁴

Belli şartlar dahilinde hulû için mahkemeye başvuran eşleri hakim boşarken, mağdur olmaması konusunda önce kadının hakkını gözetmekte ve kocanın ona zarar vermeyeceğinden emin olunca bu boşamayı gerçekleştirmektedir. Ayrıca bu boşanmadan sonra kocanın kadına ödemek üzere bir fidye vermesine hükmetmektedir. Bu fidyenin ise mehri aşamayacağı üzerinde fakihlerin genel görüşü olduğunu vurgulayan Mevdudi, eşlerin tekrar evlenmeleri hususunda da bir engel olmadığını belirtmektedir.²²⁵

"Yine onu (kadını üçüncü defa) boşarsa, (kadın) onun dışında bir başka kocayla nikâhlanmadıkça ona helâl olmaz. Eğer (bu koca da) onu boşarsa, onlar (ilk koca ile karısı) Allah'ın sınırlarını ayakta tutacaklarını sanıyorlarsa, tekrar birbirlerine

²²²Mevdûdi, Tefhimû'l Kur'ân, c. I, s. 155.

²²³Mevdûdi, **İslâm'da Aile Hukuku (Karı-Koca Hakları)**, s. 54.

²²⁴ Fahrettin Atar, "Muhâlea", **DİA**, c. XXX, s. 399.

²²⁵Mevdûdi, **Tefhimû'l Kur'ân**, c. I, s. 155.

dönmelerinde ikisi için de günah yoktur. İşte bunlar, Allah'ın sınırlarıdır; bilen bir topluluk için bunları(böyle) açıklar."²²⁶

Sahih hadislerde geçtiği üzere²²⁷ Hz. Muhammed (sav) bir erkeğin, tekrar eski eşine dönebilmek için ileride boşamak üzere, önceden anlaşılarak bir kadını nikâhlanmasını yasaklamıştır. Bu hem helal bir davranış değil aksine nikah olmayacağı için yapılan bu akit zinadır.

Hz. Muhammed (sav)'de bu şekilde yapılan bir evliliğin kadının ilk kocasına helâl olmayacağını, boşandığı kocasına helâl olabilmesi için yeni kocasının kendisiyle cima yapmasının şart olduğunu hadislerinde belirtmiştir. İlgili hadiste şöyle buyrulur: *"İkinci kocası kadının balcağızından kadın da yeni kocasının balcağızından tatmadan ilk kocasına helâl olmaz."*²²⁸Yine Hz. Muhammed (sav) şu hadisinde hülle yapanı da yaptırana da lanetlemiştir: *"Allah hülle yapana da yaptırana da lanet etsin."*²²⁹buyurmuştur. Çünkü hüküm ortada olmasına rağmen bazen insanların eşinden ayrılmasından pişmanlık duyduğundan dolayı göstermelik bir nikahla başka bir erkekle eski karısını evlendirip daha sonra o erkeğin karısını boşamasıyla tekrar evlenme yoluna gidebiliyorlar. Bu uygulamayı Hz. Muhammed lanet etmektedir.

*"Kadınları boşadığınızda, bekleme sürelerini tamamlamışlarsa, onları ya güzellikle tutun ya da güzellikle bırakın. Fakat haklarını ihlal edip zarar vermek için onları (yanınızda) tutmayın. Kim böyle yaparsa artık o, kendi nefesine zulmetmiş olur."*²³⁰Mevdudi'ye göre, iddet süresi bitmeyen bir kadını kocası onu üzme için bir fırsat daha istemesi doğru değildir..²³¹

"Kadınları boşadığınızda, bekleme sürelerini de tamamlamışlarsa birbirleriyle maruf (bilinen meşru biçimde) anlaştıkları takdirde-onlara, kendilerini kocalarına nikâhlanmalarına engel çıkarmayın. İşte, içinizde Allah'a ve ahiret gününe iman edenlere bununla (böyle) öğüt verilir. Bu, sizin için daha hayırlı ve daha temizdir.

²²⁶Bakara, 2/230.

²²⁷İbn Mace, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî, *Es Sünen*, İstanbul, Ravza Yayınları, 2012, Talak 22; Buhari, Talak 12, Tirmizi, Talak 11.

²²⁸ **Buhari**, Libas, 6; Şehadet, 3; Talâk, 4, 7, 37; Edeb, 68.

²²⁹ **Tirmizi**, Nikah, 28.

²³⁰ Bakara, 2/231.

²³¹Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 157.

Allah, bilir de siz bilmezsiniz.”²³²Mevdûdi’ye göre eğer bir kadının iddet süresi bitmişse dilerse eski kocasıyla dilerse bir başkasıyla evlenme hususunda akrabaları ona engel olmamalıdır. Aynı zamanda erkekte üç talak ile boşanmış olduğu eski karısını iddet süresi dolması durumunda bir başkası ile nikahlanmasına mani olmamalıdır.²³³

*“Sonra (üç iddet bekleme) sürelerine ulaştıkları zaman, artık onları maruf (bilinen güzel bir tarz) üzere tutun, ya da maruf üzere onlardan ayrılın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi de şahid yapın. Şahidliği Allah için dosdoğru yerine getirin. İşte bununla, Allah’a ve ahiret gününe iman edenlere öğüt verilir. Kim Allah’tan korkup-sakinirse, (Allah) ona bir çıkış yolu gösterir.”*²³⁴

Mevdûdi’ye göre, “*bu ifadeler yukarıda da geçtiği üzere bir kanun değil, bir tavsiye niteliği taşımaktadır. Sünnet’e uygun olmayan bir şekilde boşanan bir kişi, iddet süresini hesaplamayıp, karısını evden atsa, iddet bitimine doğru hanımına eziyet vermek için rücu etse, ayrılırken tartışma çıkarsa, talâk ve rücu esnasında da ayrılırken şahit tutmamış olsa yine de onun, talâk, rücu ve tavsiyelerine aykırı davranışlarda bulunması, onun Allah’a ve ahirete doğru bir şekilde iman etmeyişiinin apaçık bir delilidir. O bu sebeple böyle davranmıştır. Halbuki gerçek bir mümin böyle davranmaz.*”²³⁵

Yine siyak ve sibak içinde değerlendirildiğinde, Allah’tan korkmanın, sünnete uygun bir şekilde boşanmak, iddet süresini düzgün bir şekilde hesaplamak, kadını evden atmamak, kadına eziyet olması için rücu etmeyi geciktirmemek, ayrıldıkları zaman güzel ayrılmak, talâk, rücu ve ayrılmadan sonra adil iki kişiyi şahit tutmak demek olduğu anlaşılmaktadır. Bu ifade üzerine düşünülecek olursa, Talâk-ı Bid’i’yi, bir temizlik döneminde birden fazla talâk vermeyi geçersiz sayan kişilerin görüşlerinin sahih olmadığı anlaşılır. Çünkü eğer Bid’i Talâk geçersiz olsaydı bu kadar sorunun meydana gelmesi anlamsız olurdu.²³⁶

Eğer boşanma olduktan sonra çocuk hala emiyorsa bu durumda ilgili ayette buyrulduğu üzere:

²³² Bakara, 2/232.

²³³Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. I, s. 157.

²³⁴ Talâk, 65/2.

²³⁵ Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. VI, s. 335.

²³⁶ Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. VI, s. 355.

“Emzirmeyi tamamlamak isteyenler için anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler. Onların (annelerin) yiyeceği, giyeceği bilinen (örf)e uygun olarak, çocuk kendisinin olana (babaya) aittir. Kimseye güç yetireceğinin dışında (yük ve sorumluluk) tekli edilmez. Anne, çocuğu, çocuk kendisinin olan baba da, çocuğu dolayısıyla zarara uğratılmasın; mirasçı üzerindeki (sorumluluk ve görev) de bunun gibidir. Eğer (anne ve baba) aralarında rıza ile ve danışarak (çocuğu iki yıl tamamlanmadan) sütten ayırmayı isterlerse, ikisi için de bir güçlük yoktur. Ve eğer çocuklarınızı (bir süt anneye) emzirtmek isterseniz, örf'e uygun vereceğinizi ödedikten sonra size bir sorumluluk yoktur. Allah'tan korkup sakının ve bilin ki, Allah yapmakta olduklarınızı görendir.”²³⁷Karı-koca arasında hangi tür ayrılma olursa olsun, eğer çocuk emzikliyse bu kural geçerlidir. Şayet baba ölürse, anneye veya bebeği emziren süt anneye bir miktar bakım parası verme sorumluluğu, aynen baba gibi sorumlu olan velinindir.²³⁸

“İçinizden ölenlerin(geride) bıraktığı eşler, kendi kendilerine dört ay on (gün) beklerler. Bu bekleme süresi dolduğundan, artık onların kendi haklarında maruf (meşru) bir şekilde yaptıklarından dolayı, size sorumluluk yoktur. Allah, işlediklerinizden haberi olandır.”²³⁹

“(Yaşlılıklarından dolayı) hayızdan kesilmiş kadınlarınızdan şüphe ederseniz, bilin ki onların bekleme süresi üç aydır. Henüz hayız görmeyenler de böyledir. Hamile olan kadınların bekleme süresi doğurmaları ile son bulur. Kim Allah'tan korkarsa (Allah) onun işine kolaylık verir.”²⁴⁰

Bu emir hayızdan kesilmiş olan kadınlarla ilgilidir. Onların iddeti talâk verilen günden itibaren hesaplanmaya başlanır. Bu üç aylık iddet süresi kameri aylara göredir. Eğer kameri ayın daha başında verilmişse, üç kameri ay sayılacaktır. Buluğa ermediği için hayız görmeyen veya bazı sebeplerden ötürü geç hayız gören ya da istisna bir durum olmasına nazaran hiç hayız görmeyen kadınlar, hayızdan kesilmiş kadınlar gibi talâktan sonra üç ay iddet beklerler. Kur'an-ı Kerim'in bu açıklamasına göre burada “Mudhale” (kocasıyla gerdeğe girmiş) bir kadının söz konusu olduğuna dikkat

²³⁷ Bakara, 2/233.

²³⁸ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 159.

²³⁹ Bakara, 2/234.

²⁴⁰ Talâk, 65/4.

çekilmelidir.²⁴¹ Daha hayız görmeye başlamamış bir kıza talâk verilirse ve o da iddet sırasında hayız görmeye başlarsa onun iddeti hayzı ile beraber başlar ve iddeti hayız gören kadınlar gibi hesap edilir.²⁴²

Hamile kadının iddeti, doğum bitimine kadar olduğu konusunda tüm İslâm alimleri aynı görüştedir. Fakat iddeti sırasında kocası vefat eden hamile kadının iddet süresi hakkında ihtilaflar vardır. Bunun sebebi Bakara suresi 234. Ayette kocası vefat eden kadının iddet süresinin dört ay on gün olarak belirtilmesidir. Zira bu ayette, içine dul kadınların ve hamile kadınların girip girmediği sarîh değildir.²⁴³

*“(Kadın ile kocanın) Aralarının açılmasından korkarsanız, bu durumda erkeğin ailesinden bir hakem, kadının da ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da aralarında başarı sağlar. Şüphesiz, Allah, bilendir, haberdar olandır.”*²⁴⁴

Mevdûdi’ye göre, “İki taraf”, hem karı-kocaya hem de aracılara işaret eder. Eğer taraflar istiyorsa ve araçlar da adil davrandıkları takdirde, her tartışmada anlaşma ve barış sağlanabilir. Yine bu ayette dikkat çekilen husus, karı-koca arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için bir plan öne sürülmesidir. Mahkemeye başvurmadan önce bir barıştırma girişiminde bulunulmalıdır. Bu görevi üstlenmek için de karı-koca’nın ailesinden birer hakem seçilmelidir. Bu iki hakemde anlaşmazlığın neden ortaya kaynaklandığını bulmalı ve çözüm aramalıdır. Tabi ki karı-koca’nın durumlarını akrabalar daha iyi bildiği için bu durumda onlar daha yararlı olacaklardır. Allah, hakemleri kimin seçeceği konusunu belirsiz bırakmış ve karı-koca anlaşmazlıklarının çözülmesini istiyorlarsa, kendileri akrabalarından birini seçebilirler. Ya da aile reisleri bu işi çözebilecek birilerini seçebilir. Eğer iş mahkemeye taşınmışsa, mahkeme henüz bir girişimde bulunmadan önce de iki hakem tayin edebilir.”²⁴⁵

Bir başka ayette zifaf olmadan boşanma vaki olmasıyla ilgili şöyle buyrulur: “Ey iman edenler, mümin kadınları nikâhlayıp sonra onlara dokunmadan boşarsanız, bu

²⁴¹Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. VI, s. 336-337.

²⁴²Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. VI, s. 337.

²⁴³ Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. VI, s. 337.

²⁴⁴ Nisa, 4/35.

²⁴⁵Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. I, s. 318.

durumda sizin için üzerlerine sayacağınız bir iddet yoktur. Artık (hemen) onları yararlandırın (onlara yetecek bir miktar verin) ve güzel bir salma tarzıyla onları salıverin.”²⁴⁶

Mevdûdi’ye göre, cümlelerin anlamı gayet açıktır ve evlilik anlaşması için kullanılmıştır. Bu ayet, kuvvetle muhtemel aynı dönemde yaşanan bir boşanma davası ile ilgili olarak nazil olmuştur.²⁴⁷

İlgili ayette şöyle buyrulur: *“Boşanma iki defadır. (Sonra yine) Ya iyilikle tutmak ya da güzellikle bırakmadır. Onlara (kadınlara) verdiğiniz bir şeyi geri almanız sizin için helal olmaz: Ancak ikisinin Allah’ın sınırlarını ayakta tutmayacaklarından korkmuş olmaları (durumu başka). Eğer ikisinin Allah’ın sınırlarını ayakta tutamayacaklarından korkarsanız, bu durumda (kadının) fidyeye vermesinde ikisi için de günah yoktur. İşte bunlar, Allah’ın sınırlarıdır; onlara tecavüz etmeyin. Kim Allah’ın sınırlarına tecavüz ederse, onlar zalimlerin ta kendileridir.*”²⁴⁸

Boşanma gerçekleşikten sonra koca, eşine vermiş olduğu hediye ve benzeri şeyleri isteme hakkı yoktur. Zaten böyle bir davranış İslam ahlakına da aykırı bir durumdur. Bundan dolayı İslam, kocanın mehir olarak eşine ne vaad ettiyse onları vermesini kesin olarak emretmiştir.²⁴⁹

*“Kendilerine el sürmediğiniz, mehirlerini de tespit etmediğiniz kadınları boşamanızda sizin için bir sıkıntı yoktur. Onları yararlandırın, zengin olan kendi gücü, darda olan da kendi gücü oranında, maruf (meşru ve örfe uygun) bir şekilde yararlandırmalı. (Bu) iyilik edenler üzerinde bir haktır.”*²⁵⁰ Evlilik bağı şartlar böyleyken koparıldığında bile yine de kadına zarar verilmiş olur. Dolayısıyla kişi bütçesine uygun olan miktarda fidyeye verir.²⁵¹

Yine ayette, *“Eğer onlara mehir tespit eder de, el sürmeden boşarsanız, bu durumda-kendileri ya da nikâh bağı elinde olanın bağışlaması hariç-tespit ettiğiniz (mehr)in yarısı onlarındır. Sizin (tümünü veya fazlasını) bağışlamanız takvaya daha*

²⁴⁶ Ahzab, 33/49.

²⁴⁷ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 386.

²⁴⁸ Bakara, 2/229.

²⁴⁹ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 155.

²⁵⁰ Bakara, 2/236,

²⁵¹ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 161.

yakındır. Aranızdaki üstünlüğü (derece farkını) da unutmayın. Şüphesiz Allah, yapmakta olduklarınızı görendir.”²⁵² İnsanların ilişkilerinde uyumlu olabilmesi için karşılıklı sevgi, saygı ve fedakârlık olması gerekir. Eğer herkes kendi katı kurallarını direktmek isteseydi ya da buna göz yumsaydı sosyal hayatta hem düzen hem de mutlu bir yaşam olmazdı.²⁵³

“Kadınlara mehirlerini gönülden isteyerek (ve bir hak olarak) verin, fakat onlar, gönül hoşluğuyla size ondan bir şeyi bağışlarsa, onu da afiyetle, iç huzuruyla yiyin.”²⁵⁴

Mehir konusunda tartışmasız kabul edilen yön, mehri için Allah’ın ve Hz. Muhammed’in şeriatında herhangi bir sınırlamanın getirilmemiş olmasıdır.²⁵⁵ Konu ile alakalı meşhur bir olayın Hz. Ömer’den şu şekilde rivayet edilmiştir:

Hiz. Ömer konuşma yaptığı sırada; “Kadınların mehirlerini çok artırdınız, Hiz. Peygamber döneminde mehir, dört yüz dirhemi geçmezdi. Eğer fazla mehir vermek, Allah katında bir takva ve ütünlük olsaydı, siz mehir konusunda onları geçemezsiniz. Ben iyi biliyorum ki peygamber döneminde bir erkek, dört yüz dirhemden fazla mehir vermemiştir.” demiştir. Böyle deyip minberden inen Halife’ye Kureyşli bir kadın, “Sen Allah’ın Kur’an-ı Kerimde” “...mehir olarak yüklerle mal vermiş olsanız dahi ondan hiçbir şeyi geri almayın”²⁵⁶ ayetini işitmedin mi diyerek itiraz eder. Kadının bu sözü üzerine Hiz. Ömer, yeniden minbere çıkıp; “Ey insanlar, ben kadınlara dört yüz dirhemden fazlasını vermemenizi söylemişim. Artık dileyen dilediği kadar mehir verebilir” dedi.²⁵⁷

Buna göre yasalarla mehrin kıymetini belirlemeye gitmek imkânsızdır. Ama mehirde aşırıya gidilmemesi gerektiği unutulmamalıdır. Erkeğin gücünün üstünde mehir istemenin mekruh olduğuna dair sahih hadisler vardır.²⁵⁸

²⁵² Bakara, 2/237.

²⁵³ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 161.

²⁵⁴ Nisa, 4/4.

²⁵⁵ Mevdûdi, *İslâm'da Aile Hukuku (Karı-Koca Hakları)*, s. 125.

²⁵⁶ Nisa, 4/4.

²⁵⁷ Heysemî, Ebû'l-Hasen Nûrûddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân, *Mecmau'z-Zevâid*, Mısır, t.y., IV, 283.

²⁵⁸ Mevdûdi, *İslâm'da Aile Hukuku (Karı-Koca Hakları)*, s. 125.

Mehrin yüksek tutulmasından amaç, erkeğin boşamasını engellemektir. Fakat eşlerin arasında geçimsizlik varsa tarafların müşterek yaşamı son bulur. Sonuçta mehrin fazla olması, bakıldığında kadın açısından çok zor bir hale dönüşür. Bu sebepten ötürü kadınlar uzun yıllar boyunca bekleme durumunda kalabilirler. İnsanların mehir hususunda orta yolu bulmaları halinde karşılaştıkları sorunların en az %75'i ortaya çıkmadan çözümlenebilir.²⁵⁹

2.5.Kadınların Miras Hakkı

Sözlükte “*kök, temel, bakiye manalarına gelen ve irs kelimesinden türeyen miras kelimesi, irs ile eş anlamlı olup bir şeyin bir kişi veya topluluktan diğerine geçmesi, başkasından kalan şey manasına gelir. Fıkıh terimi olarak ise miras, ölen bir kimsenin mal varlığının durumunu düzenleyen kuralların bütünü*”²⁶⁰

İslâm öncesi dönemde Arap kadınlarının mirasta hiçbir hakkı yoktu. Ne babasının ne de kocasının mirasından pay alabiliyordu. Hz. Peygamber Peygamberliğinin ilk on beş yılına kadar bu meseleyi ele almadı. Ancak hicretin 3. yılında Ensar’dan zengin biri olan Evs İbni sabit, bir kadın ve küçük yaşta dört kız bırakarak ölür. Medine âdetine göre, savaş sırasında dövüşebilecek sadece yetişkin erkeklerin mirasa hakları vardır. (Küçük yaştaki bir erkek çocuğun dahi babası tarafından bırakılan mirasta hakkı yoktu.) Ölenin yeğenleri onun bıraktıklarının hepsine el koyması sebebiyle aile bir günde fakirleşti. O zamandan sonra miras kanunları konuldu ve o sadece Müslümanlar tarafından değil, diğer cemaatler tarafından da uygulanan Kur’an ayetleri nazil oldu.²⁶¹

İlgili ayette şöyle buyrulur: “*Anne ve baba ile akrabaların bıraktıklarından kadınlar için bir pay vardır; anne ve baba ile akrabanın bıraktıklarından kadınlar için de bir pay vardır. Bunun azından ve çoğundan farz kılınmış bir pay vardır.*”²⁶² Ayetten de anlaşıldığı üzere Allah, insan varlığının devamında kadını, erkekle aynı seviyede görmüş ve kadının mirastan yararlanması için erkelerden ayırmamıştır.²⁶³

²⁵⁹Mevdûdi, *İslâm’da Aile Hukuku (Karı-Koca Hakları)*, s. 127.

²⁶⁰ Muhammed Fuat Abdulkaki, *el-Mu’cemu’l-Müfehres li-elfâzi’l-Kur’an’il Kerim*, “vrş” md.

²⁶¹ Muhammed Hamidullah, *İslama Giriş*, (çev. Cemal Aydın) Ankara, 1996 s. 203-204.

²⁶² Nisa, 4/7.

²⁶³Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. I, s. 295.

Yine ilgili ayette şöyle buyrulur: “Allah size çocuklarınıza miras hakkında tavsiye eder. Erkeğin payı kadınının iki katıdır. Varisler ikiden fazla kadın iseler, bıraktığının üçte ikisi onlarındır...”²⁶⁴Kadının, yukarıda zikrettiğimiz ayette geçtiği gibi mirastan pay alma hakkı vardır. Fakat bunun paylaşımında erkeklerle aralarında fark vardır. Bu fark erkeğe üstünlük vermek manasında değildir. Miras taksiminde erkeğin hakkının iki katı olması, evin geçimi ve ekonomik olarak tüm bu ihtiyaçların temini erkekten beklendiği için bu adil bir paylaşımdır. Ölen kişi geride iki veya daha fazla kız çocuğu bırakıp hiç erkek çocuğu yoksa bu kızlar mirasın üçte ikisini alır ve geri kalan pay ise diğer varisler arasında pay edilirken, geride sadece bir erkek varis olarak kaldığında tüm miras bu erkek çocuğuna kalır.²⁶⁵

Ayetleri incelediğimizde miras konusunda da kadın ve erkeği birbirinden ayrı tutmamış, arada bir denge politikası izlenmiş ve kadının değerini bir kez daha yükseltmiştir. Erkek ailenin sorumlusu olduğu için ve kadınların çoğu ihtiyaçları yine erkekler tarafından karşılandığı için mirasta ki aldıkları pay hususunda onlara da önem verilmiştir. Hem aile ekonomisini kalkındırıp hem de kadınlarla eşit derecede pay almaları adaletli olmazdı. Şunu da belirtmek gerekir ki eğer bugün kadınlar haklarından mahrum bırakılıyorsa bunun sebebi kadını saygı değer bir varlık olarak gören ve ona değer veren Kur'an değil, örf, adet, gelenek ve göreneklerinin etkisinde kalarak İslam'dan uzaklaşan kimselerdir.

2.6.Zina Suçu Ve Kadının Durumu

Zina, hem sözlük hem de ıstılahi anlamı olarak birbirlerinden farklı olmayıp, “meşru olmayan cinsel ilişki” ya da “evlilik dışı cinsi münasebet”²⁶⁶ manasına gelir. Bütün semavi dinlerde kötü bir fiil olarak zikredilen zina, Kur'an'da da kötü bir fiil olarak zikredilmiş ve bu fiili işleyenlere belli cezalar uygun görmüştür. Kur'an-ı Kerimde zina kelimesi beş ayette geçmekte, bu fiilin çirkin bir iş olduğundan,²⁶⁷

²⁶⁴ Nisa, 4/11.

²⁶⁵ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 295-396.

²⁶⁶ Hüseyin Esen, “Zina”, *DİA*, c.44, s. 440.

²⁶⁷ İsra, 17/32.

zinanın, şirk ve büyük günahlar arasında zikredildiğinden²⁶⁸ve zinanın cezası ve zina yapanın zina yapan biriyle evleneceğinden bahsedilir.²⁶⁹

Mevdudi, zina konusunun açıklama gerektiren birçok hukuki, ahlâki ve tarihi yönlerinin olduğunu ve bunların ayrıntılı bir şekilde açıklanmadığı takdirde günümüz insanların bu ilâhi kanunları anlamada zorluk çekeceklerini düşünerek, konuyu ayrıntılı bir şekilde işlemiştir. Ancak biz daha çok bu başlık altında kadının sosyal ilişkilerinin düzenlenmesi, neseb hakkı, aile hayatına vermiş olduğu zarar ve kısmende olsa zinanın hukuki yaptırımlarına değinmeyi düşünüyoruz.

İnsanlık tarihinin eski dönemlerinden günümüze kadar zinanın ahlaki açıdan kötü, dini açıdan günah ve toplumsal açıdan kabul edilemez olduğu hususunda bütün sosyal sistemler aynı görüştedir. Bu husustaki evrensel görüş birliği, insan fıtratının zinadan nefret ettiği gerçeğiyle alakalıdır. İnsan soyunun ve medeniyetin geleceği, karı-koca ilişkisinin sadece sosyal hayatta tanınmış olmasıyla kalmayıp, kalıcı ve kırılmaz bir sadakat bağına dayanmasına bağlıdır. Bu bağ olmadan insan türü varlığını sürdüremez. Çünkü, çocuğun yaşaması ve gelişmesi için yıllarca sürecektir olan bakıma ve sevgiye muhtaçtır. Kadın, erkeğin işbirliği olmadan bu yükü tek başına kaldıramaz. Öte yandan insan medeniyeti, bir erkek ve bir kadının hayatlarını birlikte geçirmesi, bir aile oluşturup bu aileler arasında ilişki ve bağlantılara girmesiyle oluşur. Eğer erkekler ve kadınlar bir aile kurmayı gözardı ederler ve sadece zevk ve şehvetlerini doyurmak için bir araya gelirlerse, insan toplumunun yapısı tümüyle çöker. Durum böyle olduğunda insan medeniyeti ve kültürünün üzerine oturduğu temeller yıkılır ve sosyal hayat kavramı yok olur. Bu sebeple, erkek ve kadınların sadakat bağları olmadan rahat bir şekilde bir arada yaşamaları insan fıtratına aykırı gelen bir durumdur. Yine bu sebeple zina, her dönemde ahlâki bir şer ve dini terminolojide büyük günah sayılmıştır. Dolayısıyla, her dönemde ki sosyal sistemler evlilik müessesesini kabul etmiş ve benimsenen önlemler de farklı dini, sosyal ve kültürel sistemlere göre değişiklik arz etmiştir. Bazı toplumlar onu diğerlerinden daha iğrenç bulurken, bazıları onu açıkça ele alıp düşünmüş ve bazıları ise diğer sorunlarla karıştırmıştır.²⁷⁰

²⁶⁸ Furkan, 25/68; Mümtehin, 60/12.

²⁶⁹ Nur, 24/2-3.

²⁷⁰ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 411.

Zinadan uzak durulması gerektiği Kur'an-ı Kerimde şöyle buyrulur: “*Zinaya yaklaşmayın, şüphe yok o, ‘çirkin bir hayasızlık’ ve kötü bir yoldur.*”²⁷¹ Mevdûdi’ye göre “Zinaya yaklaşmayın.” ifadesi, hem emirdir, hem de bütün olarak topluma hitap ederken kişiyi zinaya ve fuhşa karşı da uyarır. Yine ayet toplumun zinayı önleyen ve ona yönelten araçları ortadan kaldıran tedbirler almayı emretmektedir. Bu sebeple toplum, zinanın olmadığı bir çevre oluşturabilmek için tüm eğitsel ve hukuki araçları kullanmalıdır.²⁷²

Zinanın sabit olması hususunda ilk şart yeterli şahidin bulunmasıdır. Kur'an-ı Kerim suça tanık olarak en az dört kişinin olmasını emreder.²⁷³ Eğer hakim suçu işleyenleri kendisi görse dahi, kendi bildiğiyle karar vermeye yetkisi yoktur. Ayrıca şahitler İslâm Hukukuna göre, daha önce yalancı şahitlik yapmadıkları hususunda güvenilir olmalıdır. İffetli olmalı, yalan söylememeli ve suçluya karşı herhangi bir düşmanlığı olmadığı da kesin olmalıdır. Güvensiz delillerle kimse recmedilmez ve kamçılanmaz. Şahitler kadınla erkeği birleştiği anda görmelidirler. Son olarak ise şahitler yer, zaman ve suçu işleyen kişiler hakkında görüş birliği içinde olmalıdır. Eğer herhangi bir ayrılık olursa şahitlikleri hükümsüz olur.²⁷⁴ Bu fiile zina denmesi için şartların bu kadar ağır olması durumuna değinecek olursak bu suçu işleyenlere verilecek cezanın ağır olmasından dolayı göz önüne alınacak delillerin sağlam olması gerekmektedir.

Zinanın şartları ve zina suçunun sabit olmasından sonra bu kişi ya da kişilere verilen cezaları konun hassasiyeti açısından ele almakta fayda vardır. Zinanın suç ve cezası ilk olarak Nisa Suresi 15 ve 16. ayetleriyle sabit olmuştur. Bu da hicretin üçüncü yılına tekâmül etmektedir. Bu ayetler inmeden önce, bu dönemde mahkemeler ceza verecek düzeyde olmadığından ötürü zina yasal bir suç değildi, sadece aile müessesine karşı yapılan sosyal bir suç olarak görülüyordu. O dönemde verilen hüküm, dört kişinin bir erkekle kadını zina ederken görmeleri halinde, her ikisi de dövülür ayrıca kadın eve kapatılırdı. Aslında verilen bu hükmün daha sonra gelen emirlere kadar geçerli olduğu

²⁷¹ İsra, 17/32.

²⁷² Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 98.

²⁷³ Nisa, 4/15.

²⁷⁴ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 422.

ima edilmiş²⁷⁵ ve yukarda zikretmiş olduğumuz ayetlerle ilk defa zina suçundan bahsedilmiştir. İlgili ayetlerde Allah şöyle buyurmaktadır: *“Kadınlarınızdan çirkin fiilde bulunanlara karşı aranızdan dört şahit getirin. Eğer şahitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürünceye yahut Allah onlara bir yol açıncaya kadar evlerde tutun.”* ve *“İçinizden bu çirkin fiili işleyen ikilinin canlarını yakın. Eğer tövbe eder, durumlarını düzeltirlerse artık onlara eziyet etmekten vazgeçin; çünkü Allah tövbeleri çok kabul eden, çok esirgeyendir.”*²⁷⁶Bu ayetlere göre kadın, yeniden bir emir gelene kadar evde kapalı tutulması ve zina edenlerin dövülmesi ya da azarlanması ya da hor görülmesi şeklinde ceza verilmesinden bahsedilmiştir. Daha sonra ise zina edenlerden her birine yüzer değnek vurulması yönünde değiştirilmiştir.²⁷⁷Çünkü ceza hukukunda cezaların peyderpey artmasının temelinde akıl ve hikmet vardır. O dönemlerde Araplar ceza ve hukuk sistemine sahip bir hükümetin emri altında olmaya alışık değillerdi. Bundan dolayı eğer İslâm hukuku bütün ceza hukukunu birden uygulaysaydı bu onlara ağır gelirdi. Bu sebeple cezalar yavaş yavaş uygulanmaya başlamış ve cezanın ağırlığı suçlara göre belirlenmiştir. Dolayısıyla İslâm ceza hukuku belirlenip daha sistemli bir hâl almıştır.²⁷⁸

Bu suçu evli ya da bekar işleyenlere gelecek olursak, Mevdûdi'ye göre, bir kişinin sadece zina suçunu işlemiş olması, onu zina suçlusu saymak için yeterli değildir. Bu hususta yerine getirilmesi gereken şartlar vardır. İlgili ayette şöyle buyrulur: *“Zina eden kadın ve zina eden erkeğin her birine yüzer değnek vurun. Eğer Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız, onlara Allah'ın dinini uygulama konusunda sizi bir acıma tutmasın; onlara uygulanan cezaya müminlerden bir grup da şahit bulunsun.”*²⁷⁹Bu şartlar evli olanlar ve evli olmayanlar için farklıdır. Eğer zinayı yapan evli olmayan bir kişiye, suçlunun zina yapacak çağda olması ve aklının yerinde olması zorunlu şartlardandır. Bir çocuğun veya delinin zina yapması halinde ceza verilmez. Evli olanların zina yapmasında ki şartlar ise, suçlu olan kişi köle değil hür olmalı, yasal

²⁷⁵ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 411.

²⁷⁶ Nisa, 4/15-16

²⁷⁷ Nur, 24/2.

²⁷⁸ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 300-301.

²⁷⁹ Nur, 24/2.

yollarla evlenmiş olmalı ki bunun yanında nikahtan sonra karısıyla cinsel ilişkide de bulunmuş olmalı ve bu suçu işleyen kişi Müslüman olmalıdır.²⁸⁰

Zina konusunda ayette mevzu bahis edilen cezadan ayrı olarak Hz. Muhammed'in bu suçu işleyenlere, gelen rivayetleri göz önünde bulundurduğumuzda recm cezası uyguladığını görmekteyiz. Ancak recm gibi bir cezayla cezalandırılacak kişinin, "ihsan" durumundayken de zina yapmaktan çekinmeyen birisi olması gerektiği vurgulanmaktadır. İhsan, "ahlâk kalesinde olma" manasına gelir ve üç temel esas üzerine kurulur. Bunlardan birincisi, kişinin Allah'a inanması ve ölümden sonra yaptıklarının hesabını vereceğini biliyor olmasıdır. İkincisi, bir başkasının kölesi değil de, toplumun hür ferdi olma şartıdır. Üçüncü esas ise, kişi evli olmalı ve cinsel heveslerini meşru yoldan gidermelidir. Bu üç şartın bulunduğu yerde ahlâk kalesi tamamlanmış olacağından, gayri meşru yoldan cinsel arzularını giderme uğruna bu üç esası yıkan biri recm cezasını hak etmiş demektir.²⁸¹

Hz. Muhammed'in recm cezasını uyguladığı kişilere baktığımızda biri Maiz bin Eslemi²⁸² ve diğeri ise Cüheyne kabilesinin bir kolu olan Gamid boyundan bir kadın ile ilgilidir. Ancak biz sadece Gamid boyundan olan kadının kıssasını anlatmayı uygun bulmaktayız. Çünkü onun bir kadın olması, işlemiş olduğu suçtan ötürü nedamet duyması, dürüstlüğü ve cezasının recm olduğunu bilmesine rağmen ısrarla tatbik edilmesi hususundaki direnci burada zikredilmeye daha uygun olduğu kanaatindeyiz. İlgili hadise göre, *"Kadın, zina suçunu işlediğini ve sonrasında hamile kaldığını dört kez Hz. Muhammed'e itiraf etti. İlk itirafında Hz. Muhammed (sav), 'Yazıklar olsun sana, git Allah'tan bağışlanma dile ve tövbe et' dedi. Fakat kadın, 'Ey Allah'ın Rasûlü, beni de Maiz gibi terslemek mi istiyorsun. Ben zina sonucu gebeyim' diye karşılık verdi. İtirafın yanı sıra hamilelik de söz konusu olduğunda, Hz. Peygamber (sav) ayrıntılı bir sorgulamada bulunmadı. 'Pekala, madem tavsiyemi kabul etmiyorsun, o halde git çocuğun doğumundan sonra gel' dedi. Kadın doğumdan sonra çocukla birlikte gelerek, temizlenmesi ricasında bulundu. Hz. Peygamber (sav) bu kez, 'Git ve çocuğunu emzir, emzirme döneminin bitiminde tekrar gel' karşılığında bulundu. Kadın çocuğun sütten*

²⁸⁰Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c.III, s. 419.

²⁸¹Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c.III, s. 419-420.

²⁸² Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim İbnü'l-Haccâc el-Kuseyrî, *el-Câmiu's-Sahîh*, thk. Muammed Fuâd Abdûlbâki, Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût, ty. Hudud 22-23; Buhari, Hudud 26-27;

kesilmesinden sonra yine geldi, yanında bir parça da ekmek vardı. Hz. Peygamber (sav)'in önünde bu ekmek parçasını çocuğa yedirerek 'Ey Allah'ın Rasûlü, çocuk süttten kesildi ve artık ekmek yemeye başladı' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav), çocuğu bakıp büyütmesi için bir adama emanet edip, kadının recmedilmesini emretti."²⁸³

Birçok sahih hadisten gelen rivayetlere göre, Hz. Muhammed (sav) "recm" cezasını hem ifade etmiş hem de birçok kez kendisi de uygulamıştır. Sonrasında ise halifeler, sahabeler ve tabiun da hem bu cezayı uygulamış hem de cezanın bu şekilde olduğunu defalarca vurgulamışlardır. O dönemde bu cezanın sıhhati hususunda şüphe eden hiçbir ses dahi çıkmamıştır.²⁸⁴ Daha önce de ifade ettiğimiz gibi bu cezayı doğrulayan birçok delil vardır ve hemen hemen her dönemde ve çağda tüm fakihler öngörülen cezanın recm olduğu görüşündelerdir.²⁸⁵

Ancak recm cezası ağır bir ceza olduğundan belli başlı şartları vardır. Öncelikle yukarıda zikretmiş olduğumuz örnekte de görüldüğü üzere bir kimseyi zina suçlusu sayabilmek için kişi bunu kendi özgür iradesiyle yaptığını itiraf etmeli, eğer kişi başkaları tarafından bu işi yapmaya zorlanırsa ya da baskı altında olursa suçlu sayılmaz, kendisine ceza da verilmez. Bu kural Kur'an-ı Kerimle de uygun düşmektedir. Bunun yanında kişi açık bir şekilde itirafta bulunmalı ve zinayı tam anlamıyla yaptığını kabul etmelidir.²⁸⁶

İslâm, insanları zinadan kurtarmak için caydırıcı ve önleyici tedbirler alırken cezaya son çare olarak başvurur. İslam'ın düzeltici ve önleyici tedbirler alması bu suçun işlenmemesini ve eğer işlendiyse kişinin ağır cezalara maruz kalmamasını sağlamasıdır. Bu amaç doğrultusunda önce kişiyi arıtır, temizler ve sonra kalbine Allah korkusunu yerleştirir. İman etme ve ilahi kanuna itaat etme zorunluluğunu da kişiye yerleştirir ki iffetsizliğin, zinanın kötü bir şey olduğunu ve yapanların ağır bir şekilde cezalandırılacağını insanlara bildirir.²⁸⁷

²⁸³ İbn Mace, Diyat, 36; Müslim Hudud, 22-23-24,

²⁸⁴ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 416. (Bkz. Müslim, Hudud, 15; Buhari, Hudud, 21, 30-32).

²⁸⁵ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 416. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 418-421; Müslim, Tövbe, 42.)

²⁸⁶ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 420-423-424.

²⁸⁷ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 414.

Yine İslâm, insanı zinaya götürecek yolları kapayarak bu suçu işlemelerine engel olmaya çalışmıştır. Öncelikle kişinin evlenmesi için bütün kolaylıkları sağlar. Tek bir kadınla yetinemeyenler için dört kadınla evelenmelerine olanak verir.

Zina suçuna sebebiyet verecek fiillerin ortadan kaldırılması, kalplerinde kötülük bulunan kişilerin aklına fenalık gelmesinin engellemesi yönüyle İslam dininde bazı tedbirlerin alındığını görmekteyiz. Mesela: zina cezasının getirilesinden bir yıl önce kadınlara örtünmeleri ve dışarı çıktıkları zaman da başörtülerini indirmeleri, Hz. Muhammed (sav) de hanımlarına edepleriyle evlerinde kalmalarını ve süslerini gizlemelerini söylemesi, erkek ve kadınların rahat bir şekilde bir arada olmaları kınanması ve kadınların makyaj ve süsleriyle dışarı çıkmaları alınan tedbirler arasında zikredilebilir. Bütün bu tedbirlerden sonra ancak zinanın ceza gerektiren bir suç olduğu belirtilmiştir. Fuhuş yapmak yasaklanmış ve erkek-kadın fark etmeksizin herhangi bir kişiyi zinayla suçlayıp yayan kişiye de ağır bir ceza konmuştur. Erkeklerle ve kadınlara şehvete ve yasadışı aşklara sebep olmamaları için bakışlarına sahip çıkmaları emredilmiştir.²⁸⁸ Bu cezalar aslında cinsel arzularını haram yollardan tatmin etmek isteyen kişiler için getirilmiş olsa da aslında İslâm toplumunda bu denli zevke düşkün ya da sınırsız bir hayat yaşanılmayacağını açık bir kanıttır.²⁸⁹

Zina eden kadın ve erkeğin nikâhlanma durumuna değinecek olursak İlgili ayette şöyle buyrulur: *“Zina eden erkek, zina eden ya da müşrik olan bir kadından başkasını nikâhlayamaz; zina eden kadını da, zina eden ya da müşrik olan bir erkekten başkası nikâhlayamaz. Bu müminlere haram kılınmıştır.”*²⁹⁰

Yani, zina yapan bir kadın tövbe etmemiş zina yapan bir erkeğe veya müşrik erkeğe denk bir eş sayılırken, salih bir erkeğe uygun eş sayılamaz. Aynı şekilde salih bir kadın da zina etmiş bir erkeğe uygun eş olamaz. Müminlerin ahlâk bakımından düşük kadınlarla evlenmeleri haramdır. Bu hüküm yaptıkları kötü işte ısrar edip, tövbe etmeyenler içindir. Çünkü tövbe ettikten sonra “zani” ya da “zaniye” olarak kabul edilmezler. Eğer bir kişi zina yapıp ve daha sora onunla evlenirse, onun ahlâklı olan diğer eşi zinaya karışmış sayılmaz.²⁹¹ Yani, “Haram, helâlî haram yapmaz.”²⁹²

²⁸⁸ Nur, 24/30-31.

²⁸⁹ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 414.

²⁹⁰ Nur, 24/3.

²⁹¹ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 432-433.

Ayette de gördüğümüz üzere zina eden bir kadınla, iffetli bir kadının konumu bir tutulmamıştır. İffetli, kadınlar kalplerinde Allah korkusunu hissedene, ona kulluk eden, aile içindeki huzur ve güven ortamını sağlayan, eşine itaat eden, çocuklarını topluma ve İslâm'a hayırlı evlatlar olarak yetiştiren salih kimelerdir. Bunun tam aksine bu suçu işleyen kadınlar, dünya hayatının şehvet ve arzularını Allah'a tercih eden, onurunu ve gururunu hiçe sayan günahkâr kimselerdir. Kişi sadece bu suçu işlemekle kalmaz birçok değerlerimizin tahrip edilmesine aile müessesinin zedelenmesine, doğan çocukların sağlıklı bireyler olarak yetiştirilememelerine, bedensel ve ruhsal rahatsızlıklara, toplumda kavga ve cinayetlere sebebiyet verirler. Dolayısıyla bu kimseler alçaltılmış ve iffetli kadınlarla aynı değeri görmemişlerdir.

Yine ayette açıkça, ahlâksız olduğu bilinen kişiyi eş olarak seçmenin günah olduğu, müminlerin bu durumdan uzak durması gerektiği, aksi takdirde müminlerin bu kişilerle evlenmesi halinde yüreklendirilmiş olacağı vurgulanır. Yine ayet, zina eylemini vurgularken, bu eylemi yapan kişinin Müslüman olsa dahi İslâm toplumunda iffetli evlilik yapmaya uygun olmadığı vurgulanmıştır. Böyle bir kişi ya kendi gibi birine ya da müşrik birine yaklaşmalıdır.²⁹³

2.7.Kazf Suçu Ve Kadının Durumu

Kazf, sözlükte “*herhangi bir şeyi atmak manasına gelirken*”²⁹⁴fıkıhta,haddi gerektiren suçlardan biri olup “*muhsan olan bir kimseye zina ithamında bulunmak veya nesebini reddetmek*”²⁹⁵manasına gelir.

İslam kişinin ırz ve namusunu koruması gerektiğini öngörür ki arzularını kontrol edebilmesi, onursuz davranışlardan uzak durması kişinin iffetini muhafaza ettiğini gösteren davranışlardır. Bir kadının iffetli ve onurlu bir hayat sürmesi onun en tabii hakkıdır. Bazı onursuz kişilerin, iftira atarak kadının iffetine leke getirecek davranışlarda bulunması üzerine İslâm kadının bu haklarını koruma altına almıştır.

İffetli kadınlara zina iftirası atılması ile ilgili ayette, “*Korunan (iffetli) kadınlara (zina suçu) atan, sonra dört şahit getiremeyenlere de seksen değnek vurun ve onların*

²⁹² İbn Mace, Nikah, 63.

²⁹³Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 433.

²⁹⁴ İbn Manzûr, *Lisânû'l-Arab*, “kazf” md.

²⁹⁵ İbn Manzûr, *Lisânû'l-Arab*, “kazf” md.

şahitliklerini ebedi olarak kabul etmeyin. Onlar fasık olanlardır."²⁹⁶buyrulmuştur. Kur'an-ı Kerim, kazf suçundan aklanabilmesi için yeterli şahidi sağlayamayan kişi hakkında üç hüküm getirir; Kendisine seksen kamçı vurulur, hiçbir şehadeti kabul görmez ve fasık olur.²⁹⁷ Devamında ise Allah, Kur'an-ı Kerimde şöyle buyurur, "... ancak bundan sonra tövbe ve ıslah edenler (gidişatını düzeltenler) hariç, şüphesiz, Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir." ²⁹⁸

Bu ayet, baktığımızda herhangi bir suçlamayı değil, özellikle iffetli kadınlara atılan zina suçunu açıkça göstermektedir. Suçlayan kişilerden dört şahit istenmesi de yine bu ayetin zina ile ilgili olduğuna açık bir delildir. Âlimlerin çoğu ayetin zina suçlusu ile ilgili olduğu hususunda aynı görüşte olmuşlar ve bu tür suçlamaya "kazf" adını vermişlerdir.²⁹⁹

Bu konu özellikle kadını ilgilendiren bir durumdur. Çünkü bu kocanın, karısının bizzat iffet ve namusuna yönelik yaptığı çok ciddi bir suçlamadır. Kocanın böyle bir suçlamada bulunması kendisini çok etkilemez. Ama aynı şey kadın için geçerli değildir. Yapmadığı halde zinayla suçlanan kadının toplumdaki itibarı zedelenir, kendisinden sürekli şüphe edilen, toplumda istenmeyen, sürekli arkasından konuşulan, hiçbir değeri ve söz hakkı olmayan iffetsiz gözüyle bakılır. Bunun yanında kocanın, çocuğun kendisine ait olmadığını da inkâr ettiği takdirde kadın, onurlu ve iffetli bir hayat sürerken kendini bir anda hiç istemediği bir konumda bulur. Özellikle kesin ve kat'i delillerle dört şahit istenmesinin nedeni de budur.

Kazf suçunun cezasına gelecek olursak, öncelikle kazf'ın cezalandırılabilir olması için bir kimsenin herhangi bir delili olmadan başka birini ahlâksızlıkla suçlaması yeterli değildir. Bunun yanında kâzif yani suçlayan, makzuf yani suçlanan ve kazf eylemi ile ilgili birtakım şartlar vardır. Kâzif ile ilgili şartlar şunlardır: Yetişkin olmalıdır, akli yerinde olmalıdır, kişi kendi iradesiyle kazf'ta bulunmuş olmalıdır, suçlanan kişinin babası veya dedesi olmamalıdır. Çünkü bu kimselere had uygulanamaz. Makzuf ile ilgili şartlar ise, kişi, akli ve bilinci yerindeyken ve tam

²⁹⁶ Nur, 24/4.

²⁹⁷ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 437. Bkz. Nur 24/4.

²⁹⁸ Nur, 24/4-5.

²⁹⁹ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 434.

yaşındayken zina etmekle suçlanmalı, Müslüman, hür ve temiz bir karakteri olmalıdır.

300

Kazf'ın bizzat şartlarına gelecek olursak, “Bir suçlama, eğer suçlayan herhangi bir kişiyi gerekli delillerle ispatlandığında suçlanana ilgili hadd cezasına çarptıracak bir cinsel eylemle suçlar, ya da suçlayan suçlanana yasa dışı doğumla suçlarsa kazf olur. Fakat, her iki durumda da suçlama açık ve net olmalıdır, zina veya yasa dışı doğum suçlamalarının suçlayanın niyetine bağlı olduğu kapalı ifadeler güvenilir olmaktan uzaktır. Sözelimi, bir adam için zani, günahkâr, kötü, ahlaksız ve bir kadın için fahişe gibi sözcüklerin kullanılması yalnızca bir işaret olup, kazf değildir.”³⁰¹

Kazf, telafisi olan bir suç değildir. Suçlanan kişi davayı mahkemeye getirmedeği takdirde durum farklı olur. Ama dava mahkemeye getirilirse, suçlayan kişinin suçlamasını ispat etmesi gerekir. Yoksa mahkeme de suçlayan da onu bağışlayamaz. Sorun ne parayla çözülür ne de suçlayan tövbe ve cezadan kurtulabilir.³⁰²

2.8.Lian Suçu Ve Kadının Durumu

Lian, sözlükte, “kovmak, Allah'ın rahmetinden uzaklaştırmak”³⁰³ anlamına gelir. Kur'an-ı Kerimde ve hadislerde bu kelime sözlük anlamında kullanılmıştır. Yine aynı kelimenin türevleri olan lian ve mülâne, ‘karşılıklı lanetleşme’ manasına gelir. Fıkıh'ta ise lian, “karısının zina eyleminde bulunduğunu, doğmuş veya doğacak olan çocuğun kendisine ait olmadığını iddia eden kocanın, hâkim huzurunda bunu yeminle doğrulaması, kadının da kocasının yalan söylediğine ve kendisinin suçsuz olduğuna aynı şekilde yemin etmesidir.”³⁰⁴

Kur'an lian konusuna şu şekilde değinmiştir:

“Kendi eşlerine (zina suçu) atan ve kendileri dışında şahitleri bulunmayanlar ise, onlardan da her birinin şahitliği, Allah adına dört (kere yemin) ile kendisinin hiç şüphesiz doğru söyleyenlerden olduğuna şahitlik etmektedir.”³⁰⁵

³⁰⁰Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 434-435.

³⁰¹Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 436.

³⁰²Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 436.

³⁰³Rağib el-İsfahânî, *el-Müfredat*, “l-a-n” md.; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, “l-a-n” md.

³⁰⁴ Mehmet Akif Aydın, “Lian”, *DİA*, c. XXVII, s. 172.

³⁰⁵ Nur, 24/6.

“Beşinci (yemini) ise, eğer yalan söyleyenlerden ise, Allah’ın lanetinin muhakkak kendi üzerinde olması (nı kabul etmesi)dir.”³⁰⁶

“Onun (kadının) da dört kere Allah adına (yeminle) onun (kocasının) hiç şüphesiz yalan söyleyenlerden olduğuna şahitlik etmesi kendisinden cezayı uzaklaştır.”³⁰⁷

“Beşinci (yemini) ise, eğer o (kocası) doğruyu söyleyenlerden ise, Allah’ın gazabının muhakkak kendi üzerinde olması(nı kabul etmesi)dir.”³⁰⁸

Bu ayetler, önceki ayetlerden bir süre sonra gönderilmiştir. Kazf yasası, bir başka erkek ya da kadını zina ile suçlayıp bu iddiasını ispat etmek için şahitleri getiremeyen kişinin alacağı ceza belirlenmiş, ama karısını zina yaparken yakalayan bir adamın ne yapacağı sorunu ortaya çıkmıştı. Eğer öldürürse cinayet işlediği için cezalandırılabilir, öldürmeyip şahit aramaya kalkışsa suçlu kaçabilir, olayı görmezden gelse bu duruma uzun süre katlanamazdı. Kadını boşayabilir ama bu seferde ne kadın ne de ortağı herhangi bir ceza almamış olacaktı. Üstelik bir de çocuk olursa başkasının çocuğunu büyütmek durumunda kalacaktı.³⁰⁹

Konuyu daha iyi açıklayacağını düşündüğümüzden dolayı konuyla ilgili bir hadisi aktarmak istiyoruz. İbn Abbas’tan rivayet edilen hadise göre, “*Hilâl b. Ümeyye, zina yaparken yakaladığı karısının durumunu Hz. Muhammed (sav)’e getirdi. Cevap olarak Hz. Muhammed (sav) şöyle dedi: Delilini getir, aksi halde kazf suçuyla cezalandırılacaksın. Bunun üzerine ashap arasında bir panik başladı ve Hilâl: Seni peygamber olarak gönderen Allah’a yemin ederim ki, ben doğruyu söylüyorum, gözümle gördüm, kulağımla işittim. Eminim ki, Allah bir hüküm gönderecek ve benim sırtımı (cezadan) koruyacaktır. Dedi. Daha sonra hem Hilâl hem de karısı Hz. Peygamber’in huzuruna getirilir. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) önce kendilerine ilahi kanunu hatırlatır ve sonra şöyle der: İyi dikkat edin ki, ahiretteki ceza dünyadakinden çok daha ağırdır. Hilâl suçlamasının bütünüyle doğru olduğunu belirtir. Kadın da inkâr eder. Hz. Peygamber (sav): Lian yasasına göre yeminlerde bulunur. Hz. Peygamber (sav) kendisine tekrar tekrar hatırlatır: Allah birinizin yalancı olduğunu*

³⁰⁶ Nur, 24/7.

³⁰⁷ Nur, 24/8.

³⁰⁸ Nur, 24/9.

³⁰⁹ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 441.

biliyor, o halde biriniz tövbe etmeyecek mi? Hilâl beşinci kez yemin etmeden önce orada bulunanlar kendisine, Allah'tan kork, dünyadaki ceza ahirettekinden hafiftir. Beşinci yemin sana ceza verilmesini zorunlu kılacak derler. Fakat Hilâl, sırtını dünyada (cezadan) koruyan Allah'ın ahirette de kendisini bağışlayacağını söyleyerek beşinci kez de yemin eder. Sonra kadın yeminlere başlar. Beşinci yemine geçmeden önce, o da durdurulup kendisine şöyle tavsiye de bulunur: Allah'tan kork, dünyevi ceza ahiretin cezasından aha hafiftir. Son yemin seni ilâhi cezaya mahkum edecek. Bunu duya kadın bir an duraklar, oradakiler itirafta bulunacağını sanırlar, fakat o, Kabileme silinmeyecek bir leke sürmek istemem diyerek beşinci yemini de eder. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) ayrılmalarını emreder ve çocuğun doğumdan sonra erkeğe değil kadına verileceğine, bundan böyle kimsenin kadını ve çocuğunu suçlayamayacağına bunlardan birini suçlayana kazf cezası verileceğine ve boşanma veya kocasının ölümü gibi bir nedenle ayrılmadıklarından, yasal bekleme (iddet) süresince kadının Hilâl'den nafaka istemeye hakkı olmadığına hükmeder; sonra da halktan doğumdan sonra çocuğun Hilâl'e mi, yoksa kadınla birlikte suçlanan erkeğe mi benzediğine bakmalarını ister. Doğumdan sonra çocuğun öbür adama benzediği görülür ve bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurur: Eğer yeminler olmasaydı (veya, Allah'ın Kitabı sorunu çözmemiş olsaydı) bu kadına en sert biçimde davranırdım. Dedi. ”³¹⁰

Hiz. Muhammed (sav)'in birçok hadisi lian yasasının temelini oluşturur. Kısaca ele alacak olursak, öncelikle karısını bir erkekle zina eyleminde bulunurken yakalayan kişi, lian yerine adamı öldüren kişi hakkında, bir grup, adamın cezayı uygulama hakkı olmadığından bu kişiyi öldürülmesini mantıklı bulurken, diğer bir grup da adamı zina yaptığı sebebiyle öldürdüğü sabit olursa herhangi bir ceza almayacağı görüşündedir. Bunun yanında Lian yasası sadece mahkemede hakim önünde karşılıklı yapılırken kadının da lian hakkı vardır. Kapalı veya şüpheli ifadelerle lian gerekmez. Karısını zinayla suçladıktan sonra eğer erkek lian yeminlerini etmekten kaçarsa, bazılarına göre erkek hapse atılırken bazılarına göre hapis gereksizdir. Aynı şey kadın içinde geçerlidir. Eğer koca çocuğun babası olduğunu inkar etmesi halinde yine lian gereklidir. Eğer koca boşanmış olduğu karısını zina ile suçlarsa bu lian değil kazf olur.³¹¹

³¹⁰Buhari, Talak, 22, Şehadet 21; Tirmizi, Tefsir, Nur, 3178.

³¹¹Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 444-445-446-447. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 444-445-446-447.)

Lian'ın bazı yasal sonuçları hususunda tam bir icma vardır. Örneğin; erkek ya da kadına herhangi bir ceza verilmez. Eğer koca çocuğu inkar ederse, çocuk anneye nisbet edilir. Çocuk kocaya mirasçı olamaz. Anne kendisine çocuk da anneye mirasçı olur. Bundan sonra kimse kadını “zaniye” , çocuğu da “babası belli olmayan” olarak çağırılmaz. Kadının zaniyeliğinden emin olursa bile bu şekilde hitap eden kimselere kazf cezası verilir. Kadından mehir alınmaz. Kadın da nafaka talebinde bulunamaz ve kocasına artık haram olur.³¹²

Lian yapıldıktan sonra hakim, her iki tarafında birbirinden ayrıldığını belirtir. Çoğu alimlere göre, Lian'ın kendisiyle ayrılık gerçekleşmiş olur. Ebu Hanefi'ye göre, bu ayrılığın gerçekleşebilmesi için hakim'in kararı şarttır. Bu ayrılıktan sonra, tarafların birleşmeyi istemeleri halinde yeniden evlenme hakları yoktur.³¹³ Ayette geçen *“Kendisinin dışında bir başka erkekle evlenmedikçe boşayan kocasına helâl olmaz.”*³¹⁴cümlesinin hükmü kapsamına girmezler.

³¹²Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'an*, c. III, s. 447.

³¹³ Mevdûdi, *İslâm'da Aile Hukuku (Karı-Koca Hakları)*, s. 153-154.

³¹⁴ Bakara, 2/230.

3.BÖLÜM

3.TEFHİMÜ'L KUR'ÂN'DA KADIN'IN SOSYAL HAYATTAKİ YERİ VE ÖNEMİ

3.1.Kadının Örtünmesi/Tesettürü

*Tesettür “sözlükte, örtünmek, kuşanmak, başkaları ile kendisi arasına perde koymak, bir şeyin içinde veya arkasında gizlenmek manasına gelirken terim olarak ise, ilgilileri ve ölçüleri dinen belirlenmiş örtünme yükümlülüğünü ifade eder. Kelimenin kökünü oluşturan setr, örtmek, gizlemek, perdelemek gibi anlamlara gelir. Sitr, gizlenmeye yarayan engel, perde anlamında kullanılırken yine aynı kökten gelen seter kelimesi de kalkan manasındadır.”*³¹⁵

İslâm, örtünme konusuna çok önem vermiştir. Dünyada hiçbir medeniyet örtünme hususunda İslâm'daki kadar düzenli kurallar koymamıştır. Günümüzde medeni olarak nitelendirilen toplum ve milletlerin kadın-erkek fark etmeksizin vücutlarını teşhir etmelerinden kaçınmazlarken, örtünmeyi, giyinmek veya vücudu korumak için değil dikkat çekmeye yarayan bir süs eşyası olarak görmüşlerdir.³¹⁶

İlgili ayette şöyle buyrulur: “*Ey Ademoğulları, biz sizin çirkin yerlerinizi örtecek bir elbise ve size ‘süs kazandıracak bir giyim’ indirdik (var ettik). Takva ile kuşanıp-donanmak ise, bu daha hayırlıdır. Bu, Allah’ın ayetlerindendir. Umulur ki öğüt alıp-düşünürler.*”³¹⁷ Kur’an-ı Kerim bu ayette, Hz. Âdem ve Hz. Havva kıssasını çıplaklığın kötülüğünü ortadan kaldırmak için araç olarak kullanmıştır. Şeytan, İslam öncesi Arapları örtünmenin yalnızca süslenmek ve vücudu kötü hava şartlarından korumak anlamına geldiği inancına sevk ederek yoldan çıkarmıştı. Bu sebeple onlar, genel olarak örtünmenin hakikatteki amacını önemsemeyip, örtmeleri gereken yerlerini örtme kaygısı yaşamamışlar ve başkalarının yanında açık durmaktan çekinmemişlerdir. Bazı Araplar özellikle hac mevsiminde Kâbe’yi çıplak bir şekilde tavaf ederlerdi ki kadınlar da bu konuda erkeklerden daha hayâsızdılar.³¹⁸ Onlar bunu dinî bir hareket olarak

³¹⁵ İbn Manzur, **Lisanü'l-Arab**, “s-t-r” mad.

³¹⁶ Mevdûdi, **Hicab**, (çev. Ali Genceli), İstanbul, Hilal Yayınevi, 2018, s. 366-367.

³¹⁷ Araf, 7/26.

³¹⁸ Zeki Tan, **Kur’an-ı Kerim’de Müşrik Dindarlığı**, Ark Yayınları, 2016, İstanbul, s. 394-396.

görüyorlardı. Baktığımızda bu kötülük sadece Araplara has değildir. Günümüzde dünya halklarının çoğu bu suçu işlemiş olduğundan aslında hitap tüm insanlığıdır.³¹⁹

*“Ey Ademoğulları, şeytan, anne ve babanızın çirkin yerlerini kendilerine göstermek için, elbiselerini sıyırtarak, onları cennetten çıkardığı gibi sakın sizi de bir belaya uğratmasın. Çünkü o taraftarları, (kendilerini göremeyeceğiniz yerden) sizleri görmektedir. Biz gerçekten şeytanları, inanmayacakların dostları kıldık.”*³²⁰“Örtünme”, bütün yeryüzüne yayılmış ve insanları Hakk’ı tanımaya götüren Allah’ın ayetlerinden bir ayettir. Örtünme gereksinimi insanda sonradan meydana gelen bir anlayış değil, yaratılışının önemli bir eğilimi olarak vardır. Bu sebeple Allah, diğer canlılardaki gibi insan vücudunda doğal bir örtü yaratmamıştır. İnsana da örtmesi gereken yerlerini gizleyecek hali hazırda herhangi bir örtü vermemiş, bunun tam aksine onları herhangi bir örtü ile gizlemesi gerektiği duygusunu yerleştirmiştir ki bu duygu daha insan yaratılırken verilmiştir. Elbise ve örtünme sadece bedenimizi gizleyen ya da süsleyen bir nesne olarak görülmesinden ziyade insanı takva sahibi kılan bir araç olarak görülmelidir. Elbisede genel olarak aranacak şartlara baktığımızda, gizlenmesi gereken yerleri kapatacak şekilde olmalı, ne pahalı ne de pejmürde olmalı, ne riyakâr bir hava taşınmalı ne de kibirlendirmelidir. Dindar bir giyim, kadının erkek kıyafeti ve erkeğinde kadın kıyafeti giymemesini bununla beraber Müslüman olmayanları taklit etmemeyi gerektirmektedir.³²¹

Tesettürün gündelik Türkçede daha çok kadınlar için kullanıldığını söyleyen Hatipoğlu şu bilgilere de yer vermektedir: “Fıkıh lisanında erkek ve kadının ibadet de dahil toplum hayatında riayetle mükellef olduğu asgari tesettürün sırlarından bahsedilir ve esas ağırlık hanımlar tarafına verilir. Müslüman hanımların namahremlerine karşı örtünme yükümlülükleri Hz. Peygamber devrinden beri çeşitli şekil ve muhteva zenginliği içinde, Müslümanların yaşadığı her yerde devam etmiştir.”³²²

³¹⁹Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. II, s. 24.

³²⁰ Araf, 7/27.

³²¹Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. II, s. 24-25.

³²²Mehmet Said Hatipoğlu, “Tesettürden Türbana”, *İslâmiyat*, 2001, c. IV, S.II, s. 7.

*“Ey Peygamberin kadınları, siz kadınlardan herhangi biri (gibi) değilsiniz; eğer sakınıyorsanız, artık sözü çekicilikle söylemeyin ki, sonra kalbinde hastalık bulunan kimse tamah eder. Sözü maruf bir tarzda söyleyin.”*³²³

Böyle bir hitaba Hz. Muhammed (sav)’in hanesinden başlanmasının sebebi, böyle temiz bir yaşam tarzı onun evinden başlarsa, diğer Müslüman kadınlar da bu yaşam tarzına uyacaklardır. Çünkü onun ev hayatı tüm Müslümanlar tarafından örnek alınacak model olarak bakılmaktadır. Bazı kişiler, bu ayetlerin sadece Hz. Muhammed (sav)’in hanımlarına hitap ettiğini söyleseler de bu emir tüm Müslüman kadınları kapsamaktadır.³²⁴

Yine ilgili ayette şöyle buyrulur: *“Mümin kadınlara da söyle, Gözlerini (harama çevirmekten) kaçıdırsınlar ve ırzlarını korusunlar; süslerini açığa vurmasınlar, ancak kendiliğinden görüneni hariç. Başörtülerini, yakalarının üstüne koysunlar. Süslerini, kendi kocalarından ya da babalarından ya da kocalarının babalarından ya da oğullarından ya da kocalarının oğullarından ya da kız kardeşlerinin oğullarından ya da kendi kadınlarından ya da sağ ellerinin altında bulunanlardan ya da kadına ihtiyacı olmayan (arzusuz veya iktidarsız) hizmetçilerden ya da kadınların henüz mahrem yerlerini tanımayan çocuklardan başkasına göstermesinler Gizledikleri süsleri bilinsin diye ayakları yere vurmasınlar. Hep birlikte Allah’a tövbe edin ey müminler, umulur ki felah bulursunuz.”*³²⁵ İslam öncesi cahiliye dönemlerinde kadınlar, başın arkasında bağladıkları bir tür başlık kullanırlardı. Gömleğin yakası da boynun önünü ve göğsün üst kısmını dışarda bırakacak şekilde açılırdı. Göğüsleri örten gömlekten başka bir şey de yoktu. Saçlar ise tek veya çift örgü halinde geriye bırakılır, küpelerde açıkta kalırdı.³²⁶ Bu ayet indiği zaman Müslüman kadınlar başlarını, göğüslerini ve sırtlarını tamamıyla örten bir başörtüsü takmaya başladılar.³²⁷

Ayette geçen *“ya da kendi kadınlarından”* ifadesinden maksat Müslüman kadınlar gayrimüslim olmalarına rağmen güvenilir ailelerin soylu ve iffetli kadınlarıyla görüşebilir ve sosyal bağlar kurabilirler. Ama Müslüman da olsalar iffetsiz kadınlar

³²³ Ahzab, 33/32.

³²⁴ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, c. 4, s. 366-367.

³²⁵ Nur, 24/31.

³²⁶ İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'anil-Azim*, c. III, s. 283-284.

³²⁷ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 471.

karşısında örtüye riayet etmeleri gerekir. Bu kadınlarla bir arada olmak en az erkeklerle bir arada olmak kadar tehlikelidir. Tanıdık olmayan kadınlar ise, en fazla mahrem olmayan yakınlar gibi davranılır. Bunlar yanında yüz ve eller açılırken, ziynetlerde dahil olmak üzere vücudun geri kalan kısmı kapatılmalıdır.³²⁸

*“Ey Peygamber, eşlerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına dış elbiselerinden (cilbablarından) üstlerine giymelerini söyle; onların (özgür ve iffetli tanınması) ve eziyet görmemeleri için en uygun olan budur. Allah çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.”*³²⁹ Öncelikle Nur suresi 31. ayette kadınların, bahsedilen kadın ve erkekler dışındaki kimselere ziynetlerini göstermeleri yasaklanmıştır. Verilen emir, bu ayetle birlikte okunduğunda, kadınların emredildiği şekilde örtülerine bürünmelerinin sebebinin ziynetlerini başkalarından gizlemek olduğu anlaşılır. Tabi ki bu amaç dış elbisesi sade olduğu takdirde yerine getirilebilir. Çünkü süslü ve dikkat çeken bir örtüyle örtünmek bu amaca ters düşer. Bununla birlikte Allah kadınlara sadece örtülerini alarak ziynetlerini saklamalarını emretmiyor, örtünün bir ucunu yukarıdan aşağı bırakmalarını da emrediyor. Allah” *bu, Müslüman kadınların incitilmemesi için en uygun yoldur*” diyerek bu emrin sebebini de açıklamıştır. İffetli kadınlar olarak tanınmak ve erkeklerin şehvet dolu bakışlarından sakınmak için, kişi bu tür insanların yanında güzellik ve fiziki cazibelerini ortaya koyacak şekilde giyinip sokağa çıkmamalı, bunun tam aksine güzelliklerini örten, sade bir örtüyle örtünmelidir. Ki her sağduyulu kişi buradan, vücut ve elbiseyle birlikte yüzün de örtülmesi gerektiği sonucuna varır.³³⁰

*“İslam şeriatında, kadınların yüzlerini yabancı erkeklerden sakınmasına dair hüküm kesindir. Hz. Muhammed (sav)’in döneminde de bu şekilde hareket edilmiştir. ‘Yüz örtüsü’ kelimesi (peçe), Kur’an-ı Kerimde söz olarak geçmemiştir. Fakat onun ruhunda vardır. Kur’an-ı Kerim indiği zaman Müslüman kadınlar, Hz. Muhammed (sav)’in gözleri önünde, yüz örtülerini evin dışında giyilen elbisenin bir parçası haline getirmişlerdi. Bu örtüye günümüzde ‘peçe’ diyoruz.”*³³¹ *“Peçe hac’ da ihramlı olmanın dışında kadın giyiminin bir parçası olmuştur. Ahzab Suresi’ndeki hükümlerin*

³²⁸ Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. III, s. 474.

³²⁹ Ahzab, 33/59.

³³⁰ Mevdûdi, *Tefhimû’l Kur’ân*, c. IV, s. 408-409.

³³¹ Mevdûdi, *Hicab*, s. 422.

vahyedilmesinden sonra konulan örtünme adeti yüzlerin de kapatılmasını içine almakla beraber buna delil olan birçok Hadis'te vardır."³³²

*"Kadınlardan evliliği ummayıp da oturmakta olanlar, süslerini açığa vurmaksızın (dış) elbiselerini çıkarmalarında kendileri için bir sakınca yoktur. Yine de iffetli davranmaları kendileri için daha hayırlıdır. Allah işitendir, bilendir."*³³³ Oturan kadınlardan kastedilen, artık çocuk doğuramayacak yaşa gelmiş, cinsel arzu duymayan ve erkeklerin şehvetini uyandırmayan kimselerdir. Dış elbiselerini bırakma izni ise artık süslenmeye ilgi duymayan ve cinsel arzulardan kesilmiş yaşlı kadınlara verilmiştir. Ama kalplerinde gizli bir arzu ve görünme hevesi varsa, o zaman bu izinden faydalanamazlar.³³⁴

3.2.Bakışların İndirilmesi

İslam dini muhataplarından maddi ve manevi hayatlarını bir bütün içerisinde düzenlemelerini ister. Bu sistemi özümseyen insanlar, manevi dünyalarını zenginleştirmeye çalışırken, sosyal sorumluluklarını da ihmal etmezler. Bu bilinçle toplumsal hayata yönelen insan zahmetle kazandığı manevi zenginliğini kaybetmeyi istemez. İşte bu manada, bireyler arası ilişkiler ki özellikle cinsler arasındaki ilişkiler önem teşkil eder. Bu sebepten dolayı, Kur'an gönül dünyalarının arınmış bir şekilde duygu ve ideallere açabilmeleri için muhataplarından bakışlarına dikkat etmelerini ister.³³⁵

Ayette *"Mümin erkeklere söyle: Gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar..."*³³⁶ buyrulmuştur. Yine ayette *"Mümin kadınlara da söyle: onlar da gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar..."*³³⁷ buyrulmuştur. İlk ayette erkekler muhatap alınırken, ikinci ayette kadınlar muhatap alınmıştır. Bir şeyi görmek arzu edilmiyorsa, o halde gözler çevrilmeli ve o şeye bakılmamalıdır. Erkeklerin şehvetle bir kadına bakması yasak olduğu gibi kadınlarında erkeklere bakmaları yasaktır. İster istemez erkekleri gördüklerinde bakışlarını çevirmeli ve

³³² Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 466.

³³³ Nur, 24/60.

³³⁴ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 503.

³³⁵ İbrahim H. Karşı, *Kur'an Yorumlarında Kadın*, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2013, s. 118.

³³⁶ Nur, 24/30.

³³⁷ Nur, 24/31.

başkalarının avret yerlerine bakmaktan sakınmalılardır.³³⁸ Hz. Muhammed (sav) konuyla ilgili bir hadisinde: “İlk bakışa ikinci bakışı ekleme. Çünkü birincisi senin lehinedir, ikincisi ise senin lehine değildir.”³³⁹ buyurmuştur.

Mevdûdi konuyla ilgili olarak zikretmiş olduğumuz ayetleri ve hadisi değerlendirirken, kimsenin bakışı kısıtlama hükmü, kadınlara açık yüzle sokaklarda rahatça dolaşma izni verildiği için konmuştur. Çünkü yüzü örtme emri olsaydı bakışları kısıtlayıp kısıtlamama durumu mevzu bahis olmazdı.” gibi yanlış bir anlayışa kapılmamasını zikretmekte, böyle bir anlayışın ise gerçeklikten ve akli olmaktan uzak olduğunu söylemektedir. Çünkü yüzün örtülmesinin adet olduğu dönemlerde bile erkeklerle kadının yüz yüze gelebileceği durumlar vardır. O zaman, bakışları indirme veya gözleri çevirme hükmü, kadınların yüzleri açık bir şekilde dolaşmalarına izin veren bir adetin varlığını gerektirmemektedir.³⁴⁰

Erkeğin kadına bakışıyla kadının erkeğe bakışı arasında psikolojik açıdan farklar vardır. Yaratılış bakımından erkek müteşebbistir. Yani, beğendiği bir şeyi benimsemeye kalkışır. Çünkü kadının fitratında “kaçma” ve “korunma” içgüdüleri vardır. Fitratı bozulmadığı sürece sözü geçen psikolojisi devam eder. Ayrıca kadın yaratılışı sebebiyle müteşebbis değildir. Hemen harekete geçmez. Cesur olmayışı sebebiyle, birini beğense dahi ona duygularını açamaz. Bu psikolojik durum dikkate alındığından ötürü,³⁴¹ kadınların erkeklere bakmaları hususunda getirilen sınırlamalar, erkeklere getirilen sınırlamalar kadar sert değildir. Kadınların, erkeklerle karşılıklı oturması yasaklanmış, fakat yoldan geçerken erkeklere bakmaları veya erkeklerin herhangi bir mahzuru olmayan gösterilerini izlemeleri haram sayılmamıştır. Fitne ve fesada sebep olan bakışlarda doğru sayılmamıştır. Bununla beraber gerçek ihtiyaç halinde kadınların beraber kaldıkları evdeki erkekleri görmelerinde de bir mahzur yoktur.³⁴²

Anlaşıldığı üzere kadının erkeğe, erkeğinde kadına şehvetle bakması yasaklanmıştır. Bu durum, bir yandan karşıdaki kişiyi rahatsız ederken diğer yandan da

³³⁸ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 465-469.

Ebu Davud, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistanî, **Sünen**, thk., Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, el-Mektebetu'l-Asriyye, Beyrût, tsz., Nikah, 44.

³⁴⁰ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 466.

³⁴¹ Mevdûdi, *Hicab*, s. 398-399.

³⁴² Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 469.

haram yoldan şehvani duyguların tatmin edilmesine ve maneviyatın zedelenmesine sebep olur. Nitekim bu hususa dikkat edilmediği takdirde ahlaki toplum düzeyine ulaşılması da beklenemez. Bu sebepten ötürü gözlere ve bakışlara hâkim olunmalı, gereksiz yere bakılmamalı, bakıldığı takdirde de bakışlar çevrilmelidir.

3.3.Kadının Süslenmesi

Süslenme, kişinin kendisini süslerden ve zarafet kazandırıcı unsurlardan faydalanarak, kendisini daha hoş bir hale getirmesini ifade eden bir kelimedir. Arapça’da, *tezeyyün* ve *tecemmül* kelimeleriyle karşılanır. Türkçe’de ise daha çok süs anlamına gelen *ziynet*, bir şeyi takı veya elbiseyle şekil verme yoluyla güzelleştirmek demektir. Modern manada ise ziynet, makyaj(süslenme) sözcüğüyle de ifade edilir.³⁴³

İlgili ayette şöyle buyrulur: “*Evlerinizde vakarla oturun (evlerinizi karargâh edinin), ilk cahiliye (kadınlarının) süslerini açığa vurma gibi, siz de süslerinizi açığa vurmayın...*”³⁴⁴ ayetin daha iyi anlaşılabilmesi için burada *teberrüc* kelimesi kullanılmıştır ki bu kelime açılıp saçılmak manasına gelir. Bu kelime kadınlar için kullanıldığında, kadının yüzünü ve vücudunu insanlara göstermesi, takı ve elbiselerinin süsünü başkalarına göstermesi, yürüyüşü ve işvesiyle dikkat çekerek kendini sergilemesi manalarına gelir. Bunlar kadına yakışmayan ve yasak olan hususlardır.³⁴⁵

“*süslerini açığa vurmasınlar, ancak kendiliğinden görüneni hariç...*”³⁴⁶ Bu ayetten maksat, kadınlar bilerek ve kasıtlı olarak süslerini açığa vuramazlar ama, niyet ve herhangi bir kasıt olmaksızın, başörtüsünün savrulmasıyla ziynetin ortaya çıkması veya giyiminin bir parçası olarak çekiciliği olmakla beraber gizlenmesi mümkün olmayan dış elbisenin görünmesi gibi hususlarda ziynetin açığa çıkmasında kadın üzerinde herhangi bir sorumluluk yoktur.³⁴⁷

“*Süslerini, kendi kocalarından ya da babalarından ya da kocalarının babalarından ya da oğullarından ya da kocalarının oğullarından ya da kız kardeşlerinin oğullarından ya da kendi kadınlarından ya da sağ ellerinin altında bulunanlardan ya da kadına ihtiyacı olmayan (arzusuz veya iktidarsız) hizmetçilerden*

³⁴³ Faruk Beşer, “Süslenme”, *DİA*, c. XXXVIII, s. 178.

³⁴⁴ Ahzab, 33/33.

³⁴⁵ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 369.

³⁴⁶ Nur, 24/31.

³⁴⁷ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 470.

ya da kadınların henüz mahrem yerlerini tanımayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizledikleri süsleri bilinsin diye ayakları yere vurmasınlar...”³⁴⁸Bu ayet, bir kadının makyaj ve süsüyle rahat bir şekilde hareket edebileceği çevreyi belirtmektedir. Yukarıdaki ayette belirtilen bu çevre dışında kadınların başkalarının yanına makyaj ve süsleriyle çıkmalarına izin yoktur. Ama bir kadının, görüşüp tanıştığı kadınların yanına süslenerek çıkmasında herhangi bir sakınca yoktur. Bununla beraber Allah, dikkat ve özen gösterilmesine rağmen, elde olmayan sebeplerden ötürü olan açılmaları ise affeder.³⁴⁹

Kadınlar güzellik ve cazibelerini ortaya koyacak şekilde dışarı çıkmamalı, ziynetlerini de gizlemelilerdir. Süslerini gizlemelerinin yanında yürüyüşlerine de dikkat etmelilerdir. Çünkü taktıkları ziynetlerin seslerini duyanların dikkatini çekeceğinden ötürü ağırbaşlı bir şekilde yürümeleri vurgulanmıştır.³⁵⁰ Buradan anlaşılıyor ki, süs ve ziynetlerin gizlenmesi, cinsi istekler hususunda insanlar arasında herhangi bir mesele çıkmaması ve toplumun bozulmasına sebebiyet vermemesi için emredilmiştir. Belirli bir çevreye indirgenmesinden de maksat budur.³⁵¹

Ayette geçen “...Gizledikleri süsleri bilinsin diye ayakları yere vurmasınlar”³⁵²hükmünü Hz. Muhammed (sav), sadece süs eşyalarının şingirtisiyle sınırlamış, bundan bakışın yanı sıra, duyguları harekete geçiren her şeyin, Allah’ın kadınlara,ziynetlerini göstermeme emrindeki amaca aykırı olduğu sonucunu çıkarmıştır. Dolayısıyla, kadınların koku sürünüp dışarıya çıkmaları da yasaklanmıştır.³⁵³ Çünkü güzel koku nefsi harekete geçirebilir. Önce koku duyulur, sonra da nefis uyanır. Diğerlerine nazaran daha gizli, ama etkisi daha kuvvetlidir. Üstelik haya ve utanma duygusu açısından önemli bir meseledir. Müslüman bir kadına, güzel kokular sürüp, güzel elbiseler giyip sokaklarda dolaşması ve bu vesileyle de erkeklerin şehvi

³⁴⁸Nur, 24/31.

³⁴⁹Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 471.

³⁵⁰ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 409.

³⁵¹Mevdûdi, *Hicab*, s. 422.

³⁵²Nur, 24/31.

³⁵³Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 476.

duygularını tahrik etme izni verilmemiştir. Aksi takdirde süslerini gizlemelerinin bir önemi kalmaz.³⁵⁴

Hiz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *“Her göz yabancı bir kadına bakarak göz zinası işlemiştir. Bir kadın da güzel kokular sürünerek, erkelerin yanından geçerse o da aynen bakan erkekler gibi zina etmiş gibidir.”*³⁵⁵

Yukarıda yapmış olduğumuz açıklamalardan yola çıkarak özetlemek gerekirse Kur'an ve hadiste zikredilen hususlar dikkate alınmalı Müslüman kadının süslenirken belirli kaidelere göre hareket etmesi istenmektedir. Ayrıca Mevdûdi, günümüzde Müslüman dünyasını esir almış batı tarzı örtünme ve süslenmenin İslam alemine kötü örnek olduğunu vurgulamakta hakiki bir Müslümanın ise bunlara kanmamasını istemektedir.³⁵⁶

3.4.Kadının Sesi

Kur'an-ı Kerim, ihtiyaç halinde kadınların erkelerle konuşmasına müsaade etmiştir. İlgili ayette şöyle buyrulur: *“Ey Peygamberin kadınları, siz kadınlardan herhangi biri (gibi) değilsiniz; eğer sakınıyorsanız, artık sözü çekicilikle söylemeyin ki, sonra kalbinde hastalık bulunan kimse tamah eder. Sözü maruf bir tarzda söyleyin.”*³⁵⁷ Yani, kadının ses tonu ve konuşma tarzı karşısındaki erkeğin ümitlenmeyeceği şekilde olmalıdır. Kadının ses tonunda bir yumuşaklık veya onu dinleyen bir erkeğin duygularını harekete geçirecek veya onun boş hayallere kapılmasına sebebiyet verecek tatlılıkta olmamalıdır.³⁵⁸

Allah, bu şekilde konuşmanın, kalbinde Allah korkusu olan ve kötülüklerden sakınmaya çalışan Müslüman bir kadına yakışmayacağını belirtmiştir. Çünkü bu, Müslüman bir kadının değil, günahkâr bir kadının konuşma tarzıdır. Bu ayet, Nur suresi 31. ayetle birlikte okunduğu zaman, Allah'ın, kadınların sesleriyle veya ziynetlerinden çıkan seslerle başka erkeleri cezbetmemelerini ve başka erkelerle konuşmak durumunda kaldıklarında ise ciddi bir şekilde konuşmalarını istediği anlaşılır. İşte bu sebepten ötürü, kadınların ezan okuması yasaktır. Bununla birlikte eğer bir kadın cemaatle namaz

³⁵⁴Mevdûdi, *Hicab*, s. 365.

³⁵⁵ Tirmizi, Edeb, 35.

³⁵⁶Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 479.

³⁵⁷ Ahzab, 33/32.

³⁵⁸Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 367.

kılar ve imamın da bir hata yaptığını fark ederse erkeklerin yaptığı gibi onu “Sübhanallah” diyerek uyarmaz, sadece elini çırparak hatasını fark ettirebilir.³⁵⁹

Ayrıca Mevdûdi, kadınların, erkelerle herhangi bir gerekçe olmadan yumuşak sesle dahi konuşmasına izin vermezken, kadının sahneye çıkıp dans etmesine, radyo ve televizyonlarda şarkı söylemesine ya da cazibesini kullanarak rahatça dolaşmasına, uçaklarda hosteslik yapıp yolcuları cezbetmelerine, onların kulüplere, toplantılara ve sosyal faaliyetlere katılmalarına, erkelerle karışık ortamlara katılıp sohbet etmelerine izin verilmemesi gerektiğini belirtmektedir.³⁶⁰

3.5.Kadının Çalışma Ölçüleri

İslam dini, “kadın çalışmamalıdır” gibi bir hüküm koymamıştır. Fakat kadının çalışma hayatına birtakım ölçüler getirmiştir. Kadın biyolojik ve duygusal olarak erkeklerden farklı yaratılmıştır. Erkeğin çalıştığı ağır işlerde kadın yapısı gereği çalışmakta zorlanır. Evini, eşini ve çocuklarını ihmal ettiği bir işte çalışması doğru değildir. Bu sebeple kadının, zorunlu olmadığı sürece çalışmaması, evi ve çocuklarıyla ilgilenmesi daha uygun görülmüştür.

Ayette “*Evlerinizde vakarla-oturun (evlerinizi karargâh edinin)...*”³⁶¹ buyrulmuştur. Ayetten de anlaşıldığı üzere kadının faaliyet alanının ev olduğu aşıkardır. Çalışıp para kazanarak evin mali yönetimini düzenlemek erkeğe ait olurken, ailenin yönetimi ve nizamının devamlılığını sağlamak da kadına aittir. Dolayısıyla kadın, faaliyetlerini bu çerçeve dahilinde huzurlu bir şekilde sürdürmeli ve zaruri bir ihtiyaç olmadığı sürece dışarı çıkmamalıdır.³⁶²

Kur’an-ı Kerim’in bu kesin emri doğrultusunda, Müslüman kadınların meclis ve parlamentolara üye olmasına, evin dışında sosyal faaliyetlere katılmalarına, devlet dairlerinde erkelerle beraber çalışmalarına, uçaklarda hosteslik yapmalarına, hastanelerin erkek kısmında hemşirelik yapmalarına, eğitim amacıyla yurt dışına gönderilmelerine, kolejlerde erkelerle birlikte eğitim yapmalarına kesinlikle izin verilmez.³⁶³ Fakat şunu da belirtmek gerekir ki, bu mevzu hakkında sıkı bir disiplin

³⁵⁹Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 367.

³⁶⁰Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 367.

³⁶¹ Ahzab, 33/33.

³⁶²Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 368.

³⁶³Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 368-369.

getirilmemiştir. Zaruri durumlar karşısında kadın evden dışarı çıkabilir. Örneğin, işlerine yardımcı olacak, evini çekip çevirecek kimsesi olmayan kadınlar veya aile reisi, düşük gelirli ve sakat olduğu için çalışmak zorunda olan kadınlar vardır. Bu gibi durumlarda kadınların çalışmasında bir mahsur yoktur. Bununla ilgili hükümlerde getirilmiştir.³⁶⁴

3.6.Kadın-Erkek Arasındaki Eşitlik

İslam'a göre kadın ve erkek, birbirlerini tamamlayan eşit varlıklardır. Gerek ontolojik açıdan gerekse dini sorumluluk, hukuki ehliyet, temel hak ve hürriyetler açısından ilkesel anlamda kadın-erkek ayrımı söz konusu değildir. Ama kadının konumunun belirlenmesinde ilkesel etkenlerin yanında, İslam'ın yayıldığı toplumlardaki sosyal ve kültürel çevre ki, özellikle ataerkil aile yapısı çok etkili olmuştur. Bu durum, İslam toplumlarında farklı kadın anlayışlarının oluşmasının da sebebidir.³⁶⁵

Allah, Kur'an-ı Kerimde, kadın ile erkeğin Hz. Âdem ve Hz. Havva çiftinden meydana geldiğini belirtmiş,³⁶⁶ kadın ve erkeğin yaratılışa eşit olduklarını şöyle vurgulamıştır: *“Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah'a ve Resul'üne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz ki Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”*³⁶⁷ Yine ayette, *“Onda sükûn bulup-durulmanız için size kendi nefislerinizden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet kılması da onun ayetlerindendir. Hiç şüphe yok bunda, düşünebilmekte olan bir kavim için gerçekten ayetler vardır.”*³⁶⁸

İnsan, tek bir cins olarak değil birbirine eşit bir şekilde, figür ve form olarak aynı temel formüle sahip, ama fiziki, psikolojik, duygusal açıdan farklı iki ayrı cins olarak yaratılmıştır. Bu iki cins arasında mükemmel bir uyum vardır. Birisinin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları diğerinin ihtiyaçlarına denk gelir. Bunun yanında Allah, yaratılışın

³⁶⁴ Mevdûdi, **Hicab**, s. 365.

³⁶⁵ Mehmet Şafî Bilik, **“Kur'an'da Kadın ile İlişkilendirilen Ayetlere Çağdaş Yaklaşım”**, Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2012, s. 73

³⁶⁶ Nisa, 4/1; Zümer, 39/6; Hucurat, 49/13.

³⁶⁷ Tevbe, 9/71; Hucurat, 49/13.

³⁶⁸ Rum, 30/21.

daha en başından beri her iki cinsten de eşit derecede yaratmaktadır ki sadece kızların ya da sadece erkeklerin doğduğu bir bölge yoktur. İnsan, kızların dişil niteliklerle, erkeklerin de eril niteliklerle doğduğu bu düzene müdahalede de bulunamaz. Yüzyıllardır bu kadar insanın belirli bir düzen içerisinde doğması da tesadüfî değildir. Bu da Allah'ın eşit derecede kadın ve erkek planı düzenlediğı, birini diğerine üstün tutmadığı mükemmel bir düzen kurduğunu göstermektedir.³⁶⁹

Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır: *“Hiç şüphesiz, Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mümin olan erkekler ve mümin olan kadınlar, gönülden (Allah'a) itaat eden erkekler ve gönülden (Allah'a) itaat eden kadınlar, sadık olan erkekler ve sadık olan kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, saygıyla (Allah'tan) korkan erkeler ve saygıyla (Allah'tan) korkan kadınlar, sadaka veren erkeler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler, kadınlar ve ırzlarını koruyan erkeler ve ırzlarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça zikreden erkekler ve Allah'ı çokça zikreden kadınlar, (işte) bunlar için Allah bir bağışlanma ve büyük bir ecir hazırlamıştır.”*³⁷⁰

Yukarıda zikretmiş olduğumuz ayetten anlaşıldığı üzere, yaratılış açısından bütün insanlar eşittir. Çünkü onları yaratan birdir, onların yaratıldığı madde ve yaratılış yolu da birdir. Hepsinin bağı bir anne ve babaya dayanır.³⁷¹ Ayeti incelediğimizde, hangi nitelik ve özelliklerin Allah katında değer taşıdığı açıkça belirtilmektedir. Bu konularda kadın ve erkek arasında hiçbir fark yoktur. Ama hayattaki işlevleri bakımından iki cins de farklı alanlarda faaliyet gösterir ki ikisi de farklı alanlarda faaliyet göstermek zorundadır. Eğer ayette belirtilen özelliklere eşit olarak sahipse, Allah onları eşit derecede mükâfatlandıracaktır. Birisinin ev işlerini yapması diğerinin işe gidip çalışması, birinin evde çocuk bakması diğerinin Allah yolunda savaşa gitmesi elde edecekleri mükâfat ve makamı hiçbir şekilde etkilemez.³⁷² Bu bakımdan birinin diğerine üstünlük kurmaya çalışması için hiçbir mantıklı sebep yoktur. Birinin diğerine üstün olmasını sağlayan asıl şey, o kişinin diğerlerinden daha çok Allah'tan korkması, kötülüklerden sakınması ve doğru yolda yürüyenlerden olmasıdır.³⁷³

³⁶⁹ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'an*, c. IV, s. 261.

³⁷⁰ Ahzab, 33/35.

³⁷¹ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'an*, c. V, s. 423.

³⁷² Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'an*, c. IV, s. 375.

³⁷³ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, c. 5, s. 424.

Kadın ve erkeğin birbirlerine üstün geldiği bir durum varsa o da ahlaki iyilikleri, faziletleri, Allah korkuları gibi durumlardır. Hz. Muhammed (sav), birçok hadisinde bu ahlaki değerleri açıkladığı gibi Veda hutbesinde de şöyle buyurmuştur: *“Ey İnsanlar! Rabbiniz bir, ceddiniz bir'dir. Hepiniz Âdem'den türemiş bulunuyorsunuz. Âdem ise topraktan yaratılmıştır. Allah indinde en mükerrem ve makbul olanınız, O'ndan korkup çekineninizdir. Bir Arap'ın Arap olmayan üzerinde bir üstünlüğü yoktur, varsa da takva yönündendir.”*³⁷⁴

Sonuç olarak İslâm, kadını kadın, erkeği de erkek olarak değerlendirmiş, her ikisine fitratın koyduğu ölçülere uygun şekilde, birbirinden ayrı ve gerçek yerini vermiştir. İslâm için erkeklik ve kadınlık diye iki ayrı konu yoktur. Çünkü kadın ve erkek birbirinin tamamlayıcısıdır ve birbirlerine ihtiyaçları vardır.³⁷⁵ İki cinsin psikolojik ve fizyolojik özellikleri birbirinden farklı olduğu için fitratları gereği yetenekleri de farklıdır. Eşit olmayı kadının yaptığı işi erkeğin yapabilmesi, erkeğin yaptığı işi de kadının yapabilmesi şeklinde algılamamak gerekir. Bu sebeple kadın ve erkek toplumsal hayatta üzerlerine düşen görevleri yapmalı, ancak takva hususunda birbirlerine üstünlük sağlamalıdır.

3.7. Erkeklerin Kadınlar Üzerinde Kavvam Olması

Evvela şunu belirtmek gerekir ki; sathi bir nazarla bakıldığında İslâm'da kadın ve erkek haklarında bazı farklılıkların olduğu zannedilerek İslâm, töhmet altında bırakılmak istenmektedir. Fakat konuya hissi olarak değilde akli olarak yaklaşıldığında bu farklılığın, onların yaratılıştaki değişik özelliklerin tabî sonucu olduğu kolaylıkla anlaşılacaktır.

Fizyolojik ve psikolojik açıdan farklı olan kadın ve erkeğin, hak ve sorumluluklarının da farklı olması kozmolojik adaletin bir gereğidir. Allah'ın bu iki cinse bahsettiği değişik hak ve sorumlukları kavrayamayanlar, İslâm'ın kadına vermiş olduğu hakları anlamakta güçlük çekmektedirler. Kadın ile erkek, ontolojik olarak eşit hale getirilemeyeceyi sürece, onlara tevdi edilen hak ve vazifeler de eşit durumu getirilemez. Eğer görev ve sorumlukta da eşit duruma getirilmeğe kalkılırsa, o zaman onlara iyilik değil, tam tersine kötülük yapılmış olur. Kadını her konuda erkeğe eşit hale

³⁷⁴ Ahmed b. Hanbel, el-Musned, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, c. II, s. 361, 524.

³⁷⁵ Afzalur Rahman, *Siret Ansiklopedisi*, İstanbul, c. II, s. 47.

getirmek isteyenler, erkeğin kaldırabileceği yükleri kadına yükletmekle onu ezmiş ve dolayısı ile kadına farkında olmadan haksızlık yapmış olmaktadır. Bu açıdan fitrat dini olan İslam, kadına yaratılışına uygun olan görev ve sorumluluklar vererek, ona merhamet etmiştir.³⁷⁶

Gerek Türk aile hukukunda gerekse dünyanın birçok yerinde ailenin reisi, koruyucusu, erkektir. İslam, evin mali yükümlülüğünü erkeğe vermiş ve bu konuda onu üstün tutarken dini bağlamda üstünlüğün belirleyicisi olarak takvayı koymuştur.³⁷⁷ Kur'an-ı Kerim, erkelerin eşleri üzerinde kavvam olduğunu zikretmiş, kadınların ve çocukların onlara itaat etmesi gerektiğini de vurgulamıştır. İlgili ayette şöyle buyrulur: *“Erkekler, kadınlar üzerine yöneticidirler. Çünkü Allah kimini kiminden üstün kılmıştır ve çünkü erkeler kadınlara mallarından harcamaktadırlar. Bu nedenle iyi kadınlar; itaatkâr olup, Allah kendilerini nasıl gözetip koruduysa onların yokluğunda haklarını koruyan kadınlardır. Dik kafalılık ve şirretlik etmelerinden korktuğunuz kadınlara öğüt verin, yataklarından ayırın ve onları (buna rağmen serkeşlikte direnirlerse, hafifçe) dövün.”*³⁷⁸

Ayette geçen “kavvam” kelimesine İbn Manzur, koruma, ıslah etme ve bir şeyde sabit kalma anlamını vermekle beraber, bu kelimenin efendisinin hizmetinde kalkıp oturması hasebiyle cariye için kullanıldığını da ifade etmektedir.³⁷⁹ Mevdûdi'ye göre kavvam kelimesi, bir kimsenin, bir kuruluşun veya kurumun işlerini yürüten, ona bekçilik eden kimsedir. O zaman baktığımızda erkekler, kadınların işlerinin düzenleyicisi, yöneticisi ve hakimidir.³⁸⁰

Görüldüğü gibi ayetteki “erkeğin kadın üzerinde yönetici/hâkim olması” mutlak anlamda astığı astık; kestiği kestik bir krallık demek değildir. Erkekler, kadınların işlerinin ağırlıklarını üstlenen ve fitraten zayıf olarak yaratılmış kadınların yükünü onların üzerinden kaldıran destekçileri ve bir bakıma kadınların yardımcılarıdır. Erkeği

³⁷⁶ Mahmut Sönmez, Âyetler Işığında İslam'ın Kadına Verdiği Değer, **Uluslararası İslam ve Kadın Çalıştayı**, Iğdır, 2018, s. 515-521.

³⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, **el-Musned**, c. II, s. 361, 524; Hucurat, 49/13.

³⁷⁸ Nisa, 4/34.

³⁷⁹ İbn Manzur, **Lisânu'l-Arab**, “gvm”, mad.

³⁸⁰ Mevdûdi, **Tefhimû'l Kur'ân**, c. I, s. 317.

kadın üzerinde reis yapmak, sorumsuzca ve despotça davranmasını netice vermez. Çünkü İslam'da reislik, amirlik değil, bir hizmetkârlıktır.³⁸¹

Şu konuya açıklık getirmekte fayda vardır. Erkekler kadınlardan, kadınlara verilmeyen ya da daha az verilen bazı doğal özellik ve güçlere sahip oldukları için üstündürler. Ayette belirtilen üstünlük, aile geçimini sağlaması hususundaki üstünlüktür. Yoksa bu şeref ve fazilet bakımından üstün oldukları anlamına gelmez. Erkek sahip oldukları doğal yetenekleri hasebiyle ailenin kavgamıdır. Kadın da fitratı gereği bu doğal yeteneklerindeki eksiklikleri sebebiyle kendi güvence ve güvenliği için ona itaat etmek zorundadır.³⁸²

Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *“Hangi kadın kocası kendisinden razı olarak vefat ederse, cennete girer.”*³⁸³Bu bağlamda bir uyarı yapmak yerinde olacaktır. Allah'a itaat, kocaya itaatten daha önce gelir. Bu sebeple koca, karısına Allah'ın emirlerine aykırı bir davranışta bulunmasını istediğinde, kadının ona itaat etmemesi gerekir. Bu durumda kocaya itaat etmek, büyük günah olur. Eğer kadın Allah için ibadetini yapıyor ve koçasıda bunu engelliyorsa, kadın yine kocasına itaat etmemelidir. Eğer kadın karşı koymasa günaha girer. Şayet koca, kadının, nafile namaz kılmasını ve yine nafile oruç tutmasını istemiyorsa bu durum da kadın kocasına itaat etmelidir. Eğer itaat etmezse ibadeti makbul olmaz.³⁸⁴

Eğer kadın isyankârsa, kocasına itaat etmiyor veya haklarını gözetmiyorsa, ayette de geçtiği gibi ya öğüt verin ya yataklarından ayırın ya da hafifçe dövün. Tabi bunların hepsini aynı ayda uygulamak doğru değildir. Hepsinin de işin mahiyetine göre uygulanması hususunda izin verilmiştir. Eğer küçük bir uyarı yeterli olduysa daha ileriye gitmeye gerek yoktur. Dövme hususunda ise, Hz. Muhammed (sav) buna isteksiz bir şekilde izin vermiştir. İzin verdiği halde bu durumdan hoşlanmamıştır. Bu durumda bile Hz. Muhammed (sav) kadınların yüzüne vahşice vurmaya ya da derin yaralar açacak şekilde vurmaya kesinlikle yasaklamıştır.³⁸⁵

Sönmez, Âyetler Işığında İslam'ın Kadına Verdiği Değer, **Uluslararası İslam ve Kadın Çalıştayı**, İğdır, 2018, s. 515-521.

³⁸²Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 317.

³⁸³ Tirmizi, Rada, 10.

³⁸⁴Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 317. (Ayrıca bkz. Buhari, Nikâh, 84; Müslim, Zekât, 84.)

³⁸⁵Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. I, s. 317.

Sonuç olarak, erkeğin kadın üzerinde kavvam oluşu fazilet ve takva bakımından değil, sahip olduğu doğal yetenekleri ve ailenin gerek mali gerekse koruyup gözetme sorumluluğunu üstlendiği içindir. Günümüz açısından değerlendirecek olursak, kadınların eğitim ve iş hayatına girmeleri hasebiyle bu durumun eskiye nazaran daha da dengelenmiş olduğunu görmekteyiz.

3.8.İlahi Vahye Muhataflık

Daha önceki konularımızda zikrettiğimiz gibi Allah insanları tek bir nefsten,³⁸⁶tek bir çiftten³⁸⁷ yaratmıştır. Kur'an-ı Kerim gerek ibadetleri yerine getirme hususunda gerek emirlere uyma hususunda gerekse de yasakladıklarından sakınılması hususunda kadın ve erkeği birbirinden ayırmamış, her ikisine de eşit derecede hitap etmiştir. İlgili ayette şöyle buyrulur: *“Allah ve Resulü, bir işte hüküm verdiği zaman, artık inanmış bir erkek ve kadına, o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allah'a ve Resulü'ne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.”*³⁸⁸

Baktığımızda ayetteki emir ve talimat İslam anayasa hukukunun temel ilkesidir ve İslami toplum hayatı için geçerlidir. Buna göre kadın ve erkek fark etmeksizin hiçbir Müslüman fert veya millet, kurum ya da mahkeme veyahut devletin, Allah ve Resulü'nün hüküm verdiği bir konuda kendi isteğine göre seçim yapma hakkı yoktur. Müslüman olan ve Müslüman kalmak isteyen kadın da erkek de Allah ve Resulü'nün emirlerine uymak zorundadır. Zira uymazsa münafık olarak kabul edilir.³⁸⁹

Yine ilgili ayette şöyle buyrulur: *“Erkek ve kadından her kim inanmış olarak iyi bir iş yaparsa, onu dünyada hoş bir hayatla yaşatırız. (Ahirette ise) onların ücretini yaptıklarının en güzeli ile öderiz.”*³⁹⁰Görüldüğü üzere ayette sadece kadın ya da sadece erkek tek başına bahsedilmemiştir. Dünya da Allah'ın emirlerine uyan, nehyettiklerinden sakınan, adil, dürüst, iffetli olan kadın ve erkek daha iyi bir hayat yaşar. Ahirette de ancak takva hususundaki üstünlükleriyle yaptıklarının karşılığını alırlar.³⁹¹

³⁸⁶ Nisa, 4/1; Zümer, 39/6; Enam, 6/98.

³⁸⁷ Hucurat, 49/13; Yunus, 10/19.

³⁸⁸ Ahzab, 33/36.

³⁸⁹Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. IV, s. 377.

³⁹⁰ Nahl Suresi, 97.

³⁹¹ Mevdûdi, *Tefhimû'l Kur'ân*, c. III, s. 53.

Ayetlerde müzekker kalıbın kullanılmasının sebebinin 7. yy. Araplarının kültürüyle bir ilgisi olabilir. Çünkü cahiliye toplumunda ailenin geçimini ve emniyetini sağlaması hususunda erkek ön plana çıkmıştır.³⁹² Ayetleri yorumlayan bazı çağdaş düşünürler Kur'an'da geçen erkeğin aile reisliği ya da kadının ona itaat etmesi gibi durumları toplumsal olay ve kültürün Kur'an' yansımaları olarak görmekte³⁹³ ve bunun kadının aklının kıt oluşu ya da kadının fitne oluşu³⁹⁴ gibi durumlarla ilişkili olmadığını belirtmişlerdir. Ayetlerle ilgili yapılan bu yorumların konunun daha iyi anlaşılması açısından isabetli olacağı kanaatindeyiz. Çünkü kadın ve erkek arasında bir ayrım yapıp erkeği daha üstün bir konumda görmek ve ayetten anlaşılan yorumun bu olduğunu iddia etmek, Kur'an-ı Kerim'in verdiği evrensel mesajıyla çelişeceği manasına gelmektedir.³⁹⁵

³⁹² Emrah Dindi, *Kur'an'da İslam Öncesi Kültür Nassın Olgusuyla Diyalektik İlişkisi*, Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2017, s. 132.

Roger Graudy, *İslam ve İnsanlığın Geleceği*, (çev. Cemal Aydın), İstanbul, Pınar Yayınları, 3. Baskı, 1995, s. 193.

Hasan Hac, *Hadratu'l-Arab fi Asri'l-Cahiliyye, el-Müessesetu'l-Cami'atu*, 3. Baskı, Beyrut 1997, s. 139.

Mustafa Karatay "İlahi Vahye Muhatap Olma Konusunda "Kadın", *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Uluslararası İslam ve Kadın Çalıştayı*, Iğdır, 2018, s. 229.

SONUÇ

Allah, İslam'ın gereği olan ilahi emre muhatap olma hususunda kadın ve erkeği birbirinden ayırmayıp, onları eşit tutmuştur. Erkeğin, erkek olarak görevleri, kadınında kadın olarak görevleri vardır. Fiziksel ve duygusal yönden farklı olmalarının yanı sıra birbirlerine herhangi bir üstünlükleri yoktur. Baktığımızda bir çift olarak yaratılan kadın ve erkek dünya hayatında birbirlerine muhtaç olmakla birlikte aslında bu hayat yolculuğunda birbirlerine refakat ederler.

Toplumda, bazı kesimler tarafından kadın ve erkeğin her konuda eşit olabileceği savunulsa da aslında ikisinin de sosyal hayatta ki görev ve sorumlulukları birbirlerinden farklıdır. Erkek, fitratı gereği fiziksel açıdan daha kuvvetlidir. Bu sebeple ailenin mali yükümlülüğünü üstlenme görevi erkeğindir. Dolayısıyla erkek dışarıda daha idarecidir. Kadın da fitratı gereği daha duygusal olduğu için evinin düzenini sağlama ve çocuklarını eğitme hususunda daha idarecidir.

Bizler İslam'ın, kadına herhangi bir dinden, hukuktan, felsefeden daha fazla hak ve özgürlük verdiğine inanıyoruz. Bu sebeple kadının gerçek yerini İslam'ın öğrettiği şekliyle bilirsek, toplumda kadın hakları diyerek aslında kadın ve erkeği ayıranlara fırsat vermemiş olur. Böylelikle kadın hak ettiği ve layık olduğu değeri görür ve fitratına uygun bir şekilde yaşamını idame ettirir.

KAYNAKÇA

Abdulgani, M. F., (2015). **el-Mu'cemu'l-Müfehres li-elfâzi'l-Kur'an'il Kerim**.
Beyrut.

Acar, H. İ. **İddet. DİA**,

Ahmad, Anis "Mevdûdî", DİA, 2004,

Aydın, Mehmet Akif., **Mehir, DİA**,

Beşer, Faruk., **Süslenme, DİA**.

Bilik, M. Ş., (2012). **Kur'an'da Kadın İle İlişkilendirilen Ayetlere Çağdaş Yaklaşımlar**. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van. 14.

Birişik, A., (2007). **Mevdûdî'nin Hayatı ve Eserleri, Mevdûdî: Hayatı, Görüşleri ve Eserleri**. Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum, İstanbul, 19.

-Ebü'l-A'lâ Mevdûdî'nin Kur'an Yorumunu Şekillendiren Temel Dinamikler.
UÜİFD, XX(2), 5.

Buhari, Muhammed İbn İsmail., (1972). **Câmiu's-Sahih**.

Çonkor, B., (2015). **Mevdudî'yi Kitab-ı Mukaddes'e Müracaata Sevk Eden Âmiller**.
21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, IV(11), 163-174.

Demir, S., (2007). **Kur'an Öncesinde ve Kur'an'da Kadının Annelik Konumu**.
Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara. 67.

Derveze, M.İ., (1997). **et-Tefsiru'l-Hadis**. Ekin Yayınları, İstanbul, 453.

Dindi, E., (2017). **Kur'an'da İslam Öncesi Kültür Nassın Olgusuyla Diyalektik İlişkisi**. Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 132.

Ebu Davud, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistanî., (tsz). **Sünen**. Beyrût.

Beğavi, Ebu Muhammed el-Hüseyn b. Mesut b. Muhammed b. El-Ferra., (1420).
Me'âlimû't Tenzil. Beyrut, 561.

Beydavi, Nasırüddin Ebu Said (Ebu Muhammed) Abdullah b. Ömer b. Muhammed.,
(2013). **Envâru't- Tenzil ve Esrârû't- Te'vil**. Işık Yayınları, İstanbul, 291.

İsfehani, Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Ragıb., (2010). **el-Müfredât fi Garibi'l Kur'an**, Beyrut.

Karadavî, Y., (2017). **Bir Düşünür Olarak Mevdûdî**. Ekin Yayınları, İstanbul, 31-32.

- Esen, H. **Zina, DİA.**
- Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr., (2003). *Câmi'ul-Beyân 'an Te'vil Âyi'l-Kur'ân*. Riyad, 339.
- Fahreddin Razi, Ebu Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer., (tsz). *et-Tefsiru'l-Kebir (Mefatihul-Gayb)*. Beyrut, 72.
- Fidan, H., (2006). *Kur'an'da Kadın İmgesi*. Vadi Yayınları, Ankara, 127.
- Graudy, R., (1995). *İslam ve İnsanlığın Geleceği*. Pınar Yayınları, İstanbul, 193.
- Hac, H., (1997). *Hadratu'l-Arab fi Asri'l-Cahiliyye, el-Müessesetu'l-Cami'atu*, Beyrut, 139.
- Hamidullah, M., (1996). *İslama Giriş*. Ankara, 203-204.
- Ömer Faruk Harman, **Asiye, DİA.**
- Firavun, DİA.**
- Meryem, DİA.**
- Hatiboğlu, İbrahim., *S'ad b. Ebu Vakkas, DİA*
- Hatipoğlu, M. S., (2001). *Tesettürden Türbana. İslâmiyat*, 2001, c. IV, S.II, s. 7.
- Hatipoğlu, M.N., (1991). *İslam'da Aile ve Annelik*. Diyanet Dergisi, XXVI(2), 105.
- Heysemî, Ebû'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân, (tsz). *Mecmau'z-Zevâid*. Mısır, 283.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalanî., (1939). *el-isâbe fi Temyizi's-Sahabe*. Kahire.
- İbn Kesir, Ebu'l-Fida' İmadüddin İsmail b. Şihabiddin Ömer b., (1419). *Tefsiru'l-Kur'anil-Azim*. Beyrut, 283-284.
- İbn Mace, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî, (2012). *Es Sünen*. Ravza Yayınları, İstanbul.
- İbn Manzur, Ebu'l-Fadl Cemâluddin Muhammed b. Mükrim., (tsz). *Lisânu'l-Arab*, Beyrut.
- Karatay, M., (2017). *İslam Kelamında Kadının Peygamberliğinin İmkânı*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Iğdır Üniversitesi, Iğdır. 28.
- İlahi Vahye Muhatap Olma Konusunda "Kadın"**. Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Uluslararası İslam ve Kadın Çalıştayı, Iğdır, 229.
- Karlı, İ. H., (2013). *Kur'an Yorumlarında Kadın*. Rağbet Yayınları, İstanbul, 118.

- Kayanî, M., (2007) *Ebu'l-A'lâ Mevdûdî'nin Siyasal ve Toplumsal Görüşleri Mevdudî: Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*. Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum, İstanbul, 137.
- Kayhan, M., (2012). *Kur'an'da Yerilen Kadınlardan Bir Portre (1): Ümmü Cemil*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, X(20), 181.
- Kışlakçı, Turan., (2015). *Çağa İz Bırakan Önderler: Mevdudî*, İstanbul, 50-52.
- Köksal, M. A., (2011). *Peygamberler Tarihi*. Ankara, 303.
- Kutub, S., (tsz). *Fîzılâl-il Kur'an*. Hikmet Yayınları, İstanbul, 471.
- Mevlana Seyyid Ebu'l-A'la Mevdûdî, (1986). *Tefhimû'l-Kur'ân*. İnsan Yayınları İstanbul, 341.
- Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı*. Pınar Yayınevi, İstanbul, 304.
- **Hicab**. Hilal Yayınevi, İstanbul, 366-367.
- *İslâm'da Aile Hukuku (Karı-Koca Hakları)*. Kitap Dünyası Yayınevi, Konya, 20.
- Muhsin, Â. V., (1997). *Kur'an ve Kadın*. İz Yayıncılık, İstanbul, 49.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyin Müslim İbnü'l-Haccâc el-Kuseyrî., (trs). *el-Câmiu's-Sahîh*. Beyrût.
- Nesefî, Ebu'l-Berekat Abdullah b. Ahmed b. Mahmud., (1998). *Medâriku't-Tenzîl ve Hakaiku't-Te'vil*, Beyrut, 326.
- Özağar, M. E., Ünal, İ. H., Ünal, Y., ve diğerleri., (2013). *Hadislerle İslam*, Ankara, 97.
- Özel, M., (2007). *Bir Yirminci Yüzyıl Müfessiri: Mevdudî, Mevdudî: Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum, İstanbul, 48-49.
- Rıza, M. R., (tsz). *Tefsiru'l Kur'an'il Hakim (Tefsiru'l Menar)*. Beyrut, 330.
- Sönmez, Mahmut, Âyetler Işığında İslam'ın Kadına Verdiği Değer, *Uluslararası İslam ve Kadın Çalıştayı*, Iğdır, 2018, s. 515-521.
- Süphandağı, A. ve Ece, H. K., (2007). *Kur'an'da Kim Kimdir?*. Timaş Yayınları, İstanbul, 269.
- Tarhan, N., (2005). *Kadın Psikolojisi*. Nesil yayınları, İstanbul, 193.
- Tan, Zeki, *Kur'an-ı Kerim'de Müşrik Dindarlığı*, Ark Yayınları, İstanbul, 2016.

Tirmizî, Ebu İsa Muhammed bin İsa., (tsz). ***Sünen-i Tirmizi***. İstanbul.

Topbaş, O. N., (2010). ***Hakk'a Adanmış Gençlik***. Erkam Yayınları, İstanbul, 69.

Uyar, G., ***Ümmü Cemil, DİA***

